

Lató

2024. május
XXXV. évfolyam
5. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZÓCS KATALIN

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

- SERES LILI HANNA:
 Poszeidón a medencében; A nimfák, a nimfák (Versek) ■ 5
- CENTAURI:
 Rohonyi Esteban jó sorsa (Novella) ■ 8
- KRUSOVSKY DÉNES:
 Oldalára dőlt; Hajnal; Dél; Este (Versek) ■ 20
- LÁZÁR KINGA:
 Rémusz-énekek (Vers) ■ 22
- MÉNES ATTILA:
 Erdei vadak (Regényrészlet) ■ 26
- GYÓRFI KATA:
 szerelmes vers; fészekrakás; a kialvó csillag felé (Versek) ■ 30
- TÓTH MARCSI:
 Livia (Novella) ■ 32
- NAGY BALÁZS PÉTER:
 Hérosztratosz monológja (Vers) ■ 40
- REGŐS MÁTYÁS:
 Noé emlékei (Vers) ■ 42
- KÁLI ISTVÁN:
 Palilula (Elbeszélés) ■ 44
- SZŰCS ANNA EMÍLIA:
 nem játék; életem legszomorúbb orgazmusa (Versek) ■ 52
- MARTZY RÉKA:
 Fonó; Papnő (Versek) ■ 54
- IMRE ESZTER:
 Lélegzik a föld. Sziget-trilógia 1. (Regényrészlet) ■ 57
- VADOS ANNA:
 Generációm legjobb elméi; És rám csukta a Skype-ot; Megállni;
 Folyékony hamu; Bátran játszani (Versek) ■ 68

DOROZSMAY-SZABÓ ESZTER:

Isten a padon; Véres határvonal; Lenni vagy nem lenni
(Novellák) ■ 73

TÖRÖK ÁBEL:

a mélység népe; az álomfutár (Versek) ■ 78

NÉZŐTÉR

TORNER ANNA:

Jó ember vagy? (A marosvásárhelyi Csónak című előadásról) ■ 80

FÓRUM

KOVÁCS PETRA:

A másik istenek a Borbély Szilárd-féle bukolikában ■ 85

TÉKA

URBÁN ANDREA:

Visszavarrt szárnyak (Kali Ágnes: *Megvakult angyalok*) ■ 95

VARGA NÓRA-ERZSÉBET:

Nincs itt semmi látnivaló (Szécsi Noémi: *Rohadt állatok*) ■ 100

LÁTÓHATÁR

UGRON NÓRA:

„Lehetséges egy másik világ, ahol minden egyes lény szerencsés”
(Maria Martelli: *cea mai norocoasă ființă*) ■ 104

TALÁLT VERS

SÜTŐ ISTVÁN:

Dániel látomása ■ 109

NÉVJEGY

SERES LILI HANNA ■ 111

Honlap: www.lato.ro

POSZEIDÓN A MEDENCÉBEN

Megyünk úszni az osztállyal
az Almássy téri szabadidőközpontba,
én nem szeretek úszni, nem tudok úszni,
mindig beteg leszek utána, a víz hideg,
a neon hideg, a többieknek szebb
az úszódresszük, a papucsuk, az úszósapkájuk,
a törölközőjük, a köntösük, a bőrük,

nekem mindenem unalmas és régi,
én mindig elcsúszom a kövön,
a lábam is szőrösebb, mint a többi lánynak,
akik azt mondják, ők is szőrösek, de nem,
ők pihések, fehér a bőrük, szőke a hajuk,
rózsaszínű az úszósapkájuk, és sikoltoznak,
amikor becsúsznak a vízbe, én nehézkesen
bemászom, és akkor elsötétül minden,

világít a fehér sapkám, odavilágít a szörnyre,
nem szörny az, Poszeidón, a vizek kékes-zöldes istene,
és felém tart, a fény felé, letépném magamról
a sapkát, de nem merem, azt mondta az edző bácsi,
hogy a sapkát SOHA nem szabad levenni,
el kéne indulni, átúszni Poszeidón alatt,
suhanni, mint egy habléány,

de csak dermedten kapálódzok a falnál,
a tengeristen is megdermed talán, a szeme
világít, mint a sapkám, a víz mély és hideg,
libabőrös vagyok, anya mindig azt mondja,
hogy megszokod, csak gyorsan merülj le,
már nyakig benne vagyok, de még mindig
didergek, anya, miért, Poszeidón, miért,
edző bácsi, mért kell megtanulni úszni,
ha mi, emberek a szárazföldön élünk,

Poszeidón felém tart, zajt hallok, üvöltést, nyomás
a vállamon, ki akarnak húzni, nem, be akarnak nyomni,
mennem kell, úsznom kell, pedig nem szabad, Poszeidón,
segíts, Poszeidón jön, el kell rúgnom magam
a faltól, ráhasalnom a vízre, figyelni a légzésemre,
a végtagjaim mozgására, Poszeidón és én

egymás felé úszunk, félek, félek, át kell úsznom
a tengeristen alatt, ne haragudj, isten, tudom, hogy nem
szabad, de muszáj, ezt akarják a halandók,
úsznom kell, Poszeidón rám néz, belém,
a szemünk szinte összeér, és végre hallok, mit mond,

nyitom a számat, nyitom az orrom, átúszom alatta,
ott maradok, felfelé söpröm a vizet,
mintha szállnék,
süllyedek,
a sapkám már nem világít,
Poszeidón is eltűnt,
hangokat se hallok,
egyedül vagyok a medence mélyén,
és megnyugszom,
mert kiderült,
a tengeristen mégsem ellenség.

A NIMFÁK, A NIMFÁK

A nimfák, a nimfák menekülnek
az Almássy téren a bokorba pisilő
férfi elől, fehérségük libben
a pingpongasztalok mellett,
a galambszar pettyezte betonon,
a szotyihéjak ropognának talpuk
alatt, ha nem volnának oly könnyűek,
a nimfák, a nimfák átrohannak

a játszótér mellett, a szobor mellett
találják magukat, a szutykos férfi
vidáman szalad utánuk,
néznek körül, irányt váltanak,
azt hiszik, a szabadidőközpontban segíteni
fognak, de a központ nincs nyitva,
tizenöt éve nincs nyitva,
belibbennének, de az ajtó nem enged,
a férfi lohol fel utánuk a lépcsőn,
a nimfák hátrapillognak, ijedten
szétrebbernek, mikor nekirohan
az üvegnek, a slicce lehúzva
véletlenül, csak egy kis simogatást
akar, de a szétrebbent nimfák szaladnak
le a lépcsőkön, bukdácsolnak,
orra esnek, felállnak,
a vérük összepettyezi fehérségüket,
elveszítik egymást, mert leérve
más utakat választanak,
a férfinak most választania
kell, omlik le a lépcsőn ő is, de
már mindegyik nimfa túl messze,
megáll, liheg, forgatja a fejét,
folyik a nyála, a könnye, a verejték
a homloka barázdáiba gyűl, fáj,
nagyon fáj, sajnálja magát, csak egy
simogatást akart a nimfák, a nimfák
sima, puha öleléséből,
csak egy pillanatra mentsék ki,
forgatja a fejét, nem szeretné elhinni,
hogy itt hagyták, egyszerűen
nem és nem, a nimfák, a nimfák
miért menekülnek, és miért,
miért hagyják őt itt,
a verőfényes Almássy téren,
a mit sem sejtő galambok között.

ROHONYI ESTEBAN JÓ SORSA

Szvacsina Samu, a *Pesti Kurír* újságírója szorgosan jegyzetelt mindig. Ez derül ki azokból a naplókából, melyek 1992-től váltak kutathatóvá. Gyakran csak skicceket készített, ám jó érzékkel vette észre, ha valami érdemes volt a részletgazdag megörökítésre.

Ez történt 1911. március 22-én is, amikor Pestbuda akkortájt legnevezetesebb kávézója, a Villa fölött különös vihar tört ki. Ez esetben a „fölöttet” ne úgy értsük, hogy az égen, hanem úgy, hogy a budai oldal tetején. A Villa udvarán kényelmesen iszogattak a vendégek a szokatlanul erős napsütésben. A mandulafa vadul virágzott, a gyeppen tömegével sárgállott a pitypang (utóbbi Svzacina Samu csak „kis sárga virágként” írja le). Telt ház volt, többek között azért is, mert akik kirándulni szerettek volna, gyakran csak a Villáig jutottak el, minthogy onnan indultak a meredekebb utcák, ahová a konflisok már nem szívesen mentek fel. 1911-re a Villa a tulajdonosnőnek, Kőnig Nataschának köszönhetően a legkedveltebb kávézó volt egész Pestbudán.

Natascha és a személyzet úgy tekintett a telt házra, mint életük ajándékára, nem pedig mint logisztikai problémára, holott igencsak iparkodniuk kellett, hogy ne kelljen sokat várni az asztaloknál. A fenyők között harsogtak a rigók, a nap lassan haladt nyugat felé. A Villa teraszáról nemhogy vihar, de még egy báránnyel sem látszott, mégis, délután négy óra után pár perccel a Villa mellett, a szűk Sáshegyi úton apró patak jelent meg, mintha csak pár házzal feljebb valaki egy vödör vizet borított volna ki az útra, vagy lovat mosna le a csutakolás után, ám ez a macskakövek között bukácsoló erecske alig két perc alatt dühöngő áradattá nőtt. Őszről maradt leveleket, ágakat sodort magával, és újságokat, valamivel később pedig virágcsokrok és koszorúk bukkantak fel benne.

Ekkor sokan – köztük a *Pesti Kurír* újságírója is – felálltak, kimentek a teraszra, onnan kémlték a ragyogó kék eget és alatta az áradatot.

A víz egyre csak dagadt. Bő tíz percen át csak elvágatott a Villa mellett, és tovarohant a Duna irányába, de aztán akkorára nőtt, hogy a Kiskés utca felől betört a Villába. Pillanatok alatt elöntötte a belső udvart, és minthogy

csak a Kéknaspolya út felé tudott volna továbbhaladni, ahová csak egy apró kapu nyílt, forrongó örvény alakult ki, mely egyre csak emelkedett, egészen addig, míg el nem érte a kőkerítés magasságát. Ott azonban csak a víz tudott kibukni az útra, az ágak, a virágcsokrok és a koszorúk fennakadtak, s egyre csak halmozódtak a kovácsoltvas kerítésen.

A Villa vendégei szörnyülködve, ugyanakkor titkolt gyönyörrel szemléltek az abszurd látványt, amint az udvar percek alatt kegytárgyak cunamijává alakul. Szvacsina Samu szerint a jelenség abszurditását akkor kezdték igazán értékelni, amikor a koszorúk után megjelentek az első fejfák is. Az újságíró szerint ekkor sokan újabb italokat rendeltek, ő például abszintot. Idegenek álltak csapatba a teraszon, olyanok is egy asztalhoz ültek, akik korábban szót sem váltottak egymással, csak azért, hogy mindenki jól lássa az eseményeket; és azért is, hogy a különös áradatot minél többekkel tárgyalhassák meg.

Natascha utasította Kunót, a komornyikot, a terasz fölötti napellenzőt húzzák össze, hogy a vendégek jobban lássák az eget és a Kiskés út felső traktusát, minthogy mindenki a nyakát nyújtogatta: vajon honnan jön ez a temérdek víz? És amikor egy-egy méretesebb koszorú bukkant fel a Kiskés úton, némelyik asztalnál már fogadásokat kötöttek: Vajon bejön-e a Villa udvarára, vagy csak elhúz mellettük és továbbrohan az Zörgőharaszt köz felé?

A Villa fölött továbbra is derült volt az ég, még távoli dördüléseket sem lehetett hallani. Nyilvánvaló volt, hogy valahol a Kopjafa-tető táján lehet vihar, és onnan jön a víz, a koszorúk pedig talán a Medveerdei temetőből keltek vándorútra.

Köztudott, hogy valami okból tavasszal haláloznak el a legtöbben, így hát bőséggel érkeztek a fejfák. Szvacsina Samu nemcsak a vendégek beszélgetéseiből jegyzett fel pár érdekes momentumot, hanem a fejfákat is összeírta, összesen 157-nek a feliratát.

Varjúhegyi Ottokár, 1842–1911, élt 69 évet

Benczédi Kármén, 1855–1911, élt 56 évet

Gróf Csendes Aurél, 1839–1911, élt 72 évet

... és így tovább.

Szvacsina Samu feljegyzí, hogy egy alkalommal elcsöndesedett a terasz, és még Kőnig Natascha is a szájára tapasztotta a kezét, úgy figyelte, amint egy kisebb fejfa úszik be a kertbe, és a puszpángok között hosszas keringésbe kezd:

Fugulyán Írisz, 1906–1911, élt 5 évet.

Az ötéves kislány fejfája talán egész napra megdermeszti a hangulatot, ha kisvártatva nem érkezik egy újabb:

Báró Krémer Benő, 1860–1911, élt 51 évet.

„Benő úr” fejfája egyenesen a feljáróhoz úszott, és fennakadt a híres lépcsőn, ami állítólag a világ legtökéletesebb lépcsője volt. Néhány vendég összesűgött:

– Nahát, meghalt Benő úr?

Benő urat ugyanis nemcsak azért ismerte mindenki, mert a Villa időszakos vendégei közé tartozott, hanem mert rendszeresen írtak róla a lapok, minthogy hajmeresztő expedíciókat vezetett az úgynevezett Belső Föld felfedezésére, állítólag nem is minden eredmény nélkül. Épp előző év őszén adott számos interjút arról, hogy megtalálta a Föld belsejébe vezető lejárót, és járt is a Belső Földön, ahonnan fantasztikus beszámolókat hozott egy ultraintelligens, futurisztikus jólétben és örök békében élő belső emberiségről; egy olyan világról, amelyik egyrészt épp oly kézzel foghatóan anyagi és érzéki világ, mint a mi világunk, de amiben ugyanakkor született angyal mindenki...

És most, e páratlan belső világ felfedezőjének fejfája ott lebegett a lépcsősor alján a zavaros vízen, mintegy azt sugallva: Krémer Benő halálával örökre elvesznek a titkos lejáró koordinátái, és az emberiség sosem juthat el oda, abba a legbensőbb és legjobb kollektív énbe, ahol akár boldog is lehetne.

Miután Krémer Benő fejfája elnyugodott az udvar vizén, a Villa közönsége úgy figyelte már az áradatot, mintha csak a *Pesti Kurír* halálozási rovatában böngészne. Jó pár ismerőst és hírességet fedeztek fel, és élénken tárgyalták, kiről mi tudható, találgatták a halál okát, s felelevenítették, mikor beszéltek vele utoljára.

Így ment egészen addig, míg a Kiskés úton fel nem bukkant egy koporsó is.

Jóval lassabban haladt, mint a koszorúk és fejfák, és minthogy valószínűnek tűnt, hogy a koporsóban halott is van, egy percre csönd lett. Leálltak a fogadások is, ám a lóversenyen edződött férfiak hamar felocsúdtak, s meglátták a koporsóban a vissza nem térő lehetőséget: ha valamikor érdemes fogadni nagy tétben, akkor most, a koporsóra vagy annak ellenében. Mint-hogy a koporsó nemcsak lassan úszott, hanem termeténél és súlyánál fogva el-elakadt a padkakövekben, lassú fordulatokat tett, míg a keresztfák és koszorúk sorra elhúztak mellette. Így aztán maradt idő bőven a latolgatásokra.

Őrült fogadáshullám indult a teraszon.

Kunó rosszallóan szemlélte mindezt, míg Kőnig Natascha megbocsátással.

Amikor a koporsó a Villa főkapujának közelébe ért, úgy tűnt, tovább halad majd, ám akkor jobbról előzte egy bizonyos Parádi Celesztin fejfája, méghozzá akkora erővel, hogy a rendkívül elegáns, ébenfekete koporsó irányt váltott, nekikoccant a kocsibejáró sarokkövének, onnan pedig egyenesen, mintha zsinóron vezetnék, csont nélkül behajózott a szűk kapun, tett két kört a terasz alatt, majd az örvénylés tetején elnyugodott.

A koporsón ezt állt:

Rohonyi Esteban, 1872–1912, élt 40 évet.

A koporsó csak keringett, a vendégek tanácstalanul nézelődtek, csak azok kurjongattak, akik a koporsó behajózására fogadtak.

– Ismeri valaki Rohonyi urat? – kérdezte Kőnig Natascha a vendégeit, de Rohonyi Estebant senki sem ismerte. Eleinte fel sem tűnt, hogy feletébb furcsa a koporsó dátumozása, minthogy a felirat szerint Rohonyi úr 1912-ben halt meg. Vagyis „jövőre”. Elsőként Szvacsina Samunak tűnt fel az anomália, minthogy továbbra is akkurátusan jegyzetelt mindent.

– Elírás lehet – szólt Kunó kenetteljes nyugalommal, s még hozzátette: – Már a temetkezési vállalatok sem a régiek.

Egyes források szerint ezt jóval korábban (1898-ban), sőt jóval később is (1949-ben) is, szó szerint épp így, megjegyezte. Oly sokszor élete során, oly hosszú időintervallumban, hogy joggal feltételezhető: Kunó egész életében soha semmi nem működött már jól, bár azt nem tudni, hogy akkor honnan tudhatta, mi is számítana jónak.

Amint a koporsó megérkezett, az áradat is apadni kezdett. Ekkor már a Villa közönségének legnagyobb bánatára. Épp amilyen hirtelen öntötte el az udvart, épp olyan gyorsan apadt. Nem kellett tíz perc se, és valamennyi víz távozott a Kéknaspolya út felé, az udvaron pedig csak pár tócsa, bokáig érő sár és temérdek virág, koszorú és fejfá maradt, na és az ébenfekete koporsó.

17.20 körül járt az idő, és még mindig sütött a nap, felhőket pedig továbbra sem látott senki.

Kőnig Natascha rögtön kézbe vette az irányítást. Kiküldött az összes asztalhoz egy teát.

– Erre a teára mindenki a ház vendége – mondta, de egyúttal türelmet is kért, hogy egy ideig a pincérfiúk nem állhatnak a vendégek szolgálatába.

Natascha ugyanis a pincéreket küldte le az udvarra, hogy válogassák szét a koszorúkat, a fejfákat, és szépen rendezzék el a kőkerítés mentén. Kunó megjegyezte:

– Talán ildomosabb volna átvinni őket a hátsó kertbe, hogy ne legyenek szem előtt.

Natascha azonban csak mosolygott:

– Épp ellenkezőleg, kedves Kunó, a legjobb az lesz, ha itt maradnak szem előtt.

Szvacšina Samu leirata szerint a mindig élénk Kőnig Natascha – ma azt mondanánk: Pestbuda első üzletasszonya – rögtön profitábilis lehetőséget látott az esetben. Ha még jó ideig látja ország-világ, hogy a Villát eláraszották a fejfák és koszorúk, a bizarr esetnek híre kél, és látni akarja majd mindenki. Persze, mint oly sokszor, Kőnig Natascha ezúttal is nehezen vitatható ideológiával támasztotta meg döntését.

– Drága Kunó, életünk része a halál is, és nem árt ezzel szembesülni néha.

Majd lekiabált a pincérfiúknak:

– A koszorúkat akasszák a kerítés tetejére, szép sorjában. Jó magasra! – ezzel mintegy igazolva Szvacšina Samu igazát. Egyúttal az egyik inast felszalasztotta a Medveerdei temetőbe, hogy vigye hírét, az elmosott kegytárgyak jelentős része a Villa udvarán gyűlt egybe.

A korporsó keményebb dió volt, főként miután a visszatérő inassal megérkezett a Medveerdei temető üzemeltetője is kezét tördelve, meg egy szekér, amire felpakolták a fejfákat, a koszorúkat, de a korporsót, minthogy az nem a Medveerdei temetőből érkezett, otthagyták a Villa udvarán.

Natascha előhozatta Kunóval az előző heti lapokat, hogy átfussák az összes halálozási rovatot, de Rohonyi Esteban halálának nyomát sem találták.

Kunót felettébb zavarta a korporsó, mert ahogy megjegyezte:

– Ebben nyilván ott van az elhunyt is, az idő meg egyre melegebb... Eből sok kellemetlenségünk lehet. Oly kellemetlenség, ami jelentősen visszavetheti akár a forgalmat is.

Kőnig Natascha azonban nem nyugtalankodott:

– Akkor mit javasol? Eresszük le a Dunán? Ha egyszer nem a Medveerdei temetőből jött, akkor nincs mit tenni, itt kell lennie, míg rá nem lelünk Rohonyi Esteban hozzátartozóira. Addig pedig csak úgy adhatjuk meg a néhai Rohonyi úrnak a tiszteletet, ha felravatalozzuk az udvaron.

Kunó nem hitt a fülének. Tágra nyílt pupillával bámult a grófnő arcába, mire Natascha még annyit tett hozzá:

– Jobb híján.

Szvacšina Samu azonban mindezt cinkos megértéssel szemlélte. Annyit írt a naplójába:

„Ez a nő félelmetes néha, de kétségkívül a legzseniálisabb nő, akit valaha láttam.”

Natascha a Medveerdei temetőből visszatérő inast bírta meg a koporsó körüli tennivalókkal, mint mondta:

– Ha már egyszer ennyire belejött.

Hogy ezt pontosan mire mondta Natascha, az inas maga sem értette, mindenesetre tette a dolgát. Míg Kunó a koporsót is a hátsó kertbe vitette volna, addig Natascha a hátsó Angolkert asztalait előre hozatta, méghozzá középre, sőt, amikor látta, hogy az asztalokra helyezett koporsó nincs elég magasan, vagyis az útról nem látszik, aládúcoltatta azokkal a raklapokkal, amelyeken a brazil kávé szállítására a Villába. A virágok közül a szobalányokkal kiválogatta a legfrissebbeket, és csodaszép ravatalt készített. A pincérfiúkat visszaküldte a vendégekhez, akik persze sehogy sem akartak továbbállni, újabb és újabb köröket rendeltek, és izgatottan várták a híreket: vajon mikor kerül meg a koporsó gazdája? Kunó belesápadt a nyugtalan-ságba, és miután a pincérfiúk felrakták a koporsót, odasúgott az egyiknek, mintegy a koporsó súlyára utalva:

– Benne van?

– Mármint ez a Rohonyi? – kérdezett vissza a pincérfiú.

– Igen. A Rohonyi.

– Bizonyára, bár nem lehet egy nagydarab ember.

Natascha a ravatal elkészülte után kiküldte az inast, hogy az áradat nyomait követve induljon el felfelé, és faggatózzon a hegy láb házáinál, merre látták a koporsót, így talán kideríthető, honnan érkezett. Aztán telefonálgatott, hogy ismeri-e valaki Rohonyi Estebant. A telefonálgatás nem hozott eredményt, az estére visszatérő inas viszont arról számolt be, hogy sikerült követni a koporsó útját egészen az Alkony utcáig, bár azt is hozzátette, hogy a Derék és Pacsirta utca kereszteződésében két koporsót is láttak.

Kunó azt javasolta, hogy legkésőbb másnap hajnalban vigyék fel a koporsót a temetőbe, akár onnan jött, akár nem. Ha kell fizessenek érte.

Erre Natascha csak annyit mondott:

– Meglátjuk.

Persze semmi sem történt másnap. Délután Kunó jelezte, hogy időnként orrfacsaró bűz jön a koporsó felől, és ezt a vendégek is hamarosan szóvá tesszik. Natascha szerint viszont a bűz nem orrfacsaró, és nem is a koporsóból jön, hanem, mivel keletre fordult a szél, a vágóhíd szagát érzik néha. Kunó bosszúsán dörmögött a bajsza alatt, és rohant, hogy legalább a kiszolgálás ne akadozzon. Soha annyi vendég nem járt azelőtt a Villában. A *Kurír* reggeli számában Szvacsina Samu aprólékosan írta meg az előző nap eseményeit, így már nyitás előtt órákkal bémésködők százai sétálgattak fel és alá a Villa

előtt, hogy láthassák az elsodort koporsót, nyitáskor pedig valóságos roham indult a Villában.

Dél körül az egyik szobalány kért meghallgatást Nataschától. Szerinte a nagynénje három utcával lejjebb, a Kőszüllő téren, reggel fodrászatba ment, ahová nem sokkal később benyitott egy komornyiknak tűnő férfi, és arról érdeklődött, látott-e valaki egy koporsót. Natascha erre ismét az inast küldte le a Kőszüllő térre, de az csak azt tudta megerősíteni, hogy valaki valóban kereste ott a reggeli órákban a koporsót, de hogy ki volt az, nem sikerült kideríteni.

Kunó forrt a dühtől. A konyhában, ellenőrizve a Transzilvániából hozott pizstráng frissességét, azt találta mondani:

– Csalódtam.

Csak ennyit, de mindenki tudta, hogy ez nem a pizstrángra, hanem Kőnig Nataschára vonatkozik. Holott korábban a leghőbb rajongójának számított. Natascha látta Kunó forrongását, így egy óvatlan pillanatban mellé sodródott, szinte a háta mögé, és így szólt:

– Ha a Kőszüllő téren keresték, előbb-utóbb itt is fogják.

Kunó, ha lehet, még több rosszállással nézett a grófnőre:

– De mikor? Mert az bizony cseppet sem elhanyagolható kérdés ebben a melegben.

Kétségkívül nemcsak az előző napi „láthatatlan” vihar volt szokatlan, hanem a márciusi hőség is. Sok hölgy már legyezőt kért, és jeget a kávéba. A virágok hamar megfonnyadtak a koporsó körül, ezért délután Natascha – nem kis bőkezűségről téve tanúbizonyságot – nem kevesebb, mint ötezer nárciszt és ezer jácintot rendelt Budaörsről. Szvacsina Samu később egy cikkében meg is jegyzi:

Nincs ember Pestbudán, ki ne tudná, hogy a jácintnál semmilyen rendbéli virág illata nem erősebb, így hát joggal vetődik fel a vélelem, hogy Kőnig Natascha talán maga is tartott attól, hogy az a bizonyos szag nem a vágóhídról, hanem a koporsóból támadott.

Már alkonyodott, amikor megérkeztek a virágok. Natascha saját kezűleg díszítette fel a koporsót másodjára.

– Ne aggódjon! – mondta Kunónak. – Látja ezt a sok embert? Gondolja, hogy csak ők olvassák a *Kurírt*? Nyilvánvaló mindannyiunk számára, hogy Rohonyi Esteban hozzátartozói is olvassák, vagy azok ismerősei, így nincs miért aggódnia.

– És ha valami okból nem olvassák?

– Mindannyian az Úr kezében vagyunk – válaszolta erre Natascha olyan széles mosollyal, mint aki tud már valamit. Natascha valóban sokszor látott olyasmit, amiről rajta kívül senki másnak elképzelése sem volt.

Épp csak enyhült a hőség, amikor előkelő kocsi állt meg a Villa Kéknaspolya út felé nyíló kapuja előtt. A vörösbegyek teli torokból énekeltek az Angolkertben, egy fekete rigó a Villa szélkakasának legtetején, illatoztak a jázminok, a vendégek nem tágitottak, sürgölődtek a pincérek és pincérlányok, a Duna felől pedig újabb urak és hölgyek közeledtek, minthogy a koporsó története a délutáni *Kurír*ban is előkelő helyet kapott. Az elegáns kocsi épp azért állt meg a Kéknaspolya útra nyíló kiskapunál, mert a főbejárat előtt már tömeg tolongott. Sokan virágot is hoztak az ismeretlen Rohonyi Esteban ravatalára.

A kocsiból rendkívül merev, ugyanakkor állandóan mosolygó komornyik szállt ki, és egyenesen a Villa szalonjáiig viharzott. A koporsónál még csak nem is lassított, egy főhajtásra, egy gyors keresztvetésre sem futotta, holott addig minden vendég megadta a végtisztességet. A teraszon iszogató pestbudai költők például minden koccintás után a koporsóra emelték poharukat:

„Béke veled, Rohonyi testvér!”

Épp egy össznépi, pestbudai halotti tor lehetősége bontakozott ki azokban az órákban, és már Natascha is azt fontolgatta, hogy nem zárnak be aznap, inkább egyfajta eszem-izszommal egybekötött virrasztást tartanak. Az egész Villát átjárta a különös kegyeleti szellem, mely ugyanakkor nem nélkülözte a bulváros könnyedséget sem, de az említett úr figyelemre se méltatta a koporsót, cseppnyi jelét nem adta annak, hogy bármifokú tisztelettel adózna a halott előtt.

– A komornyikot keresem – szólalt meg szárazon, ugyanakkor továbbra is cinkos mosollyal az első útjába kerülő pincérnek. A pincér kihívta Kunót a konyháról.

– Uram, a koporsóért jöttem – jelentette be Kunónak kerek perccel, s még csak be sem mutatkozott.

Kunó megkönnyebbült, de mielőtt felkiáltott volna: „Vigye csak!” – viszatért az a hidegvér, ami a város legjobb komornyikjává tette.

– Tudja igazolni, hogy önt illeti?

Erre az idegen csak felnevetett, és roppant modortalanul, egy árva szó nélkül, továbbra is mosolyogva, faképnél hagyta Kunót, átvágott az udvaron, beszállt a kocsiba és elhajtattott. Kunó már megbánta, hogy óvatoskodott. Úgy volt vele, teljesen mindegy, ki, csak vigye már el a koporsót. Pár

perc múlva Natascha is értesült a kurta látogatásról, és otthagya budoárját, szépen felöltözve ismét lement a vendégek közé. Épp faggatni kezdte Kunót arról, mi történt, amikor ugyanaz az elegáns kocsi ismét megállt a Villánál, ezúttal már a főbejáratnál. Ugyanaz a komornyik szállt ki, de már egy feletébb elegáns úrral együtt.

Minthogy Kunó rendkívül hatékonyan sugározta szét minden aggodalmát maga körül – Natascha rendíthetetlen derűjének ellenére is –, a személyzet köreiben sokan szemlélték az eseményeket egyre növekvő kétségbeeséssel. A pincérlányok is gyakran pillantgattak felszolgálás közben a koporsóra, mintha attól tartanának, hogy előbb-utóbb egy zombi szökken ki belőle.

Ivánka, a hét elején felvett váci pincérfiú épp a nagykapunál sepregetett – minthogy az áradat sara a nagy melegben estére porrá vált –, s amikor megpillantotta az idegent, akaratlanul is felnyögött, ahogy Kunó mondta volna, „illetlen hangerővel”:

– Hál’ istennek! Már azt hittük, hogy ránk romlik.

A komornyik, aki ezúttal is szüntelenül mosolygott, szó nélkül haladt el Ivánka mellett, határozott lépésekkel a koporsóhoz ment, megragadta – ekkor a terasz vendégei egy emberként felhördültek –, majd feltépte a koporsó fedelét. Néhány hölgy felsikított, a legközelebbi urak nyakába temették arcukat (tekintet nélkül arra, hogy ezeket az urakat ismerték-e), Kunó pedig ordítani akart volna:

„Mégis, hogy képzeli ezt?”, de az idegen komornyik színpadiasan szét-tárta kezét, és mintha cirkuszban volna, meghajolt.

Kunó és a vendégek a nyakukat nyújtogatták, hogy belássanak a koporsóba, annak ellenére, hogy ennél illetlenebb gesztust soha senki nem tett a Villában. Hamar belátta mindenki, mit jelent az idegen komornyik gesztusa, mintha azt mondta volna:

„Hölgyeim és uraim, íme, a koporsó üres!”

Kunó mégis úgy érezte, fel kell háborodni. Ezen is. Ezen a leginkább.

– Hallatlan! – mondta, mintegy magának.

Natascha a szalon ablakából látta a jelenetet, és az udvarra sietett, ahol szinte nekirohant a komornyik kenyéradójának. Az úr az alkarjára akasztotta elefántcsont sétatálcáját, megemelte a kalapját, és kifogástalan modorral (ma úgy mondanánk: „kifogásolható modorossággal”), rögtön tudva, hogy kinek jár tisztelet, s kinek nem, kinek illő bemutatkozni, s kinek nem, némiképp meghajolt, és így szólt:

– Örvendek, hölgyem. Rohonyi Esteban, tiszteletére.

Bár Rohonyi Esteban nem mosolygott oly kényszeresen, mint az inasa, az ő vonásaiban is volt valami olyasfajta rendíthetetlen derű és kívülállás, ami sehogy sem volt összeegyeztethető a komor, ébenfekete koporsóval, melyen szintén az ő neve állt.

Natascha fürkészve nézett Rohonyi Esteban szemébe. Azzal a fürkészéssel, ami sosem téveszt arányt, sosem biztat a protokoll megszegésére, ami csupán a magabiztosság és féktelen okosság gyémánttisztaságú s legbensőbb felragyogása. Jelentsen ez bármit is.

Rohonyi Esteban nem lehetett buta ember, mert rögtön levette, kivel van dolga, legalábbis ez derül ki Szvacsina Samu beszámolójából. A helyett ugyanis, hogy ugyanilyen magabiztossággal farkasszemezett volna Nataschával, inkább ismét biccentett, és annyit tett még hozzá:

– Parancsára.

Nataschának tetszett, hogy Rohonyi Esteban kétszer hajol meg előtte. Tetszett neki, hogy egy pillanatra lesüti a szemét is.

Néma csönd honolt a teraszon és a kertben. A szalonban teázók hangtalanul tódultak ki a teraszra, hogy jól lássák az embert, akit immár két napja gyászolnak. Aki ötezer nárciszt és ezer jácintot kapott Kőnig Nataschától a koporsójára, és további csokrok százait ismeretlenektől, akik a nap folyamán megilletődve tették tiszteletüket előtte, mielőtt beültek volna egy illatos kávéra vagy egy tüzes abszinttra. Natascha körbenézett, végigfutott tekintete a néma vendégseregen, majd visszafordult a vendéghez.

– Örvendek. Már vártuk. Marad esetleg egy teára?

– Örömmel.

De mielőtt Natascha Rohonyi Estebant a lépcsőhöz vezette volna, még annyit kérdezett:

– Ezek szerint nem elírás?

– A koporsó feliratára gondol?

– Igen, arra.

– Nem, az bizony nem elírás.

Később, Kunó megrökönyödésére, Natascha a télikert legszebb asztalánál ültette le Rohonyi urat, de ami méginkább megbotránkoztató volt, egy idő után Natascha is az asztalhoz ült, ami nemcsak azért volt, Kunó kedvenc szavajárását idézve: „példátlan”, mert ismeretlen és felettébb furcsa úrral kvaterkázott, hanem mert ez a Rohonyi nem átallotta a komornyikját is a saját asztalához ültetni. Natascha pár perc után már nem tudta titkolni – s talán nem is akarta –, hogy erősen fúrja az oldalát a kíváncsiság: Minek valakinek koporsó, ha egyszer még él?

Ez a kérdés motoszkált ott mindenkiben, így hát – Kunót leszámítva – mindenki értette, miért ül Natascha Rohonyi Esteban asztalához.

– Mondja csak, ha nem tart tolakodónak, megkérdezhetem, mire véljük ezt a koporsót? – tette fel végül a kérdést Natascha.

– Először is elnézést a kellemetlenségért, de épp tegnap hozták Itáliából, és épp csak kirakták a kocsiból, máris lecsapott ránk az a fránya vihar. Kérdésére válaszolva pedig azt mondhatom, hogy az élet felháborítóan kiszámíthatatlan. Gondoljon csak a koporsóra! Hitte volna bármikor is, hogy egy koporsót sodor gyönyörűséges kertjébe az élet? Hitte volna, hogy itt ülünk majd, és erről diskurálunk? Ugyanakkor az élet remek, egyszerűen pompás, s én nem szeretnék a véletlenre bízni semmit. Úgy gondolom, eleget láttam és eleget éltem – mondta Rohonyi Esteban végtelen derűvel.

A komornyikja annyit tett hozzá:

– Meghiszem azt!

Mire a háttérben álldogáló Kunó ismét azt dünnyögte az orra alatt: „Halatlan”.

– Elhatároztam, hogy amit csak lehet, a magam kezébe veszek, a halálomat is – folytatta Rohonyi Esteban. – Jövőre leszek negyvenéves, és úgy gondolom, egy év épp elég, hogy méltóképp felkészüljek a halálomra.

– Már elnézést a kérdésért, de esetleg van valami különös oka annak, hogy úgy gondolja, jövőre már nem fog élni?

– Igen, van – felelte Rohonyi Esteban.

– Talán végzetesen beteg? – kérdezte Natascha súlyos részvétellel a hangjában.

Rohonyi Esteban felnevetett.

– Dehogy! Szerencsére nem. Majd kicsattanok az egészségtől. Sosem voltam ennél jobban! Épp azt akarom elkerülni, hogy ez idővel megváltozzon. Jövő év március 19-én önkezemmel vetek véget ennek a csodálatos életnek. Boldogan akarok meghalni, és ami ennél is fontosabb: felkészültem. Negyven fölött viszont már semmi sem biztos, ezért veszem kezembe a sorsomat, pontosabban a halálomat. Csodálatos életem volt. Megéltem persze sok tragédiát, de szép életem volt, és van még egy káprázatos évem. Ez viszont már attól lesz csodálatos, hogy felkészülhetek, maximálisan, egy igazán jó halálra.

Natascha ezúttal akaratlanul is vesztett valamicskét hűvös-bűvös csillogásából és tartásából. Olyan érzések tükröződtek rajta, melyeket korábban – még ha járták is a lelkét – sikeresen titkolt, mint minden magára adó, jó neveltetéssel büszkélkedő arisztokrata hölgy. König Natascha messze föl-

dön híres szépségét épp ez a rendíthetetlen tartás adta, mondták is ezt róla, nemcsak Pestbudán, hanem Bécsben és Párizsban és persze Baden-Badenben is, ahová még pár évvel korábban is rendszeresen járt kikapcsolódni és ápolni kapcsolatait. Ezúttal viszont enyhült a szertartásossága, a minden helyzetben kifogástalan, megnyerő szigora és fegyelme. És mégis: Natascha szépségét ez nemcsak nem erodálta, épp ellenkezőleg, emelte is. Látták is ott ezt mindenki, és mint oly sokszor a Villa fennállásának történetében, ezúttal is a zabolátlan csodálat hullámai gerjedtek a Villában faltól falig, és Natascha sugárzását egyként csodálta valamennyi nő és férfi.

Natascha kissé lehajtotta a fejét, mintha a csészéjébe nézne, de valójában nem nézett sehová semmit, csak épp váratlanul leereszkedett az ismeretlen férfi mondanivalójának mélyére, s átsuhant rajta minden, amit addig ő élt át, ő tett, és ő mulasztott el, és minden bizonytalansággal felvetődött benne a kérdés, vajon az ő élete mennyire játéka a véletleneknek, és vajon eljöh-e az a pont nála is, amikor azt mondja:

„Szép volt, jó volt, ennyi elég. Bármi jöjjön is ezután, ennél jobb már nem lehet.”

Ebbéli tűnődésében szinte már szomorúnak tűnt, s talán ezért – talán más okból – Rohonyi Esteban, eléggé el nem ítélt módon, kisvártatva azt mondta még:

– Bár a végső dátum helyessége felől elbizonytalanodom most, hogy az Ön asztaláig sodort a jó sorsom és a koporsóm.

OLDALÁRA DŐLT

Attól még, hogy az oldalára dőlt,
ez továbbra is egy vers,
habár ki mondhatja meg,
mi, micsoda pontosan,
kinézek az ablakon,
az aranyvessző sárga üvöltését látom,
kinézek újra, csend van,
csupán a nézéseim súlya maradt,
ettől a súlytól billent meg ez a vers,
ha ugyan tényleg vers ez,
csengetnek, futár érkezik,
nem ide hozta, amit hoznia kellett,
de a szomszédban nem talált otthon senkit,
arra gondolt, átvennem-e én.

HAJNAL

Megszokásból
a lábtörlőre
borulva
szűköltem
bebocsátásért,
holott
a zsebemben
volt
a kulcs.

RÉMUSZ-ÉNEKEK

1.

hajnalig figyelem Rémuszt az asztalnál
kicsontolja az őzbakot a hosszú körme véres
felém nyúl fülem mögé piros csíkot húz
az ajkamig elér a fogaknál megáll

bármeddig is figyelem Rémuszt
nem lesz miről beszéljünk
ujjai véresek és én fehérben vagyok

mégis közel ülök nézd csak Rémusz
nem félek a mocsoktól a nyers hús nem undorít
nézd csak Rémusz ezt a kulcscsontot
nézd a vállam a csípőm íve fehér
itt minden tiszta itt nem járt senki előtted
csak őzbakokat neveltem édesfüveken
tenyeremet nyalták az éjszakai vadak

nem ismerem a férfiakat Rémusz
te pedig néma vagy bármeddig figyellek
nem lesz miről beszéljünk
rajtam minden patyolat és csontszín
tömjént égetek zsályával fürdök
nem számolhatom
ahogy a fák évgyűrűi gyarapodnak
de ne felejtse el Rémusz
csuklómon fakulnak a rézkarikák
megöregszem én is

belém vájja hosszú körmét Rémusz
a tisztaszobája ránk zsugorodik
összeér a combunk nem félek a kosztól
nem félek a vértől a bőre érdes kéreg

a fogaknál megáll az ajkaknál elidőzhet
nem bántlak Rémusz
tenyeremet nyalták az éjszakai vadak

2.

nem megyek haza Rémusz
etesd be a halakat fölöld le a tejet
hordjanak neked tűzifát az asszonyok
add oda az édesfüveket fizetségül

a madarak elszoktak a tollakat seperd fel
a hokedlimet súrold le az ablakpárkány ragad
érdes voltam és halszagú
az édesfüveket elhordták a vadak
nem megyek haza Rémusz

nincsen semmi ott látod
a domb mögött az etetőktől balra
ahonnan jöttem már felégették
az asszonyok néha visszajárnak
beletúrni a talajba s nyöszörögni
a mellüket markolásszák
viaszpecsétetes üvegcsét ásnak a földbe

ne sajnáld őket Rémusz
adj nekik friss vizet
de égesd el a rongyokat
amivel a homlokukat törölték

tartsd tisztán ezt a házat Rémusz
sötétíts be a nap alatt minden olajos és ragad
nem lesz mindig így
elül a halszag s a bőr keménysége felenged

etetlek amíg tudlak én
kemény szélű kenyeret küldök
nekünk semmi nem jut az úton

ezért dorombolunk látod
egymás gerincére hajlunk
ezek itt az ujjak ez itt a kar
az izmok emlékeznek mit hogyan kell

sötétíts be Rémusz kint olajos minden
nem kell elmenned innen sehová
etesd be a halakat fölöld le a tejet
tűzifát majd téltre hordjanak az asszonyok

3.
ha Rémusz nem jön haza éjszakára
álmomban karonülőt szoptatok
zöld szeműt madárcsontút
hártyakezei a mellemre forrnak
odakint egymást marcangolják
az éjszakai vadak

forróság van Rémusz
a gyermek lázas
nem akarom hogy lásd rád nem hasonlít
csontszín tenyerét áttetsző bőrét
feldíszítem úgy etetem
a köldökzsinórba rézkarikát fűzök
odakint éhesen sírnak
az éjszakai vadak

nincsen neked fiad Rémusz
néma vagy és makacs
agyagszín bőrdhöz kemény lábfejedhez hasonlót
nem hordhat magán senki
ha behunyom a szemem
fehér karonülők hang nélkül nevetnek ki
odakint szomjasan vinnyognak
az éjszakai vadak

és megharagudott rám Rémusz
tisztaszobáját magára zárta
én hiába várom az őzbakokat
édesfüvekkel hiába súrolom a talpam
néma az udvar néma az erdő
egymáson alszanak
az éjszakai vadak

ERDEI VADAK

– Mitől vagy megint ilyen ideges? – kérdezte András szombat délben, amikor felugrott, mert rájött, hogy nem találja a személyijét meg a TB kártyáját, és az elköltözésekor valószínűleg itt felejtette. Elmondása szerint előző éjjel a kaszinóba, ahol éppen nyerésben volt, benyomultak a zsaruk, ő alig tudott megpattanni, de előtte két gramm *Szeged Skunkot*, ami ugye hetvenöt százalék *sativa*, huszonöt százalék *indica*, meg a *no fear* pipáját kénytelen volt lehúzni hátul a budiban. Ezenkívül is voltak meg vannak gondjai. A tanító mutatta, hogy ez nem érdekeli. Játszotta a fapofát. Pedig dehogyisnem érdekelték a hülyegyerek hasfájásai. András beszélgetést erőltetett, episztémológiai kérdésfelvetés, mondta többek közt, mi az, hogy nem tudni semmit. Ciccegett, hívta Vászka macskát, amit azonban hiába tett, a tanító egy idegrohamában rég kirakta az utcára az idegesítően destruktívra vált állatot. Ha a macskát az ölében tarthatta, az mindig bölcselkedésre készítette András.

– Biztos megint elcsavargott – hazudta a tanító, aztán kivételesen elfogadta a nagyobbik díszpárnán trónoló szerelme által felkínált, bodros-fehér, varázslatos illatú füstöt kibocsájtó spanglit. Jó mélyen beleszívott, és letűdözte a slukkot, na, ezt nem kellett volna. András négykézlábra állt, így kutyagolt az éjjeliszekrényen pihenő öntöttvas gyertyatartóhoz. Meggyújtotta a citromsárga gyertyacsonkot, és visszaaraszolt a fészkére.

– Faterod hogy van? – kérdezte.

– Kösz szépen, megvan.

– Engem nem hiányolt?

– Bocs, de nem voltál téma. Nem szoktunk emlegetni.

– Ja, tudom. Engem nem szoktak. Mindenki jól elvan nélkülem. Te hogy vagy?

– Most nincs kedvem erről beszélgetni. Viszont jó lenne, ha a kulcsokat ideadnád végre.

András hosszasan keresgélt a zsebeiben.

– Lehet, hogy elhagytam – mondta zavartan.

– Jó lenne, ha előkerülne! Már háromszor elmondtam. Szokjál le erről, hogy nem adod vissza a *klucsot* – mondta részeg betűtévesztéssel.

András most határozottan kisebbnek, jelentéktelenebbnek tűnt, mint utoljára, amikor a biciklipumpáját vitte el, csak a bicajt felejtette ott. Akkor friss volt, és fiatalos, nyilván valami normális helyen aludt, és rendesen kipihente magát, fürdött is. Ez akkor csipetnyi féltékenységet lopott a tanító szívébe. Arra gondolt, hogy András random férfiak lakásán reggel tisztálkodik, borotválkozik, amilyen imádnivalóan közönséges bunkó. Most űzöttnek látszott, de ez is csak színjáték, hitte a tanító. András emlékezett, hogy most van a születésnapja, hozott neki egy bűvös kockát. Viccesen filozofikus ajándéknak szánta, mert a színek le voltak kapargatva a kis négyzetekről. Elvette tőle, tekert rajta egyet, és szótlánul a könyvespolcra rakta a modern orosz drámaantológia és az egykötetes *Svejk* elé. András mosolyogva nézte.

– A kibaszott születésnapom – morogta köszönet gyanánt. Nem mutatta, hogy meghatódott.

– Szóval mi az a nemtudás – kezdte újra András, közben látszott az arcán, hogy ő maga készen áll a válasszal.

– Nem tudom – felelte fáradtan. De nem is érdekel. Fáradt vagyok én ehhez.

– Figyelj, hozok rá példát. Á egyik este elindul Béből Cébe.

– Már innen nem értem. Minek indul el, mit akar ott? Miért nem jó neki Bében? Ha már úgyis mindenki elhagyta, élhetne tök nyugisan, vakarhatná a pöcsét, senki le se szarná. Ezért alapkérdés, hogy miért megy el. Mi oka van rá? Erre válaszolj!

– Biztosan dolga van ott, de ez most nem érdekes.

– Dehogynem érdekes. Ez az egyetlen dolog, ami az egészben érdekes. Minek megy oda az a szerencsétlen idióta?

– Lényeg, hogy elindul. Biztos a szeretőjéhez megy kefélni. Mindegy. Elérkezik a keresztúthoz, de nincs semmi kiírva. Ha elindul bal kéz felé, akkor jó irányba tart, de ezt nem tudhatja. Ha meg jobbra fordul, akkor rossz irányba megy, a szakadék felé a sötétben, de ezt se tudhatja.

A tanító ez utóbbi mondatot kintről, pisilés közben hallotta, igen, kiáltotta, és? Semmi kedve nem volt András hülyeségeivel foglalkozni, felizgulni sem tudott a bársonyos hangjától, mint általában. Igaz, hetek óta nem volt merevedése, még hajnalban sem, erotikus fantáziák, védett környezetben egymásra fonódva hullámozó férfitestek ábrándjai sem gyötörték. Ezzel így elvult valahogy. Most meg csak ült a vécén, a feje kóválygott a kannabisztól, egyhuzamban a negyedik cigarettát gyújtotta meg, mert így érezte helyesnek.

Aznap kora este András érzelmentes távozása után lélekszakadva le-
rongyolt a Gólyakalifába. Undorító késztetést érzett, hogy felhívja Andrást,
sírjon, megalázkodjon, követelőzzön, arénázzon, leordítsa a fejét a fickónak.
Így is tett, mondván, most nagy szüksége volna arra, hogy ma még egyszer
találkozzanak. Vagy ha nagyon nem megy, akkor legalább cuppantson bele
a telefonba a regisztrált élettárs, küldjön egy puszit. András nagy zaj, zene
közepette fogadta a hívást, azt mondta, küld tizenöt csókot. A tanító han-
gosan számolta, tizenhat cuppanást hallott.

– Akkor nincs harag? – kérdezte András, de közben már dumált hozzá
valaki –, várjál már egy pillanatot – hallotta a tanító. – Most vagyok valahol.

– Nincs semmi fény a világomban – fűzte tovább az érzést. – Gyere haza
hozzám! Hol vagy?

– Hangosabban mondd!

A tanító üvöltve megismételte a mondatot, a Gólyakalifa teraszán töb-
ben is felé fordultak az asztaloktól.

– Legfeljebb megdöglök – tette még hozzá.

– Mit csináljak? Nem hallom, beszélj hangosabban!

– Gyere haza MOST! – kiáltotta, és mielőtt András bármit is válaszol-
hatott volna, kinyomta a hívást.

Az utóbbi időkben se kedve, se ereje nem volt kimenni az apjához, újabb
drámákat végignézni, jelenetekhez asszisztálni. Titkon arra vágyott, bárcsak
meghalna már az öreg. Persze nem úgy, hogy lássa is nemzője meztelen tes-
tét, amint a hordágyon a hullaszállító autóhoz viszik, hanem hogy induljon
el megint a saját bolond feje után, essen el, verje be a fejét, esetleg üsse el egy
autó, vagy tűnjön el örökre, mondjuk, nyelje el a zombékos, lápos terület a
falutól északra, vesszen nyoma, ezeket a képeket csak nehezen tudta elűz-
ni magától. Ehhez képest, amikor május elsején, a munka ünnepén mégis
elővette a lelkiismerete, nem bírta tovább, hazament, és hatalmas meglepe-
tés érte. Az apját, az egykori hithű kommunista párttagot megmosakodva,
megborotválkozva, fehér ingben, ősi öltönyét magára öltve találta, még a
Szocialista Munka Hőse meg a Kiváló Szakács jelvényt is feltűzte a zakója
hajtókájára. Mi több, zöld nyakkendője kölniszagot árasztott! De ez még
mind semmi, mert az öreg az utolsó porszemet is feltakarította, az időtlen
idők óta halmozódó piszkos tányérokat is elmosogatta, az ablakok tárva-
nyitva, és ha még ez sem lett volna elég, aranygaluskát sütött, aminek régen
nagy mestere volt. A vén majom, gondolta a tanító meghatódva. Aranyga-
luska, gondolta, és a szíve arany fénybe borult. A vaníliaöntet az asztalon
gőzölgött, már azt hittem, ide se dugod a képedet, kicsi fiam. A tanító kis-

ujját az öblös tálkába mártotta, vigyázz, még forró, óvta az öreg, mindjárt eszünk.

– Nem vagy az ünnephez öltözve, meg a körmöd is koszos, meg hosszú – róttá meg aztán. – Mi vagy te, gitáros? Majd én levágom neked – tette hozzá ellentmondást nem tűrően. A körömvágás kényes műveletéhez a nagy szabászollót szokta volt használni, amitől a tanító gyerekként sokáig rettegett, de aztán megtapasztalta, hogy apja könnyed magabiztossággal használja a brutális külsejű szerszámot (a haját is ezzel nyírta), sosem okozott fájdalmat, így rettegése fokozatosan elcsendesedett. A tanító tudta, hogy az olló a narancssárga konyhaszekrény középső fiókjában várakozik, a kezére pillantott, kösz, most nem. Ennyiben maradtak. Közben kikerült a sütőből az aranygaluska, a pirított dió, a rumaroma és a vaníliásodó illata egymásba indázott. A tanító már vagy fél évtizede nem látta ilyennek az apját. Még az is megfordult a fejében, hogy szól, van nála majdnem másfél liter rizling, igyanak, de aztán irigységből hagyta ezt. A konyhaablak előtt álló két ősrégi tonettszékre telepedtek, amelyeket még a tanító nagyapja hozott el a grófi kastélyból, miután a Wehrmacht csapatok és a nyilasok eltakarodtak, s a Vörös Hadsereg osztagai is különösebb kártétel, dúlás nélkül áthaladtak ***-en a város irányába. Az asztalnak másféle története volt, most viszont a napsugár simogatta rajta a gyümölcsmintás ünnepi abroszt. Odakint légy sem zizzent, csend volt, éppen senki nem nyírta a fűvet, nem flexelt, nem csiszolt sarkot, még csak nem is fűrészelt, nem kalapált, köszörült, hogy az ember legszívesebben felüvöltött volna, hogy kuss legyen. A tanító apja kis túlzással egészségesnek látszott, új gyógyszert írt fel neki az orvos. Majszolták a tűzforró süteményt, csöpögött az állukról a sodó.

– Meglátod, minden rendbe jön – ígérte az apja, rámosolygott a fiára, aki sárgás fogait kivillantva visszanevetett rá.

Ebéd után a nagyszobába mentek azzal a feltett szándékkal, hogy majd ott kávéznak, beszélgetnek, de a fotelekbe telepedve, lábukat kinyújtva, a bádogvekker szelíden hangos ketyegésére igen hamar elszundítottak.

SZERELMES VERS

két ellentétes irányból érkező,
két atmoszférát hosszan melegítő
zónaszél találkozása, amely
csak egymás mellett elfolyni,
mint víz és víz, mint levegő akar,
festett bőrgyűrődés lesz.

a két szél találkozása örvény:
száraz jég és kötörmelék,
szórszálak és zúzódás gyűrődik
egymásra, mint víz és víz,
mint levegő, puhán ömlenek össze.

alattuk megáll, ami mozog,
zuhan, ami száll, fullad, ami
szuszog, mozog, ami áll.
kapaszkodik minden, ami él,
csak egymás mellett elfolyni akar,
mint víz és víz, mint levegő.

FÉSZEKRAKÁS

a hullámok fészket raknak
a homokparton. magasra
emelkednek, megszívják magukat,
és derékig érő, másfél méter
széles gödröket kaparnak ki.
a víz helyet csinál,
a levegő megtölt, a meleg megőriz.

március óta a Fülöp-tenger
egy teljes japán partszakaszán
több mint ezer fészket raknak
a hullámok. elfér és beborítható
egy fészekben egy egész ember.

az első gömb egy fogszínű tojás,
a fele látszik ki a gödörből,
és a partnak azon a pontján van,
amit a legtöbb ideig ér a nap.
a tengerjárás átalakul,
a napok nem rövidülnek,
a víz helyet csinál,
a levegő megtölt, a meleg megőriz.

A KIALVÓ CSILLAG FELÉ

a hasadon fekszel, s az arcodat
a kialvó csillag felé fordítod:
utolsó tekinteted a fényre.
borzongva dobod le magadról
a felső bőrporréteget,
amit a nyugodt lélegzetszelek
a kialvó csillag felé fűjnek.

szállnak a bőrfelhők a fák felett,
betöltik a hússzínű kilátást.
visszaver szemedből a fény,
s átvilágítja tekinteted
a felső bőrporréteget:

cseresznyeszínű pelyhek lebegnek
a hálósobában, behunyod a szemed,
és elcsendesednek a lélegzetszelek.

LÍVIA

Akkor adsz egy fekete nadrágot?, kérdezte jó hangosan Mara, míg a fürdőszobatükör előtt fejét elbillentve fülelt, hogy meghallja Dijanka válaszát. Sose volt a színem, dünnyögte mintegy magának, aztán bekrémezte az arcát. Egy darabig várt még, majd újra kikiabált. Hallod? A fürdőszoba ajtajából csak egy lépés volt a katakomba sötétségű konyha, semmi más nem utalt a nyárra, csak a tálcákon kibelezett, levükben ázó, szomorkás dinnyehéjak és a vízceppektől fénylő, üres jégkrémes dobozok. Ujjaival szétfeszítette a relaxát, hunyorgott az éles fényben. Kinn alattomosan izzott a délután, mint ha napfogyatkozás készülődne, a cseresznyefa súlyos, mozdulatlan árnyékot vetett, és ebben az árnyékban, hátrahajtott fejjel, mint egy fekete szobor, Dijanka épp a szájába ejtett egy cseresznyét. A relaxa fém lamellái ideges zizegéssel csapódtak az ablaküvegnek, míg Mara kinyújtott karjával megtámaszkodott a konyhapulton. Hányingere volt. Szemével a színes borssal teli befőttesüveget kereste a mosogató fölötti polcon, mert erről valamiért mindig a tengerparti kavicsok jutottak eszébe egy csíkos napágyakkal teleszórt strandról. Megnyitotta a csapot, a nyakára fröcskölte a vizet, és kilépett az udvarra, ahol a kockakövek csak úgy ontották magukból a forróságot.

Odatettem az ágyadra mindent, mondta Dijanka anélkül, hogy ránézett volna, és egy újabb pár cseresznyét tépett le a száráról. Nadrágból ugyanaz a méretünk, nem?, kérdezett még vissza, a szájába tömött újabb gömböktől hörcsögésre duzzadt arccal.

Én nem megyek, szólt vissza Mara, és összefonta karját a mellén. Muszáj mennünk, felelte a másik, állandóan ide járt tojásért. Amúgy meg te szoktattad ide, tette még hozzá kis nehezteléssel a hangjában, ahogy véletlenül épp eltaposott egy gyümölcsöt a körömcipőjével. Nem megyek, végig fogom öklendezni az utat, felelte Mara, és csípőre tette a kezét. De hát azt mondtad, hogy gyerekkorodban mindig temetésekre jártál, mosolyogta el magát Dijanka. Az igaz, azt is megsirattam, akit nem ismertem, de egy életre elég is volt. Dijanka állat leszegve próbált lesöpörni egy szöszt fekete blézeréről, ettől egészen öregasszonyos lett az arca. Itt mindenki megy, különben megszólnak. Bánom is én, felelte a másik, én nem idevalósi vagyok. Azt azért gondolhatod, hogy Budakeszin én is másmilyen emberekhez voltam szokva. Mara Dijanka erősen sminkelt, rosszálló arcába nézett, lassan végigkövette

tekintetével a szemhéj mentén húzott fekete tus vonalát, de a véreres kék szemek kitértek előle. Mondtad, igen, felelte neki lemondóan, mire Dijanka bólintott, és újra egy öklömnyi adag cseresznyét tömött a szájába.

Mara lenyomta a szobájuk kilincsét, és most is, mint minden alkalommal, Dijanka tizennyolc éves portréja nevetett rá a falról. Egy fiatal lány apró kockás blúzban, mini bőrszoknyában, térdig érő csizmában győztesen tapos a virágokon a budakeszi erdőben, fenéig érő hosszú hajában égszínkék szalagot fúj a szél, sikkes, és gondtalan, hiába anya már itt, mégis féktelenül és szemérmetlenül szabad, férje ragyogó szépségű műzsája, akinek huncut rés van a felső két foga között, és ettől a réstől azon nyomban meg kell örülni. Andor divatfotósnaak készült, a kertészeti elvégzésével párhuzamosan már bedolgozott a *Képes Újságnak*, magas volt és nyegle, vörösesbarna fürtjei és rekedtes hangja miatt bolondultak utána a nők. Mikor friss házasokként megörökölték az Eger környéki végeláthatatlan szőlőföldeket, Dijanka fotómodell-karrierje is egy csapásra a valószínűtlen nagyvárosi múlt kódébe veszett, csak egy-két kezeslábásban, szőlőtőkék között elkapott kacintós-csücsörítős kép árulkodott a be nem teljesült lehetőségről. De helyes voltál!, mondta Dijankának azon az estén Mara, mikor kiköltözött hozzá az erdő szélére. A régi fényképeket nézegetve csak itták Andor borát, a másik meg csak annyit felelt, hogy hagyjad már, pedig a szeme még ádázul villant egyet, mielőtt úgy hunyt ki benne a fény, mint mikor lekapcsolják a villanyt egy távolról látszó tizemeletes gyűszűnyi ablakában.

A lenvászon nadrág és a rövid ujjú fekete blúz most felkiáltójel formában feküdt az ágyon. Mara még állt egy pillanatig fölöttük, aztán öltözködni kezdett. Idegesen fészülködött, a bőrkeretes tükörben mindig ugyanazok a fagyiszínű Claire Kenneth-könyvek látszottak a polcról, Líviának is ilyen dús haja volt, mint neki, csak hosszú, általában copfban hordta, hogy is volt, mikor is találkoztak először? Igen, rögtön a kiköltözése utáni napokban, bejött a zöldségesbe egy kiló lecsópaprikáért, és azt mondta, hogy szia, csillagom, gyön az uram Münchenből, kéne valami fájin paprika. Nyugodt, mély hangja volt, melegítőben is csinosan forgott a boltban, haja magas copfba tornyozva, fülében türkizköves fülbevaló. Hamar megértették egymást, a párbeszédük ágas-bogas sorminta volt, Lívia közvetlen, fésületlen mondataiba Mara öltögette vidám, kackiás nevetését. Hogy tudsz te nevetni, csillag, mondta Lívia álmélkodva, kreol arcából villogott a bánatos szeme fehérje. Talán csak akkor lobbant fel benne egy másodpercnyi derű, mikor erre azt felelte neki, hogy nincs mit sírni, szar a világ, tök a tromf, drágám. Nem is biztos, hogy tényleg vidámabb lett Lívia arca, lehet, hogy

csak könnyebb most már így gondolni rá. Ennyi az egész, gondolta Mara, kibaszott egy kurva élet, és elfordult a tükörtől. Kinn az udvaron ingerülten cserélte ki a kutya táljában a vizet, míg Dijanka a telefonzsinórba csavarodva beszélt az irodájában. Mikor a kutya lefetyelni kezdett, a szomszéd ház fürdőszobájának ablakában meglibbent a függöny. Most Tatus leskelődik vagy az anyja?, kérdezte Dijankát, mikor az lekopogott az irodából. Tatus festi az önkormányzatot, csak az anyja lehet, felelte a másik. Egy kanál vízben megfojtana minket az öregasszony, és egy gonosz mosollyal egyenesen az ablakba nézett. Beleköt az élő fába is, hosszú a sövény, persze, meg a nénikéje neki, tette még hozzá, azzal össze is pattintotta retikülje krokodilos csatját. Szegény Tatus, felelte Mara méltatlankodva, tönkreteszi a vén kurva. Na, mehetünk, ingatta a fejét Dijanka, és felsóhajtott. Nem sétálunk?, kérdezte Mara, de már meg is bánta, ahogy kimondta.

Lassan kanyarodtak ki az Egri útra, a baljós sziesztában csak a fenyők álltak rendíthetetlenül, és a forrás zubogott ugyanúgy, ahogy mindig, kirándulók nem mutatkoztak sehol, elnyelte őket az erdő. A dombra épített katolikus kápolna előtt már nem volt hely parkolni, Mara jobbra fordult, és feljebb állt meg az utcán. Harsogó piros kerítés mögött kék és zöld padjaival úgy ragyogott a nyári gyerektábor, mint egy igazi legóbirodalom. Dijanka kiszállt a kocsiból, és felvette fekete napszemüvegét. Kezével végigsimított a ruháján, vállára vette fekete lakktáskáját, és biccentett néhányat a feléje forduló fejeknek. Sóvár, rosszindulatú pillantások kapaszkodtak minden mozdulatába. Szia, Mara!, hallatszott balról. A templom bejárata előtti tömörülésben Emberrozi állt megilletődötten a lányával, Krisztivel, kezükben fehér kardvirág. Marát látva bizalom ömlött el az arcukon. Nem bírta cérnával, érintette meg a vállát egy elefántszerű nő, fekete nadrágja a nyakáig húzva, hatalmas felkarján elmázolt kék foltok, ősz haja hátrafésülve, mint Elvisnek az *Acapulcói kaland* idején. Csak a szandálja aprócska sarkából lehetett kikövetkeztetni, hogy ez a lény egy nő. Tragédia, bólintott Mara.

Ilus cigarettacsonkkal a szájában támaszkodott a templom falának, olyan volt, mint a focizás közben megpihenő kamasz fiúk, csak közelebb menve tűnt szembe az arcát átszelő, megszámlálhatatlan sok ránc, göndör ősz fürtjei rakoncátlanul tapadtak homlokára, amikor feléjük biccentett. Dijanka egyre növekvő türelmetlenséggel nézett körbe-körbe. Édes Istenem, lassan tizenöt éve élek itt, de soha nem álltam le ezekkel a toprongyosokkal. Igen, mondta Mara magabiztosan, de Tatus nélkül megfagyta volna télen. Magának akar még mindig, tette hozzá egy félmosollyal, pedig kedvelte a férfit,

mégis riasztónak találta a szemében ácsingózó sóvárgást, valahányszor becsengetett hozzájuk valami ürüggyel.

Itt jó lesz, mondta Dijanka, és kopogós cipőjével pipiskedve beült a hátsó padba. Egy elkínzott arcú, szeplős, barna nő érkezett heves mozdulatokkal gesztikulálva, öt méterrel mögötte egy férfi kullogott autóstáskát lóbálva a kezében, úgy tűnt, összekaphattak az előbb. Mara kérdően megbökte Dijankát, és felvonta a szemöldökét. A gyógyszerészek, felelte Dijanka, Henike és Dini. Mara jobban megnézte a férfit. De hát ez, bukott ki belőle lassan, ez Dénes... Osztálytársak voltunk, mondta, és felragyogott az arca a nem várt meglepetéstől. Kicsit dundi lett, gondolta, de a járásában ugyanaz a hintázó mozdulat, mint régen. Dini, suttozta hangosan Mara, a férfi hátranézett, látszott, hogy keresi a hang gazdáját, először csak kifejezéstelen tekintettel nézett Marára, aztán megelevenedtek a vonásai, a felismerés és hitetlenkedés lassan olvasztotta fel ugyan a közönyt, de aztán mégis intett, hogy majd a temetés után. Dijanka tekintete elrévedt, üdvözlöm, Misi, mondta, és szórakozott mosollyal a szomszéd padsor felé biccentett, ahol egy jókötésű, göndör, ötvenes terelgette három lányát. Övé a pizstrángtelep, suttozta Marának, nagyon beteg a felesége, gyógyíthatatlan, mondta, és az utolsó szavaiból valódi sajnálat érződött.

Mara a mennyezetet kémlelte, mert a szarvasagancsokból készült csillárokból nyugtalanító pogányság áradt, ilyen helyeken áldoznak állatokat, és írnak vérrel a falra, ráadásul a nőt, aki mellette ül a padban, Diánának hívják. Kismarától tudta, hogy mit jelent ez a név, ő nem volt jó tanuló az iskolában, és sosem érdekelték a mitológiai történetek, de ezt az egyet megjegyezte. Mit keres itt Livia hófehér koporsója, fehér kardvirágokkal az oldalán, és mit akar most már Pisti azzal a hatalmas vörös rózsacsokorral? Ezt a nőt már senki nem mentheti meg. Valakit itt fel kell áldozni, gondolta, és egyre csak az agancsok egymásba kapaszkodó, kunkori végeit figyelte, mikor megremegett mellette a pad. Csók, mondta a férfi, aki lehuppant melléje, miközben delejesen ránézett. Kívánok, mondta Mara, és az állatorvos masszív cefreszagától fintorogva elővett egy tic-tacot a táskájából, aztán égre emelt tekintettel Dijankára pillantott.

Istenem!, suttozta, és cöccintett egyet a szájával, mikor lassan ellépdelt mellettük Pisti a két fiúval. Mind a kettő egyetemista már, szerencsére Miskolcon voltak, mikor Endzsi megtalálta Líviát a konyhában hanyatt feküdvé, a vérnyomása vagy agyvérzés, mindegy is, tulajdonképpen feladta, elvitte az értelmetlen sóvárgás. De hol van Endzsi? Kemény egy nő, az biztos, nem látták még pánikba esni soha. Mara hátranézett a templomban, Adrián

tekintetével találkozott, jól le tudta olvasni a szájáról, hogy csokolom, igen, mellette van Endzsi, de most épp félrenéz, Juliska nénivel sutyorog.

Szegény gyerekek! Hogy megnyúlt az arcuk, gondolta Mara, mint a koplaló szerzeteseké, hosszú szőkésbarna hajuk hátrafogva, az öltöny kicsit lóg rajtuk, főleg a kisebbiken, az apjuk halántékán már csorog a víz, és az inge is kigombolva, mintha reggelig tartó lagziból ruccant volna át ide, mindjárt eldől, mint egy hosszú, csonka gyertya. Beül a fiúkkal az első padba, a nagyobbik megigazítja a szalagot a koporsón lévő vörös rózsacsokron, és az órájára néz.

A következő pillanatban megszólal az orgona, és mindannyian felállnak a padban. Bántón nyúlik a dallam, a kántor hangja édeskés, esténként félállásban a Lipicaiban haknizik, ezért a legkomorabb gyászeneket is képes seperc alatt émelyítően cikornyásra faragni. Bejön a pap, vékony keretes szemüveget viselő, legfeljebb harmincéves férfi aszkéta vonásokkal, mégis erőt sugárzón, párszor már helyettesített itt, putnoki. A plébánost bevitték a kórházba a vérnyomásával, nehéz négy faluban egyszerre jókedvűnek lenni. És a te lelkeddel, mondja az a néhány hívő, aki egyébként jár templomba, a többiek csak presztízsből vannak itt. Mara is összeszorult szívvel hallgat, már nagyon régen volt misén, pedig szokott Istennel beszélgetni, annak idején mégis az anyjának volt fontos, hogy elsőáldozzanak a gyerekek, az anyjának, akivel már nyolc éve nem beszél.

Kedves testvérek, Líviát jöttünk ma búcsúztatni. Megkordult a gyomra, előkotort egy zsebkendőt a táskájából, és beleköhögött, a feltüremkedő sav már kaparta a torkát, Dijanka aggódva rá is pillantott. Líviát, folytatta a pap, aki ebben a templomban is szolgált, és életvidám személyisége beragyogta közösségünk hétköznapijait. Életvidám ragyogás. Volt olyan? Ő csak egy megroggyant madonnát ismert meg, aki évek óta nem járt oltárt díszíteni. Mostanában már csak mackónadrágban lehetett látni, szalonspiccesen a kapunak dőlve, utoljára a pogácsát is rettenetesen szomorúan szaggatta. Aszongya Pisti, hazajön a hétvégére, mondta, és mikor Mara megkérdezte, hogy bírják így külön, azt felelte, hogy kenje meg tojással a pogácsák tetejét, és a hűtőnek fordult egy újabb felesért. Akkor kellett volna megrázni a vállát, és elmondani neki, hogy egy faszér' se érdemes. Az biztos, hogy tavasz óta, mióta ő itt lakott, egyszer se jött haza az ura, azt mondják, nem sűrűn látogatta Líviát, volt már kinn nője, mint az összes magyar melósnak.

Pisti hangosan sóhajtozik, senki se mer odanézni, mindenki issza a putnoki aszkéta szavait. Egyébként ha megszólalna az a stramlis orgona, akár még megváltást is hozhatna, mindegy, csak ne ezt a megtört sóhajtozást, ne

ezt a csuklásba hajló ideges férfisirást kelljen hallgatni. Megszorult a levegő a kis kápolnában, a fülledtség fogva tartja a bennlévőket, Henike egy legyezővel legyezi magát, Dini egy papírzsebkendőt vesz elő az autóstáskájából. Dijanka harisnyáján felfut egy szem, ó, a csudába!, mondja, mire az állatorvos kíváncsian odapillant.

Egyszer csak úgy jön a hang, mintha a műsor része volna, pedig dehogy. Pisti fájdalommal vegyes férfibüszkeséggel rákezd egy nótára. *Madár vígan dalolva lombos ágon, lágy esti szélről csókdosott virág, és minden, minden széles e világon, szerelmet érez, hön szeretni vágy.* A fiai megütközve nézik, a meglepettségtől az első pillanatban szólni sem tudnak, aztán csitítani próbálják az apjukat. Játsszad, Ferike, néz fel az orgonára, szőke bajsza rángatózik a szája felett. Mindenki dermedten ül, ide-oda csapódik a kiáltás a barbár szentély falai között. Vigyék már ki, mondja Dijanka. Mara a gyerekeket nézi, a fiúk arcán lángol a szégyen.

Bevallanám én is titkát szívemnek, s elmondanám, hogy mily híven szeretlek, játsszad, Ferike, itt én fizetem a végét, kiabálja a karzatra Pisti, kis csend után fel is cseng a dallam, az orgona umcaccásra vált, az illetlen ritmus, mintha maga előtt tolná a levegőben ülő, láthatatlan súlyos fekete felleget, lúdbőrös lesz minden nyak.

A fiatal pap először türelmesen áll, egyáltalán nem úgy tűnik, mint aki bármit is félbe akarna szakítani, de aztán kilép az oltár mögül, Pisti fölé hajol, a vállára teszi a kezét, mire az leszegi a fejét, az arcán fájdalmas grimasz. Olyan diszkrét a putnoki pap, még a mellette ülők sem hallják, mit mond a férfinak, ettől roppant erősnek tűnik, és ebben a pillanatban egész testtartásában az ikonokon lévő csodatevő szentekre hasonlít. A férfi elcsöndesül, félig lehunytt szemmel leül, a kellenél kicsit nagyobbat suppan a padban. Ez aztán szépen elintézte magát, mondja Dijanka, nem tud viselkedni még a felesége temetésén se, és megbotráncozva ingatja a fejét.

Folytatjuk a szentmisét, szól a pap, a hívek fészkelődése abbamarad a padokban. Zuhogni kezdenek a pénzermék, Lívia megrázza a haját, és hullanak belőle az aranyak, a férje alatta kalapozik, az útleveleik borban áznak a konyhaasztal viaszosvászon terítőjén, Lívia kacag, ring a csípője, csillog a fülében a türkizköves fülbevaló, csörög az apró. Napszúrás délután háromkor, egész biztosan, mert nem csörög itt semmi, csak a csengő Úrfelmutatáskor, a ministráns fiú arca pedig a semmibe réved. Mara lehajtja a fejét, és szédülten belekortyol az ásványvizes flakonjába.

A mise után az emberek, mintha mi sem történt volna, kirajzanak a templomból, Mara tekintete találkozik a Pistiével, idegenek egymás számá-

ra, de a nő Lívia szeretetetének nyomait keresi a nevető ráncokon, egy férfinak a nevető ráncai a legbeszédesebbek. Pisti elkapja a fejét, kezét a térdére ejtve előrehajlik, mintha futás után kapkodná a levegőt, Konyakos Guszti, a jegyző mellé lép, de ő ingatja a fejét, és legyint egyet, úgyhogy tapintatosan arrébb megy. Akkor azt mondja, hogy *nem lesz neki tél*, felélénkül és tenni-venni kezd, int a sírásóknak, hogy beemelhetik a koporsót a fehér Mercedesbe, és azzal öles léptekkel megindul a temetési menet élén. Itt senki nem fog sírni, kiabálja az egyforma arcúak gyűrűjében, az inge vizesen lóg rajta, a fiai a karjánál fogva próbálják visszatartani. Van a csernelyi cigányok között egy zenész is, valahogy mindig mindenhol ott terem a hegedűjével, azonnal az álla alá kapja, és rákezd most is.

Vonul a menet, le a kis dombon, a falu kanyargós főútján, ki a temető felé. A Pokol Drink bár előtt Tatus a biciklijére támaszkodva keresztet vet, a kezében felismerhetetlen címkéjű sör, ráérősen álldogál a falatnyi árnyékban. Mellette Móni fogja a kislánya kezét, Vivi tejfölszőke haja kibontva, szandálos bokazoknijához fehér macska törleszkedik a porban. Móni arca most is, mint mindig, tulipánpiros a felesektől. Elhagyjuk az embereket, mintha lassan döcögő kocsin haladnánk, gondolja Mara, a temető kis dombján kaptatnak fel, mellette már csak az üres földek, mit sem sejtő legelő lovak, béke.

Bevallanám én is titkát szívemnek, s elmondanám, hogy mily híven szeretlek, elmondanám, de hasztalan beszéd, hideg szobor vagy, meg se értenéd!, éneklí a férfi, fröcsög a nyál a szájából, a fiai taszigálják, de nem lehet visszahúzni hat lóval se, a sírgödör felett olyanok a mozdulatai, mint egy kétségbeesett karmesternek. *Elmondanám, hogy egymást hűn szeretve, mily boldogok lehetnének, kedvesem*, és akkor közbeszól valaki a tömegből, hogy akkor becsülted volna meg, te tetű, ki az?, melyik volt?, megy a moraj, Köteles Karcsi ragadtatta el magát, annak idején ő volt Lívia vőlegénye, jelentéktelen ember, most mégis karcos a józansága. Minden egy pillanat alatt iramodik el a mozdulatlanságból, ökölsuhogás a napban, a forróságban egymásnak rontó férfitestek puffanása, Pisti felszakadt szemöldöke, és hiába formálnak riadt ó-t a szájuk, biztosan ébrednek a közöny. Mara öklendezik a papírzsebkendőbe, beszívja a fehér papírt, mint egy vákuumot, míg kikeverednek a tömegből, és egy utcányit sétálnak a sötétkék Fiatig. Egykedvűen fityeg a tükörre akasztott rózsafüzér, Dijanka *helyes kis pasasnak* nevezi a putnoki papot, és kettesbe teszi az autót.

Este mind megitták Endzsi szilváját, és hosszan bámultak maguk elé a konyhaasztalnál, aztán még hajnalig ment a lehalkított tévé, futottak a fények a cserépkályhán.

Lívia teste gyertyákkal körülrakva, a mackónadrágja zsinórja olyan hosszú, hogy kilóg a koporsóból. A fiúkon szerzetesi csuha, de a hajuk tiszta lobonc, szarvasok állnak összeakasztott aganccsal, egymást lökdösik a templomban. Mara kezében a kis fém pogácsaszaggató, amit vissza akart adni Líviának, de annak felpattannak a szemei, és rákiabálja, hogy tanítom a lányod sütni! Akkor felsikolt, mert Kismara is benn fekszik a koporsóban szorosan Lívia mellett, olyan kicsike, mint egy csecsemő, az ujjain neki is aprócska pogácsaszaggató, mint egy csörgő.

Mara átázott pizsamában ül fel az ágyban, automatikusan az éjjeliszekrény felé nyúl a szódájáért. Csend van a faluban, a székre téve nyugodtan lógnak a levetett fekete ruhák. Dijanka horkol, csak szőke buksi feje látszik ki a vékony takaró alól.

A kutya nyüszög az ajtó előtt, hat hónapos, de már majdnem mindent tud, ilyenkor ki kell engedni az udvarra pisilni. Koli, mondja neki Mara, az állat körmének kopogására újra lassabban kezd verni a szíve. Tatusék ablakára néz, csillagos, puha bársony az éjszaka, az utcai lámpa fényében apró alvadtvér-foltoknak tűnnek a széttaposott cseresznyeszemek.

HÉROSZTRATOSZ MONOLÓGJA

Talán tényleg nem is léteznek istenek, csak egy:
az emlékezet, amely befogad egyeseket, majd kivet
másokat ingerülten változó elvek, divatok alapján.
Mi marad belőlünk hát mégis a történetek után,
ahogy elrobajlik néhány emberöltő?
Mi van a szándékon túl? És mi a későbbi értelmezésen?
Romokat építünk egyre fogyó lelkesedéssel, míg rá nem
mutatunk kész művünkre: tessék! ezek voltunk mi, idegenekként
egymás kezéből véve ki csákányt és követ,
egységes egyet nem értésben verve izzó porrá
templomaink mindig grandiózus homlokzatát,
mert úgy hittük: ha már építeni nem visz rá a lélek, legalább
rombolni születhettünk alkalmas korba.

Mi lehet a hamun túl, ha már gyémánttá szilárdítják az évek
a mégoly megkomponált végterméket? Egyszer kiesik majd
kezeim közül, amivel teremt és pusztít az ember.
Mi lehet az Artemiszionon innen és azon túl, mert ha nem le-
hettem
az első, ha nem lehetek a legjobb, legyek a legszörnyűbb,
egyedülként az idegenek között, hogy mint feledhetőre
emlékezzenek, aki sárgán gyűlölök minden tákolt szent helyet,
a legszebbeket kiváltképp.

Talán tényleg nem is léteznek istenek helyrehozni ballépéseinket.
Lustaságunkat, tehetségtelenségünket eltakarni csak az emléke-
zet tudja.
Mit magunk mögött hagyunk büszkén: egymásra karcolt nevünk.

És mi marad a hisztéria után? A dühödt vésés, izgatott
áldozatok után, tenyeremet, mikor már por lepi, hamu és
korom mindenkit összezavarva, vajon építeni vagy rombolni

akartam egykoron, mikor már nincsen semmi a kongó
alapon kívül: ekkora volt, pont ekkora lehet
ötezer hektárnyi szűkös akarat és emlékezet,
mikor idő előtt leköröz a történelem, akkor mi marad?

NOÉ EMLÉKEI

A múltból miért épp
engem választott a
sors, miért rám bíztak
emlékeket, illő párokba
összegyűjtven menteni őket
az áradó időtől.

Mintha kiskoromtól
erre készültem; mondókáim,
durva vicceim, ketrecek
a mélyrétegekben felgyűlő
időnek. Rácsok közül
csorogtak az évek.

Mintha mindig
áradásban, idő alatti
mélyben, napok partjait
csapdosó hullámveréstől
tanulni el a felejtés
ritmikáját.

Szinte árnyak, maszatos
képek a fedélzeten,
táplálék híján egyre
soványabbak. Velük
megyek az ár fölött, mint ki
megbízást kapott.

Esténként ébred a
bárka, ugatnak, vigyorognak
girhes lényeim, korbáccsal
verem őket, vasdoronggal,

hallgassanak, míg
eljön a reggel.

Kiküldöm szárnyas
emlékeim, hátha hoznak
valamit a felejtés
túloldaláról. Meggyötörten
térnek vissza, csőrükben
nincsen olajág.

Tákolt hajómmal
megyek a mélyülő
felejtés habjain, egyre
magányosabban, egyre
könnyedebben, látom már,
nem érünk oda.

Nem tudom, ki kért meg
erre, szállítom őket,
hogy velük legyek.
Az örvény magja fölött
megsejtem magam a
süllyedésben.

PALILULA

Ki ne érezte volna már, milyen roppantul kellemetlen, nehezen elviselhető állapot, amikor az embernek elzsibbad valamitől a keze vagy a lába, ráadásul a fájó bizsergéstől részben, olykor akár teljesen cselekvésképtelennek érzi magát. Az ideiglenesen megnyomorodott tagja miatt érzett magatehetetlenségénél csak az nyomorgatóbb állapot, amikor az egész élete zsibbad el, amikor eldugul, elzáródik benne minden, természetes körülmények között nyitott, a szabad áramlásra teremtett csatorna, a máskor buzgó vére pangva már-már alvadásra készül, a nyirokerekben nem kering semmi, amitől bár egy parányi humor sarjadna, a zsigerei bénultan kényszerülnek tudomásul venni, hogy nem tölthetik be hivatásukat, mozgóképességének forrásai pedig, az izmok ernyedten, a felkavaró semmittevésnek, az értelmetlen vegetálásnak kiszolgáltatottan senyvednek, a tudatról nem is beszélve, amelynek nem lehet más szerepe azonkívül, hogy kihámozza az éppen nem túl változatos lehetőségek közül a túlélésre alkalmasakat, hadd legyen mihez illesztenie a maradék, még úgy-ahogy elviselhető megoldásokat. És még nehezebb mindezt elviselni, amikor a körülmények vajmi kevés reménnyel kecsegtetnek, hogy ez a zsibbadás hamarosan elmúlhat.

Ebben a nem éppen eszményi állapotban leledzett Búzás-Fehér Pál is a helyiipari termelő- és szolgáltatóvállalat technikusa, a megalakulás-kori elszegődését követő immár jó másfél éve, annak ellenére, hogy közvetlen fellettese, mérnököcskénk, de még a „kiszfőnök” fölött álló Cerghizan Cornel főmérnök által is a kivételesen megbecsült alkalmazottak kategóriájába tartozott, lévén az egyedüli, hozzáértőnek bizonyult faipari szakember a termelést tervező, programozó és követő részlegen, vagyis az egész műszaki-adminisztratív bagázsiban, ahogyan a főmérnök használta előszeretettel gyűjtőnévként ezt a nem minden egyedében a fentről megszabott cél iránt teljesen elkötelezettnek számító társaságot. Semmi különlegest nem találhatott volna senki külső kutakodó egy másra is alkalmas és talán másra is méltó élet ellehetetlenülésében, ha nem a maga bensőségében figyelni, hiszen – kénytelen-kelletlen – beleillett, mert belesimult a nyájszellem meghatározta környezetbe, mint az ország hozzá hasonlóan jelentéktelen sok millió másik embere. Csakis odabentről szemlélve, valamennyire beavatottan a dolgok mindennapi menetébe, érthetett volna meg bárki valamicskét a lényegből.

A többség ugyanis tudta róla, hogy az alkalmazása érdekében annak idején egy kis csalásra vetemedett: leadott kérelmének benyújtásakor letagadta az igazi szakmáját, mondhatni hivatását, s csak a protestáns teológia elvégzése előtti képzettségét igazoló, a faipari szakközépiskolai érettségi oklevelére alapozott, remélve annak csodatevő hatását, amely segítségére lesz majd, hogy legalább valamicskével a minimum határán felüli létfeltételt biztosíthasson a négy aranyos gyermekének, miután a vele azonos hitet vallók drasztikus megfogyatkozása miatt ez bizonytalanná vált, immár nem lévén alkalma a képzésének megfelelő szolgálatra. Ehhez azonban találkoznia kellett a szerencsecsillagával, Bulbuc Edittel.

A személyzeti osztály főnöke – „az a drága zsidó asszony” – ugyanis nemcsak a testét illetően, de a szívét tekintve is terebélyesnek bizonyult, ami abban nyilvánult meg, hogy az ilyen beosztású káderekre nem jellemzően rendkívül érzékeny emberfajtvá alakult az elmúlt negyven év során, amióta Gyulafehérvárról Marosvásárhelyre települt. Az eközben megtapasztaltak valamiért szívet lágymódon hatottak rá, így, miután a Pali felvételi kéréséből kiolvasta a családi állapotát, majd személyesen is szóba állt vele, eldöntötte magában, hogy kizárólag a faipari szakvégzettségét igazoló dokumentumok érdeklik, eltekint a munkakönyvébe bevezetett előző tizenegy évtől, amikor is Brassóban meg Hétfaluban teljesített lelkipásztori szolgálatot az evangélikus egyház kebelében. Jóformán maga sem értette, miért gyakorolja e kegyet, de valamiért örömét lelte benne, különös elégedettség áradt szét benne, a jóságérzet tudata, eladdig, hogy kegyeltjének még a korlátlan határidejű alkalmazását követően is, amikor Jugaru Mihai, a helyettese – a megveszekedetten rendszer- és rendhű személyzetis, minden alkalmazottak réme – a „Búzás-Fehér Pál elvtárs” alkalmazotti minőségének és a megfelelő javadalmazásának munkakönyvi bevezetése közben ezt a rendellenességet neheztelése gyanánt szóvá tette, ő, teljes főnöki tekintélyét kihasználva, ingerülten legyintett egyet, és rászólt, hogy ezt hagyja rá, vannak a feladatkörében ennél fontosabb dolgok, foglalkozzon azokkal. Ennek köszönhetően történhetett, hogy az a derék, azelőtt a hit és a lét gondolataitól hevenyen gyötört ember minden különösebb testi-lelki megrázkódtatások nélkül fokozatosan beleszürkülhetett a megélhetési alkalmazottak bármely sallangot, cafrangot, cifraságot, különleges lelki szárnyalást nélkülöző életébe.

A tények tudatában, még a gyermekkorukból tartó ismeretségük ellenére, mérnököcskénk is mindössze egyetlen alkalommal kérdezett rá Búzás-Fehér Palira a kiugrása okát illetően, akkor is csak azért, mert úgy alakult, hogy „azokról a gondtalan időszakokról” esett szó az irodában, de mivel

érdeklődése elintéztetett két szóval – „kettős ellehetetlenülés” –, soha többet nem erőltette, sem ürügye nem volt rá, sem az érdeke nem feltételezett ilyesmit. Az igazi okra végül egy egészen más témájú beszélgetésük alkalmával derült fény, amikor valamiért érintőlegesen ismét szóba került a közelmúlt, akkor kapott, ezúttal immár kérdezetlenül, egy mondatnyi, de igencsak tartalmas magyarázatot: „Ki akarhat magának egyik nehezen elviselhető rendben belül egy másik, még durvábbat?!” Ebből a tömör válaszból azonnal le tudta szűrni a szükséges tanulságokat ahhoz, hogy többé ne próbáljon meg avatatlanul belekukkantani a mások életébe.

Azt azonban a múlt időben egyre inkább kétséggel fogadta a különös képzettségű beosztottjával kapcsolatban, hogy képes lesz komolyabb megvárakoztatások nélkül hosszú távon magáévá tenni a mindennapok részleges, olykor teljes szellemi-lelki sivárságát, emiatt akarata ellenére is folyamatosan figyelt rá, jóformán szurkolt neki, hogy mielőbb valamilyen példáját szolgáltatassa a kitérési szándéknak, amely feltételezhető volt róla. Még maga előtt is eltitkolta, mert azt nem tudta, mikor és hogyan fog megtörténni, de nem volt kétsége afelől, hogy valamikor csak-csak bekövetkezik.

Amikor aztán először hallotta azt a fülének különösen csengő, jóformán rejtelmesnek tűnő szót, arra következtetett, hogy ez nem lehet mással kapcsolatos, a folyamat beindult. Várta tehát a fejleményeket.

Csakhogy türelmesnek kellett lennie, mert nem vált azonnali részesévé a történéseknek. Mint utóbb kiderült, tudatosan nem vonták be, mert Pali, a köztük levő jó emberi és lényegében felhőtlen munkatársi viszony miatt azt szerette volna, ha a főnöke teljesen kimarad a tervezett heccből. Ami persze dőre elképzelés volt, lévén, hogy a három nagyfőnök egyet nem lépett a vállalat termelési és gazdasági ügyeiben mérnököcskénk bevonása nélkül, ha ezekkel kapcsolatban akár a legparányibb kétség is gyötörte valamelyiküket. Amikor aztán mégis sor került a beavatására, természetesen kényszerűségből, úgy vélte, tiszta szerencse, hogy addig kihagyták belőle, legalább megmenekült, hogy meg kelljen méretkeznie maga előtt. Mert bizonyára a tények ismeretében akkor is kerüli, hogy belefolyjon az eseményekbe, ha előre tudja, hogy az egész nagy későbbi nyüzsgésnek a forrása lényegében az a hiteltelenül blőd kósza hír lesz, amivel a beetetés megtörténik.

Arra felfigyelt ugyan, hogy Pali az eseményeket megelőző két-három héten a szokásosnál is többet beszélgetett a nagy irodájukat kettéosztó üveg-falon túl Mister BACH-hal, alias Burdujan-Apostol Cosmin Horațiu gépészmérnökkel, akivel a kezdeti, néhány hónapnyi kölcsönös visszafogottságot követően valamiért egészen közeli, szinte már baráti kapcsolatba került,

noha nemcsak alkatilag különböztek, de egyéb szempontokból is mély elvi szakadék tátongott közöttük, Erdély történelmén túl például az alkoholt illetően – a mérnök Mister lévén gyakorló fogyasztó, aki munkaidőben is a kellő mennyiséggel feljavította a mindennapi kávéját, ellentétben a teljesen absztinens lelkipásztor-technikussal –, de hát az ellentétek mindenkori vonzalmának ősidők óta érvényes hiedelmére alapozva ezt elfogadhatóként tudta be, és még azt sem vette zokon tőlük, hogy ez idő tájt olykor a harsány nevetésig fokozódik az együttesen eltöltött időre máskor is jellemző, de addig csak mérsékelt mosolyban felszínre törő jókedvük. Azt meg pláne fölöslegesnek tartotta firtatni, hogy miért nézegetik időnként az iroda falára rögzített nagy, adminisztratív jellegű Románia-térképet. Emiatt aztán nem volt honnan tudnia a jócskán rendhagyó viselkedésük igazi okát, hiszen, mivel csak az üvegfalon túlról vetett rájuk nagy néha egy-egy pillantást, miért is, miből is következtetett volna arra, hogy eközben fogant meg bennük, csírázott ki és érlelődött potenciálisan kivitelezhetővé a Palilula-terv.

Ez a különös hangzású és ritmusú szó tehát csak azt követően jutott el hozzá, hogy előtte már megjárta Steiner Felix mérnök-igazgatót, Cerghizan Cornel főmérnököt, valamint Vaida Florentinát, a vállalat értékesítési osztályának főnökét, valamilyen kifürkészhetetlen okból különös, igen hasonló, szinte már egybevágó ingereket gerjesztve a tudatukban. Mérnököcskénk emiatt is látta később indokoltnak, hogy mindhárman jelen voltak az igazgatói irodában, amikor egyik délelőtt váratlanul behívatták, ráadásul olyasmire, amire, hónap közepe lévén, nem számított: referálni kényszerült a cserepesi bányában kitermelt és kockává faragott kő mennyiségével, valamint a nyers terméskövek válogatási lehetőségével kapcsolatban, különös tekintettel arra, hogy lehet-e azt a jelenlegi export-szerződés alapján szállítandó mennyiséghez képest növelni, és csak miután tekintetbe megarcának vonásaira kiült az értetlenség, tájékoztatták, egymás szavába vágva, a jól informáltságukat fitogtatva, hogy a kérdést természetesen nemcsak úgy vaktában tették fel neki, kilátásban van ugyanis mindezen termékekből egy tetemesebb megrendelés Paliluláról, az ottani illetékesek részéről.

Első hallásra sokkolta a frissében elhangzott helységnév, de néhány pillanat múltán, bármennyire is furcsának és idegennek tűnt előtte, halványan felderengett benne, hogy mintha mégiscsak hallotta volna már. Ám alkalmazotti beidegződéseinek megfelelően először is a válaszadásra összpontosított, tudatva a jelenlevőkkel, hogy a kérdést illetően csak Viola Mihállyal, a szovátai kőtermelő egység vezetőjével konzultálva tud érdembeli adatokat közölni, de aztán – mintegy a kívülálló kíváncsiságának megnyilván-

nulásaként – megkérdezte, hogy talán csak nem a jugoszláviai Paliluláról van szó. Közben ugyanis beugrott neki, honnan kapaszkodott a felszínre emlékei mélyéből a név: az előző év májusában az ő nyughatatlan és folyton új kalandokat kereső édesanyjának sikerült kereskedelmi – értsd alatta: csencselő – turistaként részt vennie egy OJT szervezte¹, kétnapos belgrádi kiránduláson, amikor is az éjszakai szállásuk a szerb főváros Palilula nevű negyedében volt, a Tasmajdan kerületben; anyja hazatérte után őt is mindannyiszor derűre hangolta, amikor látta, milyen jól szórakozik az öreglány ezeken a furcsa neveken.

Vaida Florentina igyekezett egyértelművé tenni: nem, ebből nem lesz export. De azért rácsodálkozása jeléül még megjegyezte, hogy nem is tudta, más országban is létezik ilyen nevű helység. Majd igyekezett pontosítani, hogy ennek nincs jelentősége, és már csak azért is, hogy ő legyen, aki elsőként tájékoztathatja a mérnök elvtársat, az a Palilula, ahonnan a faragott kockaköveket meg a bizonyos méretű termésköveket kérik, Dolj megyében van, Craiovától nem túl messze, az ország déli határához közel, egy több mint hétszáz lakosú faluról van szó, Bucovăț községhez tartozik, mindezt egy kiváló földrajztanár ismerősétől tudta meg, és fölösleges a mérnök elvtársnak ezen mosolyognia, mert komoly tételek forognak kockán, első menetben egy harmincszor harminc méteres tér kirakásához a kisebb méretű, meg egy hétszázötven méteres út kirakásához a nagyobb méretű kőből szükséges mennyiségre lenne igény részükről, úgyszintén a helységen átfolyó partak partjának szabályozásához nélkülözhetetlen harminc és ötven centiméter közötti átmérőjű, de tíz centiméternél nem vastagabb terméskövek is kellenének oda, úgyszintén további megrendelések is lehetségesek, mert „ha Izrael állam igényeit kielégítik ezek a termékek, akkor csak jók lehetnek”, idézet bezárva, a helységet ugyanis a románokon kívül szerbek, bolgárok és zsidók is lakják, akik eléggé módosak a hagyományos állatkereskedésükből eredően. Fejben egy gyors, hozzávetőleges számítást végezve már majdnem csettintett egyet a szájával, hogy ez igen, hiszen abból, amit a főnökasszony említett, csak a faragott kő nagyjából kétszáznegyven tonna, aztán mégis inkább a fejét ingatta kétsége jeléül, amely nem annyira a legyártással, mint inkább a helyszínrre szállítással kapcsolatban merült fel benne, ami a párt és a kormány központi utasításainak betartása mellett lényegében megoldhatatlan, főleg abban az esetben, ha ez a Palilula nem valamelyik vasúti fővonal

¹ Oficial Județean de Turism – Megyei Turisztikai Hivatal (román)

mentén fekszik.² De aztán annak jeleként, hogy ő semmi jónak nem megromtója, mérnököcskénk igenlően bólintott, hogy akkor hát lássunk hozzá, és Steiner igazgató utasítására követte Florentinát az értékesítési osztályra, hogy a megrendelésből pontosan megtudja, méretenként pontosan mekkora mennyiségről is van szó. Csakhogy a helyszínen sem lett sokkal tájékozódottabb, ugyanis nem létezett írásban elküldött megrendelés, mindössze a főnökasszonynak a titokzatos, Solomon Cămătaru néven bemutatkozó megrendelővel folytatott „interurbán” telefonbeszélgetése alapján készített jegyzete, amelynek a lényege az volt, hogy a palilulaiak szerettek volna néhány mintapéldányt a kisebb, tízszer tíz centis, illetve a nagyobb, tizenötször tizenöt centis kockakövekből, amit a cserepesi andezitből faragnak az ottani mesterek, úgyszintén az említett méretű, laposabb terméskövekből is, és nem ártana, ha azokat egy, a témában illetékes megbízott személyesen vinné el nekik, akivel érdemben egyeztethetnek a konkrét megrendelésről. Már az „andezit” pusztán említése is gyanússá tette számára a dolgot, mert honnan tudhatnának egy kis olténiai faluban a cserepesi andezitről, az a különös kérés már csak ráadás, hogy a mintapéldányokat a vállalat felelős kiküldöttjével együtt várják... De nem volt arra hangolódva, hogy ezen morfondírozzon, úgy vélte, ezek lényegtelen részletkérdések, majd kiderül, mi van a háttérben, hiszen az igazság mindig csak ideig-óráig elrejtethető.

Mint ahogyan ez esetben is csak néhány napra volt szükség a teljes megvilágításához.

Ahhoz azonban Lebovits Annamáriának közel másfél napnyi utazás árán el kellett juttatnia Palilulára a vállalat fehérnemű-varrodájában külön erre a célra sátorvászonból készített, strapaállós szatyorban két-két tízszer tízes, illetve tizenötször tizenötös cserepesi faragott kockakövet, valamint egy szabálytalan alakú, kábé negyven centi átmérőjű, tíz centi vastag terméskövet, ami még egy markos férfi részéről is tisztességes erőfeszítést, helytállást igényelt volna, tekintve a háromszori átszállást a vasúton Marosvásárhelytől Craiováig, majd egy hosszú buszozást onnan a célra, lévén a két csomag súlya közel negyven kiló. De hát fel sem vetődött, hogy a feladat másra is bízattathatna, mint Annamari – még Steiner igazgató is teljesen helyénvalónak találta –, egyfelől azért, mert hozzáértő, ugyanis a Florentina vezette osztályon ő felelt az építőanyagok értékesítéséért, beleértve az exportot is, másfelől, mert hála istennek, nem az a vékonydongájú típusú nőszemély, akit minden

² Az 1980-as évek elejétől a kommunista kormányzat a külföldön valutáért értékesíthető üzemanyag fogyasztásának lecsökkentése érdekében a lehető legszükségesebbre korlátozta a közúti fuvarozást.

könnyű szél odébb lebbent. Mérnököcskénk kénytelen volt megállapítani, hogy az igazgató ezúttal tőle szokatlanul frappánsan fogalmazott, mert a kollégánő arányos alkatát, igazán nőies idomait és szabályos, akár szépnak is mondható arcvonásait igencsak negatívan ellensúlyozta a mozgása, a hangja, az egész viselkedése, amelyekben volt valami kevésbé izgató, s ami miatt csak igen ritkán élvezhette a környezetében csellengő férfiak valós vagy hamis bókjait. De a maga vaskosságában nem is nagyon adta jelét, hogy igényt tartana ilyesmire, s még „a vele egy tálból kanalazókhöz” is úgy viszonyult, hogy abból kiolvasható legyen az elutasítás, némelyiknek el is mondta: inkább áll közelebb hozzá a közízlés szerint a nem a legszemrevalóbb főnök-nője, Mamutkacsa, értsd alatta Florentina, mint bármelyik Ádám-ivadék a maga undorító „keljfeljancsijával”. Az sem volt persze mellékes szempont a kiválasztásánál – ezt már Cerghizan főmérnök jegyezte meg –, hogy ő lehet, aki bizonyára könnyebben szót ért azzal a bizonyos Solomon Cămătaruval, akivel valószínűleg hasonló töről fakadtak.

Annamari a következő hétfőn hajnalban indult, de csak pénteken kora délután ért haza. Ez két egész nappal hosszabb „kiruccanás” volt, mint amennyi a kiszállási rendvényében feltüntetettek alapján elvárható lett volna. De a főnökség bármiféle retorzió nélkül tudomásul vette ezt a fegyelmi kihágást, senki nem kért tőle emiatt magyarázatot, beszámították, hogy hosszú és nehéz lehetett az út, közbejöhettek előre nem látható viszontagságok. Nem értették ugyan, hogy megtértét követően miért csak az oda útra vásárolt vonat- és buszjegyet csatolta az elszámolási dokumentumhoz, de nem erőltették, ugyanis az indulás előtt felvett előlegnek a visszaútra járó részét és az amúgy esedékes plusz napidíj-járandóságát közvetlenül az érkezése után befizette a vállalati pénztárba. Azt a kérdést is kapásból megválaszolta, hogy miért hiányzik a rendvényről a célhelység hivatalának láttamozása: a falvaknak nincs néptanácsuk, pecsétért külön be kellett volna autóznia a tíz kilométerre levő községközpontba. Kövekkal ment, azok nélkül tért haza, a kiküldöttekre ilyenkor kötelező referátuma szerint mindet ott hagyta Palilulán mintapéldányként, tanulmányozásra, amit a vezetőség szintén természetesnek talált. Még az ominózus strapabíró, amúgy eléggé mutatószatyrokat is leadta a titkárságon, noha senki nem kérte tőle, akár meg is tarthatta volna magának más, különleges alkalmakra. A következő hétfőn reggel betelefonált Florentinának, hogy nagyon meghűlt az úton, tüsző lett a mandulájára, lázas, táppénzre íratta ki magát.

Kedden Búzás-Fehér Pali szólt mérnököcskénknek, hogy szeretne hiányozni félórát, elszaladna a postáig, csomagjai érkeztek, munkaidő után

nem nagyon van ideje megoldani, délután a nagyobbik lányának osztályában szülői értekezletet tartanak, arra kellene feltétlenül elmennie. És hogy nyomatékosítsa a kérését, mintegy a bizalom jegyében megmutatta az értesítő szelvényeket, különös tekintettel a feladóra: Eparhia Evenghelică-Lutherană,³ Braşov, str. Karl Marx nr. 2. Erre aztán tényleg nem volt miért rákérdezni, még úgy sem, hogy átsiklani sem lehetett a címzett félhangos, kissé ingerült morfondírozásán: „Mi a jó franc lehet két ekkora, egyenként húsz kilós csomagban?”

Nem egészen egy órán belül az irodában valamennyi jelen levő tanúja volt, amint fény derült a csomagok tartalmára. Pali ugyanis nem hazavitte azokat, túlon túl megerőltető lett volna elcipelnie a Tudor lakónegyedig, ahol ötödmagával szorongott egy másfél szobás, másodosztályú tömbházlakásban, sokkal közelebb, alig egy kilométernyire volt a vállalatközpont. Amint megjelent az üvegfalon túl, hóna alatt a furcsa alakú csomagokkal, Mister BACH azonnal ugrott ajtót nyitni. Az asztalához érve, Pali nagy lihegés közepette eresztette le rá a dobozokat, s a körülállók néma szurkolásától kísérvé azonnal neki is esett, hogy lecibálja róluk a külső csomagolást, majd a rajzoló kolléganő, Ghica Marilena asztaláról kéretlenül egy rajzszegecszedő kést „kölcsonzött”, azzal döfött belé az egyik kartonba, hasította fel, hogy kivehesse belőle a rejtélyes „kincset”. A kés hegye valami keménybe ütközött, csikorogva csúszott el rajta. A karton tenyérszerű felfelcsúszását követő pillanatban egy őrült ordítása harsant. Kibocsájtója begörcsített ujjakkal tépdeste a lyuk szélét, amíg fel nem tárult a doboz tartalma: ott ékeskedett egymás mellé helyezve négy faragott kockakő. Nekiesett a másik doboznak is, abban a természő lapult, ráfektetve egy koszos, malternyomos téglára.

Mister BACH kapta fel a padlóról a második csomagból kihullott üzenetet. Hangosan olvasta: „Salutări din Palilula,⁴ Solomon Cămătaru.” Az öt körülállók közül talán csak mérnököcskénk érzékelték, hogy csendes kuncogása felér a tetten ért cinkosok sunyításával.

³ Evangélikus-Lutheránus Egyházközség (román)

⁴ Üdvözlét Palilulából. (román)

NEM JÁTÉK

messziről jöttök apám vagytok kékülő imágók felszorul a szívizom fonja magát gyűrűbe miért féltek tőlem talán bohóckodni jöttetek. nem játék fagyos nyál szárad szám szélére mire kisujjunk összeér szétfeszül a vörös szíj nyakamon. sötét és metrók és kapualjak tükrös termék izzadságszag fókuszpont görcshúzódás méhnyákburjánzás itt mindent szabad repülő testek egymáson tekergő kié melyik. hunyorgás vonatokon spirálexpressz elhagyott dohány benyálazott ujjak sós szemzug gyógynövénysszag kabát és fókusz. akié amelyik azt nem szabad mit szabad mit szabad szép szátokból ömlő nílus ágyékomban meleg kéreg. fákon ülő köd fejben számoltok háromszázig ha még itt vagyok nyissátok rám a gázcsapokat nevesetek a fülembé libabőr-keményedés. együtt maradni maradni maradni ha jók lesztek csókot adok kosár mézet élve vetélést. visszaforgatott születés másztok a kezdethez szorítom lábam kezetek homlokomra homlokotok homlokomra kékfestő terítők hasfájásköd befalaz a bőr nem enged nyílani nyílani szoruló meder kulcscsontajtó. mit szabad nyílani nyílik nyílani ajtók falak ház. beroggyan a padlás. kutyacsontos tányér a teraszajtóban belelépni szádba száj száj felboruló vizestál. Kék függöny zöld függöny énfüggöny tefüggöny. ablakba feszülni üvegsátor borul nyakunkba merre vezet a kezed követlek titeket maradjunk együtt együtt maradjunk maradjunk-e együtt. tértágulás dobhártyán nyelvek életlen szilánkok torkomon folyik a ritmus karolsz karoltok belém meddig nem tudom vezetlek titeket szájpadrólásomig keserű. ragasztó a körmön kopott sáv árulással fenyeget hamar leválik lepattog mellkasotok szűkülése tüdőtér fogódkodik piros szem. nem játék mire jöttetek elfogytam mind. tudjátok ki ez ki ez ki ez ki ha ismertek elszámolunk tízig ha ismersz elszámolunk százig nem játék ne mondjuk újra. kaptasson ezen a hegyen akinek két anyja van.

ÉLETEM LEGSZOMORÚBB ORGAZMUSA

a hajam vállig érjen, és egyhosszú legyen,
ne mosolyogjak idegenekre, ha nem muszáj.
télen kéket, nyáron sárgát hordjak,
kerüljem a feketét, ne egyek cukrot.
minden este pontban tízkor legyek az ágyban,
melleim között aranyfeszület, torkomban szívem legyen.
mondjam azt, még nem értek hozzám soha úgy, ahogy te,
mondjam, ha nem itt vagyok, akkor is ebbe a szobába képzelem
magam,
hogy a nárcisz a kedvenc virágom, hogy ha félek, akkor is rád
gondolok.
sírjak, ha megparancsolod.

és én sírok, mert parancsolod.
ez legyen életem legszomorúbb orgazmusa –
előre betörsz minden testbe, ami még valaha hozzám ér.
mikor végeztél, mellkasodra fektetsz, balkáni gerlék vagyunk,
mondod,
én is ezt mondjam, bárki kérdezi.

FONÓ

rokkával fonok
köldöksinórt
és orsóra szüllek
szövedeidbe
bodzát és vadkendert
ültetek
kiszárított lánykorom
kötegeit kifeszített
hajszáladra teregetem
napfényben fürösztelek
szikkadásig
fapadra fektetlek
összetöröm gerinced
vaskefével fésülöm
koponyádra magzatburkod
fehér vályogba
névtelenül vésem
dátumod mikor
először vérzel
befőzöm télire
üvegbe zárom méhed
kamráiba rozmaringot
levendulát lógotok
míg petefészkekből
molylárvák rágják ki maguk
lyukakba lisztet szórok
kezeiddel tanítom
magad dagasztani
megkelt alakod formáját
homokkal töltöm ki
forgatlak forgatlak
bele tenyerekbe
ujjakba ölekbe

vissza rokkámra
orsómra
szüllek

PAPNÓ

*Ezért az asszonynak viselnie kell a fején
az alárendeltség jelét az angyalok miatt.*

upright

ösztrogén szinted emelkedik
méhedből sófárt fújó angyalok
hajtják fogatod
ilyenkor fakul ki a csalánmező
a zsálya ekkor virágozik
fügefádon már szám szerint öt levél van
a csapáson tyúkhúrok nyúlnak kerekeid felé
hajtani könnyű ha nem te irányítasz
nézz le a tenyeredre számold meg ujjaid
köröm alá ragadt fűprés zöldül és
hajlataidból ibolya nő ki
megtanultál a locsolásra várni és
betört virágok között felnőni
tenyered vonalai lehetnek-e fatörzs nélkül
vagy jelenthetik-e hullámok redőit a homokban
élvezheted-e a nyakad körül a szíjat
vajon élvezed ha magadnak szorítod

reverse

kendőt tekersz a koponyád köré
szádban ízlik az anyag
tenyeredben kétezer petesejt növeszt ujjakat
álmodban nem látod a kezéd

a hullámok striákat vernek combodon
ha kiszárad tengered
csiperke és kakukkfű bújik ki belőle
énekelni tanítod a méhed és
vérrel tapasztani benne madárfészket
karjaiddal köröket írsz tested vonalában
és széttéped a halászhálók rácsait
kendődet saját nedvedbe meríted
papok arcképe ragad bele
tanulj meg földet körömmel kaparni
gyökereket simogatni
hajszálakat csokorba rendezve
nyakad köré tekerni
most emelkedik ösztrogén szinted

Imre Eszter

LÉLEGZIK A FÖLD

SZIGET-TRILÓGIA 1.

(Részlet)

Talán már akkor is tudtam, hogy az álmodók hívását hallottam meg, amikor a repülő ereszkedni kezdett, és megpillantottam a szigetet: egy darab föld, maréknyinál nem több, amit csak a kegyelem tarthat meg a vízen, és lebeg, úszik a sötétkék fodrokon, mégis szilárd, mint a gondviselés.

Bizonyossággal elegy izgalom lüktetett a testemben, és elvesztem a megérkezés egyre szűkülő, mégis kitarulkozó perspektívájában: a darab föld közeledett, vaskosabb és szilárdabb lett, a belőle kiemelkedő világ pedig lassan megmutatta magát: egyre nagyobbak lettek a színes házak, a kikötött hajók, az egyetlen úton tovagördülő autók. Ez a világ már nem fért volna el a markomban, és ahogy a belőle kitüremkedő jeget, épületeket, vulkánokat és hóvak tereket, az itt-ott világló templomokat néztem, azt éreztem, hogy ez a sziget a marok, ami megragad és elenged, magához húz és megtart egy ide-oda hánykolódó szeszélyes víz tajtékán.

Utólag persze könnyű hívásnak nevezni, utólag minden egy cél felé halad, utólag válik történetté az élet. De azt gondolom, hogy ez már a legelején sem egyszerű útnak indulás volt, és a kíváncsiságnál jóval több vezérelt. Olyasmint éreztem, hogy van valami a szigeten, ami hozzám tartozik, és mindenképp találkoznom kell vele testközelségből. Az álmaimra akkoriban még nem gondoltam. Az összefüggést láttam, a sziget és az álmok valamilyen módon mindig összefonódtak, de a legmerészebb fantáziáimban sem gondoltam volna arra, ami az álmodóknál fogadott. Nem, akkoriban még csak a készítés volt, az álmokkal együtt egy láthatatlan szála felfűzve, de egyikből sem következett a másik.

Álmodtam, hát persze, micsoda tereket, micsoda világokat! Ugyanabból az anyagból szótték az álmaimat is, mint a szigetet, ugyanaz a tér volt mindkettő, ugyanaz a hang, és ugyanaz a föld lélegzett az éjszakáim legmélyén, mint amelyből a maréknyi jeges-kék óceánon is lebegett.

A hétköznapi tompa zsongásában olykor hajlamos voltam azt gondolni, hogy az egész csak képzelődés, feszít a városi robot, az üresség, a

nem saját és nem is jól megválasztott rutin. Az életem mintha valaki másé lett volna, az elvágyódás pedig képes nem létező összefüggéseket láttatni az emberrel, gondoltam ilyenkor. Majdnem egy évtizede éltem egy olyan városban, amit az első perctől idegennek éreztem, idegennek a testemtől és a gondolataimtól, és végképp idegennek az érzékelésemtől. Amíg a kertben éltem, gyermek- és kamaszkoromban bízhattam az érzékelésemben, bízhattam benne, hogy az érzékeim nem választanak le a világról, nem tompulnak. A kertben tökéletesen működtek, szervesen együtt éltek a környezetemmel, és a megfelelő mértékig voltak kiélezve. Jó volt együtt létezni a világgal, együtt lüktetni mindazzal, ami körülöttem élt. A város mindezt megváltoztatta. Az ösztöneim zabolázni kezdték magukat a túlélés érdekében, eltompultak. Ravasz módszer ez a részükről: nem érhető tetten, csak az eredmény látszik. Az ember egyszeriben felébred, hogy kiürült. Sok minden lakozik az érzésekben, és ma már ki merem mondani, hogy a lélek egy része is közéjük tartozik. Igen, a szemben, a bőrben, az orrban és az ajkakban is lélek lakik. Vagyok, amit meglátok, megérintek, kóstolok. Májusi erdőben tölgy törzsét érinteni, nyirkos, mohalepte kőnek támasztott háttal szeretkezni, a víz hűvösét érezni a torkomban egy forró napon, két szín között az árnyalatnyi különbséget megpillantani, a tenger és az ég találkozásának illatát beszívni: a lélek dolga. Ahogy tompulnak az érzések, úgy torlaszolódnak el a lélekhöz vezető utak. Amikor az ember már elhalad a látvány mellett, nem veszi észre az illatokat, és a vízből csak annyit érez, hogy a szomját oltja, de nem borzong bele a torok és a bőr, nem újul meg, nem borul ünnepbe a test, akkor válik megközelíthetetlenül a lélek. A város ezt tette. Eltompította az érzékelésem, és megközelíthetetlenül tette a lelkemet. Későn vettem észre. Noha sejtettem, hogy az álmaimban élém táruló világban feladatom van, sosem jutott eszembe ahhoz fogható, ami a szigeten történt. De nem álltam ellen, újra meg újra beléptem ebbe a világba, és ilyenkor minden zsigeremmel jelen voltam. A hétköznapiak sodrása azonban, mint már mondtam, gyakran távolságot ékelt közém és az álmok közé. Ilyenkor nehéz volt komolyan venni az egyébként észrevett összefüggést. Félttem, hogy fantázia csupán, amit a kiégés szült.

A döntés, hogy elmegyek a szigetre, egy láthatatlan folyamat volt. Maga a lépés, az elutazás hirtelen történt, de évek előzték meg, amely évek alatt csendben és következetesen készülődtem. Emlékszem, fiatalabb koromban olvastam valahol, hogy a szigeten egyetlen út létezik, és nem is építenek többet, mert a helyiek ragaszkodnak hozzá, hogy ne zavarják meg a tündérek életterét. Lenyűgözött az egyszerűség, ahogyan erről nyilatkoztak, az

egésznek a természetessége. Attól a pillanattól vonzott a sziget. Engedtem ennek a vonzalomnak, hogy rügyet fakasszon bennem. És álmodtam. Egyre többet, egyre színesebben, gazdagabban. Az álom és valóság közti távolság pedig egyre szűkült. Az álmok képei egyre nagyobb teret követeltek maguknak a hétköznapiakban is, és egy-egy pillanatban felmerült bennem, hogy ami a valóságban történt, azt korábban már megálmodtam. De ezek egészen apró, jelentéktelen események voltak, és mindig elhessegettem a gondolatot. Az utazás pillanatában azonban már tudtam, hogy ezek nem képzelgések voltak. Emlékszem a repülőtéri várakozásra, amikor velem volt a bizonyosság, hogy különleges utazás előtt állok, és a hely, ahová készülök, már vár rám. Most, amikor próbálok minél több részletre visszaemlékezni, hogy a lehető leghitelesebben mesélhessem el a történeteket, az jut eszembe, hogy úgy álltam az út előtt, mint aki készül visszaszerezni valami számára nagyon fontosat, amit észrevétlenül elveszített.

Nehéz bármit is elmesélni, hát még egy utat – pedig igazából bármit csak úgy lehet elmesélni, mint egy utat. De pont ez a baj: a valóságban két pont között megannyi elágazás, összefonódás és szétszóródás alakítja az utat, az eseményeket, a történetet. Ahhoz, hogy utólag az egyikén haladjak, el kell engednem az összes többit, ez a döntés pedig annyira önkényes! Az volna az igazi történetmesélés, hogyha nem én választanám ki a vezérfonalat, hogyha... hogyha a történet elmesélné magát. De akkor hamar kiderülne, hogy nincs is történet, csak egy egybefüggő, anyagtalan és formátlan szöveg, aminek nincs időbeli vonatkozása, ennél fogva pedig körvonalai sem. De mesélni kell, legalábbis ezt tűztem ki célul, elmesélni az utat. Bízom benne, hogy helyesen ítélek és választok, és amikor egy fonalat elengedek, akkor valóban azt veszem helyette a kezembe, amely megfoghatóvá és élhetővé-érzékelhetővé teszi a történeteket. Azt, amelyik megnyitja a lélek útjait, és felszabadítja az érzéseket.

Egy januári napon döntöttem el, hogy elutazom. Szürkén fagyos kora este volt, és hazafelé sétáltam, amikor a pályaudvar mellett elhaladva észrevettem egy férfit rózsával a kezében. A férfi már-már rémisztően idegennek tűnt a tömegben, mintha véletlenül került volna oda, és maga sem találná a helyét. Arca esdeklő volt, és idegennek hatott a rózsza is a kezében. A látványnak semmi köze az elutazáshoz, mégis ehhez a pillanathoz kötöm a döntést. Aznap este hazaértem, és megvettem a repülőjegyet.

Jellemző volt a városban élt életre: zajlott, a napok többnyire összemósódtak, egy nagy ember- és eseménytömeg volt a hétköznapi élet, és néha, egy-egy kegyelmi pillanat erejéig valami áttört a tompaságon, valami meg-

ragadta a tekintetet, és fészket rakott az elmében. Ezek voltak a pillanatok, amikor eszembe jutott az otthonom, a kert a maga teljességével, elevenségével. A városban hiába szerettem volna az lenni, aki a kertben voltam, és hiába szerettem volna úgy látni a világot, a kamasz fürkésző tekintetével, intenzitásával. Itt csak pillanatok adódtak, és olyankor történt valami. A rózsás idegen látványakor már közel egy évtizede éltem ott, de az idő nem is a megfelelő mértékegység ilyenkor – egy másik élet volt ez.

A honvágy különös elvágyódásként fészkelte bennem. Ez nem meglepő, az ember ugyanis csak nagyon ritkán van tisztában azzal, hogy mi a bensőjét karmoló hiány tárgya. Hogyha pedig az otthona utáni úr az, ami apránként elemészt, az szinte mindig talál magának más formát. Kevés nehezebb tehát van, mint a honvágy. Ha nem is voltam tudatában, hiányzott a kert, és az, aki ott voltam. De sokáig úgy éreztem, hogy nincs jogom a honvágyhoz, mivel én választottam a várost. Kötelességemnek éreztem szeretni azt, ahol voltam, hiszen senki nem kényszerített, magam döntöttem úgy, hogy ott fogok élni. Olykor, amikor egy-egy álomból felébredtem, magával ragadott az otthon érzése. Hogy a helyemen vagyok. Kerestem ezeket a pillanatok, vágytam rájuk, és ez a vágy szabta meg a sziget felé vett irányt is. Az apróságok, amiket a szigetről hallottam, az azokhoz kapcsolódó megértésszólamok és a vonzalom is ebbe a vágyba, a hazatalálás utáni sóvárgásba illeszkedtek. Amikor tombol a honvágy, de a hazatérés gondolata lehetetlennek tűnik, könnyebbnek bizonyulhat a látszólag nagyon idegenben megtalálni az otthon. Akkoriban ez volt számomra a sziget. Az idegenben meglelt sajátját, a messziben meglelt otthon.

A város nemcsak abban az értelemben szakított el az otthonomtól, hogy távol kerültem tőle, és az érzéseim lassan hozzátompultak a mindennapok közönyéhez, hanem mindenestől elvesztettem magam. Mint a rózsás férfi a pályaudvaron, idegenként laktam a testemben, sodródtam, és egyáltalán nem illettam bele abba, amiben éltem. Nemcsak letértem az utamról, hanem párhuzamosan haladtam vele, mindig az ellenkezőjét cselekedve annak, amit a belső iránytűm diktált volna. Ez az iránytű akkor vette vissza az irányítást, amikor eltévedtem a szigeten, és ellentétben azzal, amit a józan, számító ész megkövetelt volna, folytattam az utamat, egyre mélyebben a hófúvásban, mígnem világossá vált, hogy nincs visszaút, de kiútra sincs remény. Mentem tovább, a fülem zúgott az erős szélről, és most már tudom, hogy engem is ugyanaz a kegyelem tartott meg, amelyik a darab földet is a jégkék tajtékon. Emlékszem, egy pillanatban elképzelttem, hogy testem jéggé dermed, majd ezer meg ezer szilánkra hasad, és elvész a porhóban,

jégben, a tomboló óceán hullámmarkában, és szilánkjaimban egy leszek a zúgó, háborgó hófúvással. De megtartott.

Ez az iránytű sokáig jelezte az utat hiába. Azt mondom, elvesztettem magam, de erről nem mindig tudtam. Ilyen az élet a közöny kódében. Hiányzott belőlem a bizonyosság, az, amelyik vitt előre a hófúvásban. A városban is mindig mentem, mindig előre, de nem volt sem cél, sem bizonyosság, csak a menés meg a közöny. Az iránytű pedig egyre csak kopott. Kellett az elutazás, az idegenben lelt otthon, a jég, a hideg, hogy erejére leljen, én pedig felismerjem az irányt. Persze, ott voltak az álmok, ma már világos, hogy ugyanazt az irányt mutatták, de ahogy mondtam, a közöny megnehezíti az embernek, hogy komolyan vegye mindazt, ami a közönyön kívül esik.

De végül elindultam, és most már csak ez számít. Megvettem a repülőjegyet, és azokban a napokban fekete víztömegeből kiemelkedő nehéz sziklatömbökről és finom arany-lila homokbarlangról álmodtam. Aznap, amikor kikeveredtem a viharból, tudtam, hogy ott állok, ugyanaz a homok és ugyanazok a tornyosuló sziklatömbök állnak előttem, amelyeknél már jártam álmomban.

* * *

A szobám egyszerű volt, csak a feltétlenül szükséges bútorokkal rendezték be: ágy éjjeliszekrénnel és lámpával, a másik oldalán pedig egy ruhászekrény, azzal szemben egy kisebb íróasztal. Az ágy mellett volt egy ablak, ami a végtelen fehérségre nyílt. Ha arra néztem, sokat ígérő csenddel áradt be a szobába a tél.

Mielőtt nekifoghattam volna berendezkedni, Fridgeir hívott, hogy beszéljünk meg az ottlétem részleteit. Felvetette, hogy segíthetnék a reggeli előkészítésében és a takarításban, majd hogyha már otthonosabban érzem magam, beszállhatok a vendégekkel való kapcsolattartásba is. Ez a legizgalmasabb része a munkájának, mondta. Mint kiderült, kamaszkora óta vezeti a vendégházat, teljesen egyedül. Eredetileg az apjáé volt, és együtt vitték egészen addig, amíg ő meghalt egy mentés közben. Egy vendégükhöz hívták segítségül, aki vízésbe zuhant, de mire odaértek, már késő volt, és az apja is odaveszett. Megszámolni sem tudná, hogy az évtizedek alatt hány bajba jutott vendéget kellett neki is kimenteni, tette hozzá. Nem győzi figyelmeztetni őket, de az alázat csak nagyon keveseknek jön természetesen. Azt hiszik, a túlzott óvatosság, a szállásadó fontoskodó felelősségérzete beszél belőle, pedig ha tudnák, mi mindent látott hetven éve alatt, elrettenné-

nek. Ezért is mondja, hogy a vendégekkel fenntartott kapcsolata a munkája legérdekesebb része.

– Nagyon sokféle embert megismertem, viselkedéseket, történeteket. A szigeten senki nem rejtegetheti sokáig, hogy valójában kicsoda – mondta, és úgy nézett rám, hogy egy pillanatra meghűlt bennem a vér. Úgy éreztem, hogy belém lát, és elszégyelltem magam, mert arra gondoltam, hogy látja bennem a hazugságot. Látja, hogy magam előtt is rejtve vagyok, nem a saját életemet élem, látja a meghunyászkodó könyvkötőt, aki párhuzamosan halad a saját életével. Lesütöttem a szemem, de ő már beszélt is tovább, mintha mi sem történt volna. Lehet, hogy csak képzeltem az egészet?

– Szóval így vettem át a házat az apámtól – folytatta.

– És az édesanyja? – kérdeztem, és magam is meglepődtem a hirtelen hangot kapott kíváncsiságon.

– Tegezz nyugodtan! Az anyám máshol él. Ha még él – felelte, és hangjából kicsengett, hogy nem akarja részletezni. Folytatta is a gondolatmenetét a vendégekről, szerinte hamar megtanulom az alapvető dolgokat, így ha csak nagyon különös kérdés nem érkezik, én is elboldogulok majd velük.

– Használd ki az ittléted – mondta. – Használd ki, hogy itt ismerhetsz meg embereket. Figyeld, hogy ki mire kíváncsi, és ki mitől fél. Nem is kell kérdezősködnöd, meglátod majd, hogy megnyílnak maguktól. Könnyű neki mondani, gondoltam. Az első perctől olyan embernek tűnt, akinek mindenki könnyen megnyílik.

– A sziget tehet erről – mondta, mintha olvasott volna a gondolataimban. – Mondtam, hogy itt senki nem tud sokáig rejtőzködni, majd meglátod te is – és hangjában különös feszesség, fegyelem bukkant fel. Vagy inkább ugyanaz a tartás, amelyet a soraiból is éreztem, amikor levélben felajánlotta, hogy határozatlan ideig maradhatok, ha cserében dolgozom. Kedves ősz öregúr volt, de volt benne egy keménység, rendíthetlenség. Az jutott eszembe, hogy nem szeretném felbosszantani ezt az embert. Akkor döb-bentem rá, hogy adott esetben félni is tudnék tőle. Ez később már magától értetődővé vált: a sziget önmagukhoz hasonló embereket nevelt: egyszerűeket, tisztákat és keményeket. Ez nem csupán az életben maradás feltétele volt, hanem az egymással való és főleg az utazókhöz fűződő viszonyukban is nélkülözhetetlen volt. Ottlétem alatt megértettem ezt az első pillantásra durvaságnak tetsző egyenességet, és szeretném hinni, hogy magammal hoztam belőle valamennyit.

Hamarosan rátért a gyakorlati kérdésekre, és körbevezetett a házban. Megmutatta a szobákat, és elsorolta, hogy melyikben ki lakik. Az elsőben

éppen a pár, Anne és Pall szállt meg. Most az is kiderült, hogy friss házasok, és ez a nászútjuk.

– Nem kéne romantizálni a szigetet, és akkor nem távoznának csalódotan – morogta Fridgeir, amikor elhaladtunk a szobájuk mellett.

A következő szoba egy személyre volt berendezve, akár az enyém, de ebben csak két hétig fog megszállni jelenlegi lakója, mondta, egy középkorú tanár. Nem sokkal előttünk érkezett, de rögtön berendezkedés után el is indult felfedezni a környéket. A következő helyiség sokkal nagyobb volt az előzőknél, és egy egyetemista csoport foglalta el. Ők tizenkét napig maradnak, folytatta Fridgeir, és valamiért az jutott eszembe, hogy talán ők lesznek majd a problémás vendégek. Nagyon harsányak voltak, az alázat pedig, amiről Fridgeir beszélt, meglehetősen távol állt tőlük. Alig érkeztek meg, máris teljesen belakták a szobájukat, és amint az később kiderült, a közös konyhát is birtokba vették. Miközben Fridgeir bemutatott nekik mint segítőtjét és a ház vezetéséért felelős személyt, végig kiabáltak, nyüzsögtek, majd amikor már kifele tartottunk a szobából, egy szóra lettem figyelmes a nagy hangzavarban. Nem voltam benne biztos, hogy jól hallottam-e, s az is megfordult a fejemben, hogy csak a buszút emléke tolikodik vissza a gondolataim közé, de ahhoz pont elég volt, hogy ismét zavarba jöjjenek. A nagy kiabálás-pakolás hangzavarából kihallatszott az „álmodók” szó. Mivel nem figyeltem, nem tudom, milyen összefüggésben hangozhatott el, de még a korábbinál is harsányabb nevetgélés volt rá a válasz. Visszapillantottam, és gúnyos arcokat láttam. Tehát kinevetik őket, azokat a bizonyos „álmodókat”? Vagy azt, aki szóba hozta őket? Fridgeir arcáról próbáltam tájékozódni, de semmit nem tudtam leolvasni róla. Ő is hallotta? Vagy csak képzelődtem? Nyugtalanított a dolog, de közben figyelnem kellett rá, mert máris a közös konyhába vezetett, megmutatta, hogy mi hol van, majd tájékoztatott a házirendről, és hozzátette, hogy bizony a kezelhetetlen vendégek fegyelmezése is a feladataim közé fog tartozni. Miután mindent elmondott, megmutatott, visszakísért a szobámba.

– Bízom benne, hogy tartalmasan telik majd az ittléted. Vigyázz magadra, hallgass a helyiekre, és nem lesz gond. – Itt egy kis szünetet tartott, majd megkérdezte:

– Ez valamiféle útkereső utazás nálad? – Látva a zavart az arcomon, hozzátette: – Elég gyakori az ilyen, csak azért kérdem. Az emberek azt hiszik, hogy amit otthon vagy másutt nem találtak, azt majd itt fogják. Romantizálják a szigetet, mint ahogy a nászutasok. Mert itt kemény a tél, és vulkánok állnak lesben, és a föld olykor elnyeli a házakat. De azt nem akarják

megérteni, vagy nem is érdekli őket, hogy nincs emögött semmiféle felsőbb erő vagy csoda. Ez a természet. Nem kell túlgondolni.

– Miféle felsőbb erő? – vetettem közbe.

– Ó, hát biztosan te is hallottad, hogy miket terjesztenek a szigetről. Tündérek, ilyen-olyan lények... neveléses. A felvilágosult világ városaiban élő emberek nem tudják, hogy mit jelent a természet, és mit jelent a természetben élni. Ők csak elképzelik, hogy ha a föld elnyel egy házat, vagy egy gejzír összeéget egy embert, akkor ott valamiféle különös létformának kell munkálkodnia. Felesleges körök ezek, ráadásul nagyon károsak. Így jutnak oda az emberek, hogy tündéretket keresnek a vízesésnél, de nem bukkannak semmiféle csodára, csak odavesznek. Hetvenéves vagyok, amiből majdnem hatvanat töltöttem azzal, hogy elrugaszkodott turistáknak magyaráztam, mit jelent a természeti erő. Hiába. Aki azért jött ide, mert hinni akar valamiben, az ragaszkodni fog a tévképzeteihez. Sokszor a saját kárára, de sajnos az sem ritka, hogy a sziget kárára.

– Ezt hogy érted?

– Most mondjam azt, hogy megerősokolják a szigetet? Mindenképp azt akarják látni benne, amit beleképzelték, és egyáltalán nem tisztelik. Úgy bánnak vele, ahogy nem volna szabad. Általában persze ők húzzák a rövidebbet, de a sziget is kapott már néhány sebet. Amikor például szektások jönnek, mert azt gondolják, hogy itt majd sikerül megtisztulniuk, vagy bármi, amire éppen törekszenek. Tüzet raknak, nem takarítanak maguk után. Köveket gyűjtenek, lefaragnak sziklából, mert az majd szerencsét hoz nekik, hogyha magukkal viszik. A saját nyomorúságukat hagyják itt a szigeten. Ők azt gondolják, hogy ezek jelentéktelen dolgok, mert mit számít egy kő, egy tűzhely? De ezek felgyűlnek. Hogyha baleset éri őket, mindig más a hibás, többnyire persze a helyiek. Felesleges bonyodalmakat okoznak, belekontárokodnak a mindennapjainkba.

Egyre érthetőbb lett az a keménység, amit korábban pillantottam meg az arcán, és valamelyest elszégyelltem magam, mert eszembe jutott, hogy talán én is pont ezt teszem: romantizálom és kizsákmányolom a szigetet. Hasonlót éreztem ahhoz, amiről Fridgeir beszélt, mégis volt egy jókora különbség: én nem tudtam, hogy mit jelent számomra a sziget. Valamiféle romantikus elképzelés vezérelt engem is, de pont a nem tudom, a rejtély volt a meghatározó benne. Jöttem, mert úgy éreztem, hogy jönnöm kell. De ezt nem mondhattam el neki, hiszen ez pontosan úgy hangzott volna, mint amit azok mondanak, akikről ő beszélt, és akiket egyértelműen megvet.

– Miért csinálod? Úgy értem, ha ennyire zavarnak a turisták, miért mégis róluk szól az életed?

– Egyrészt azért, mert tovább kell vinnem, amit apám és az ő apja elkezdtek. El sem tudnám képzelni az életemet másként, az az igazság. Másrészt, mint mondtam, nagyon izgalmas. Az emberek megnyílnak, pont azért, amit a szigetről gondolnak. Nagyon sok mindent megért, aki odafigyel az ide utazókra. Nemcsak róluk, hanem a világ működéséről is egy keveset. Az emberi lélekről, arról, hogy mi mozgat minket, mindannyiunkat. Nagyon érdekel például, hogy téged mi hozott ide – jegyezte meg nyomatékosan, és nem tudtam eldönteni, hogy szigorúan, kérdőn vagy egyszerűen csak kíváncsian nézett rám. Zavarba jöttem, hirtelen azt sem tudtam, mit válaszolhatnék.

– Magam sem tudom – böktem ki. Fridgeirnek volt egy ilyen képessége, hogy kirángatta az emberből az őszinte, átgondolatlan válaszokat. – Azt reméltem, hogy majd itt kiderül.

– Nos, izgalmas időszak előtt állsz – szólott immár könnyedebb hangvételben. – Ha bármiben segíthetek, szólj! De most hagylak, fújd ki magad, rendezkedj be. Ha jól értettem, Anne és Pall esti felfedezőútra készülnek a környéken, s ha van kedved, tarts velük! Nézzetek szét, ismerkedj egy kicsit az új otthonoddal. Reggel várlak, reggelit készítünk, aztán a többi majd alakul. – Itt kicsit elmélázott, majd hozzátette: – Jó lesz úgy, hogyha reggeltől ebédig itt maradsz és segítesz, aztán utána egész nap szabad vagy?

– Tökéletes – válaszoltam, mire bólintott, majd sarkon fordult és távozott.

Nemsokára átkopogtam Annéékhoz, akik épp indulni készültek. Örültek, hogy velük tartok. Elmondták, hogy ez a nászútjuk, és azért ezt a szigetet választották, mert évek óta csodálják fényképekről, olvasmányélményekből, és szeretnék, hogy, Annét idézve: „a mesék földjén” kezdődjön a házasságuk. Óhatatlanul is elmosolyodtam, amikor elképzeltem, hogy Fridgeir hogy fintorogna, ha hallaná.

A ház körül semmi nem volt a havon kívül, de az út túloldalán egy fenyves hívogatott. Arra indultunk, és annak ellenére, hogy Fridgeir szerint aznap este semmi esélyünk nem volt látni a sarki fényt, mivel túl felhős volt az ég, valamennyire mégis reménykedtünk, hogy hátha sikerül elcsípni. Kétségkívül szép fogadtatás lenne, jegyezte meg Anne.

Már amikor a fenyves felé vettük az irányt, távolról is az volt a benyomásom, hogy a zöld élénksége vibrál, mintha megszólalni készülne a táj. Emlékszem, nem tudtam levenni a szemem a fenyőkről, teljesen megbabonázott a zöldjük. A fák teteje átszakította az esti mélykék eget, a méregzöld tűk büszkén merítkeztek meg a fenyvesre boruló téli estében. A hó tömény

csendje áthatolhatatlan volt, és mire megérkeztünk az erdőhöz, mintha egy hangszigetelt térségbe léptünk volna. Bármerre mehettünk, akár az erdő legmélyére hatolhattunk volna, de érezhető volt, hogy ez a táj sosem fog befogadni bennünket. Nem volt benne semmi, amit ne láttam volna már mássutt, mégis idegennek és talán kissé elutasítónak tűnt. Mintha láthatatlan üvegfal emelkedett volna közénk és a táj közé. Gondoltam, hogy megkérdezhetem Pallékat, ők is ugyanígy éreznek-e, Pall azonban olyan embernek tűnt, akinek egy táj csak egy táj. Zárt és szkeptikus. Amikor Anne a mesék földjének nevezte a szigetet, mintha némi lenézés is vegyült volna a mosolyába. Lekezelő csodálattal nézett friss hitvesére. Ő minden bizonnyal csak egy szép helyre akarta elhozni a feleségét. Beljebb hatoltunk a rengetegbe, és abban a pillanatban éreztem, hogy összezár körülöttünk. Felnéztem az égre, de az elzárkózott a tekintetem elől. Firdgeirnek igaza volt, esélytelen volt sarki fényt látni. Később persze megtanultam, hogy a táncba boruló ég, a megmutatkozó sarki fény ígérete mindig ott van az emberrel a szigeten. De akkor csak sétáltunk, kóstolgattuk a szigetet – vagy inkább ő minket. Palléknak másnaptól komoly programjuk volt, ottlétük minden napja gondosan be volt osztva, órás bontásban, hogy semmiről ne maradjanak le. Felajánlották, hogy bármikor velük tarthatok, de nem vonzott a lehetőség. Egy pillanatra újra átjárt az érzés, ami a buszon megkörnyékezett, hiszen most is azt láttam, hogy mindenki nagyon komolyan vette az út előtti felkészülést, én meg csak állok a csodák, mesék, vulkánok és sarki fény szigetén, és azonkívül, hogy napközben pár órát dolgozom, majd ismerkedem a tájjal, semmi tervem. Próbáltam nem sokat időzni ennél a gondolatnál, inkább csak a fenyvest figyelni, de csak nem szabadultam az érzéstől, hogy kivet magából a táj. Anne és Pall közben korábbi utazásaikról kezdtek mesélni, és úgy beszéltek, ahogy a gyűjtők szoktak. Korábban nem találkoztam még ezzel: hogy az ember helyeket akar gyűjteni. Furcsálltam, hogy tárgyakként kezelik. Akkor gondolkoztam el ezen először, ott a szigeten, amikor róluk írtam a naplómbe. Írás közben mindig közelebb kerültem a valóságomhoz, ezért is vittem magammal. Ez volt az az idő, amikor közelebb kerülhettem az elfeledett, elvesztett magamhoz és mindahhoz, ami körülvett. Ilyenkor sikerült feldolgozni azt, ami fölött az érzékek tompaságában elsiklottam. Ez volt az egyik utolsó mentsváram. Most előkerestem, hogy pontosan mit írtam akkor Anne és Pallról:

„Az volt a benyomásom, hogy halmoznak és halmoznak. Hogy mindenáron birtokolni akarják azt, amit látnak. Ez taszító volt, de mégsem tehettem szóvá... kedvesek voltak velem. Büntudatom is volt, amiért ítélekem.

De ez nem változtatott az ellenérzéseken. Fridgeir is valami ilyesmire gondolhatott, amikor a megérkezésem után először beszélgettünk. Valószínű, hogy sokszor látta ezt a vendégeken, akik ki akarják sajátítani, tárgyként megragadni, aztán hazavinni a szigetet, ami neki az otthona! A fenyvesben tett séta emiatt furcsa is volt, némiképp disszonáns: mintha nem ugyanazt láttuk volna. Ők nem találtak benne semmi lenyűgözőt... legalábbis Pall biztosan nem.”

– Ennél izgalmasabb erdőben is jártam már – mondta Pall, és Anne, aki férjénél jóval szerényebbnek tűnt, nem vitatta. A férfi korábbi izgalmas, olykor rémisztő erdei kirándulásairól mesélt, aztán mindenféle egyéb kalandokat emlegetett: vadvízi evezést, vadászgépen tett légi sétát, és egzotikus tengerpartokon, romvárosokban töltött hetekkel dicsekedett. Egy idő után már unalomba fulladt, nem is figyeltem rá. A fenyves titkára voltam kíváncsi, azt lestem, hogy akad-e a zártságán valahol egy szűk rés, ahol kiszivároghat a hófehér takarón elterülő méregzöld valóság, és beleszippanthatok abba, ami a fenyves valójában. De bármennyire feszült figyelemmel kerestem is, nem akadt ilyen rés. Arra gondoltam, hogy ha az egész szigetet, minden tájat ez a zártság jellemzi, akkor nem is csoda, hogy mindenfélét beleképzolnek az utazók. Ahogy a zárt emberek, úgy a zárt tájak mögé is bármit oda lehet képzelni. Valahol piszkált is a helyzet: minden zsigerem ide kíváncozott, és nem szerettem volna kívül maradni. De fegyelmeznem kellett ezeket a gondolatokat, mert eszembe jutott, hogy könnyen gyűjtögetővé, vagy ami még rosszabb: erőszaktevővé válhatok. Ott az erdőben nehezedett rám annak a ténynek a súlya, amit korábban már Fridgeirnek is elmondtam: tulajdonképpen fogalmam sem volt, hogy miért mentem a szigetre.

GENERÁCIÓM LEGJOBB ELMÉI

Azt gondoltuk, mi vagyunk azok.
Láttam magunkat.

Mi voltunk,
akiket egy vasutas beszélt le az ugrásról,
hiszen nem tud úgy senki beavatkozni egy krízisbe,
mint a vasutas, aki szedett már össze kezét és lábát
a szolgálati idejében.
„Hát, nem jó,” ennyit mondott, megtörölte
a száját a kézfejjével, és lassan, nehézkesen
feltápáskodott, hogy hozzon még egy kört,
„mit iszol?”, kérdezte, valamit rendszerint ittam,
tervei voltak, pár év és jön a szolgálat
vége, Derridát meg Petrit olvasott a műszakok alatt,
tőle hallottam először, hogy posztmodern,
nem értettem és talán most sem érteném.
Meghalt, két évvel a nyugdíj előtt a cukor,
az alkohol vagy egy kórházi fertőzés miatt.
Akkor már jó ideje nem beszéltünk,
elmúltak az idők, amikor azonnal kellett valaki,
és felcsöngettem, és leültetett,
és bort töltött, és hozzátette,
hogy sok évvel azelőtt örökölt egy bőrkabátot
egy cimborától, aki magát a kiserdőben hagyta,
és neki elege van abból, hogy az öngyilkosokkal
nem lehet beszélni.

ÉS RÁM CSUKTA A SKYPE-OT

Dögölj meg, mondta a barátnőm videochaten,
amikor tizennyolc évesek voltunk,
de nekem aznap épp nem volt kedvem megdöglenni.

Vasalt, háta mögött kandalló, ott minden szobában volt egy.
Itthon csak az apja miatt pakolta a ruhát a mosógépbe,
tányért az asztalra, üveget a szelektívbe. Az anyja lemondott
róla bírósági úton. Az apja rendőr volt, többnyire ment a
munkába, vagy jött és evett és aludt, meguntta ezt Rebeka,
mire tizennyolc lett, és elment Londonba,
kérni akartam, maradjon, tudtam, hogy nem kérhetem.

Beköltözött a sok kandallós családhoz, vasalt.
Mosta harminc fokon a kényes ruhákat.
Én meg vonattal mentem a tengerig,
ahol süketek voltak a telefonok,
és megbeszéltük, hogy majd Skype-on.

MEGÁLLNI

Nem jönnek érted, hanem egy idő után
a legtürelemesebb orvos is elfárad
a sikertelen gyógyszerbeállításokban,
meg a hazudozástól, amit egész jól viselt,
és egy nagyon hétköznapi délutánon,
miután felbecsülte a károkat, mondja:
„még egy ilyen, és keresek neked egy helyet
az elfekvőben.” Úszik a mondat, mintha
feküdne. Beismerés helyett még több
hazudozás jön. Egészen addig, amíg
egy másik hétköznapi délutánon
olyan érzés, hogy aki addig egyenesen
állt mögötted (karddal), mintha odébb lépne.

Üres helyére érkezik a bizonyosság,
hogyan szenvedélyed, amit bármi áron
védeni igyekszel, kilobbantja belőled
azt a vékony lángot.
Válaszútnak hívják.
Egy buszmegálló volt,
rozsdás táblával és ócska menetrenddel.

FOLYÉKONY HAMU

Mi voltunk azok, akiket a sínekről szedtek össze.
Néhányan közülünk elválták a könyökhajlatukat,
és a barátnő járt be fürdetni őket az osztályra.
Folyton örömhámokat kerestünk.
Úgy vesztettük el a barátainkat, hogy elfelejtettük
őket. Úgy vesztettük el a barátainkat, hogy kitöröltük
őket a közösségi oldalakról és az emlékeinkből.
Akik drogot árultak, hogy kifizessék a szüleik adósságait,
és amikor ki volt fizetve, és arról kérdezték őket,
miért nem hagyják abba, azt felelték,
mert most először érzem azt, hogy valamit jól csinálok.
Mi voltunk, akik ott álltak a válaszáton, az életet
választottuk, és bűnösnek éreztük magunkat.
Mi, akik azt gondoltuk, elég lesz nem inni, de aztán
évekig küszködtünk a begyulladt gyomrunkkal,
cisztás petefészkeinkkel meg a halálfélelemmel,
ami néhány év késéssel csak odaért, hogy
odaszögezzem egy kanapéhoz, és nem mertük
egyedül elhagyni a lakást. Eszünkbe sem
jutott papírkosárban elégetni a pénzünket, sosem volt
elég. Elalvás előtt Jean Paul Sartre meg Simone
de Beauvoir piszkos ügyeiről olvastunk újságcikket,
és amikor láttuk, hogy időszakonként szállodában
laktak, hogy az írásban ne zavarják őket, arra
gondoltunk, hogy a faszomba fizették ki a szobát?

Pedig maga olyan szép, mondta az altatóorvos,
amikor megsimogatta a hegeinket. Olyan nyugodt
gyerek voltál, mondták nekünk. Szőke voltál, és
akartalak, amióta először láttalak bejönni a szobába,
mondtuk egymásnak.
Mi voltunk, akik miatt anyáink éjszakákon át sírtak,
és apáink éveken át forgolódtak álmatlanul.
Elrejtettük a nyomainkat, és hazudoztunk, aztán meg
csodálkoztunk azon, hogy nem tudják, min mentünk
keresztül. Néhányan közülünk segítők lettek.
Néhányan beragadtunk a multiba, egy projektbe,
egy aluljáróba. Mások külföldön vécésnénik lettek,
vagy patkányszart vakartak egy raktárban.
Néhányan táncoltunk, és azt beszélték a hátunk mögött,
az éjszakai életben nincs olyan, hogy csak táncol.
Minket már tizenhét évesen is harmincnek néztek,
az egész osztálynak mi vettünk cigit, olyan
meggyőzők voltunk, mindig kiszolgáltak a trafikban.
Úgy káromkodtunk, mint a vasutasok, (hiszen tőlük
tanultunk káromkodni), és gyakran úgy vittek haza minket,
mint a részeg férfiakat, kivéve, hogy se férfiak nem voltunk,
se felnőttek.
Jól megértettük magunkat a hajléktalanokkal, és
tulajdonképpen néhány év után szót értettünk
bárkivel. Kóbor lányok voltunk. Nyitva volt a szívünk.
Angyalok lépkedtek a hátunk mögött, és fintorogtak és
dühöngtek volna, ha lettek volna emberi érzéseik.
Magunkra festettünk egy arcot, ami nem hasonlított
a sajátunkra. Kialudtuk, amit ki kellett. Érezni nem
érezünk. Ebben hasonlítottunk az angyalokra.

BÁTRAN JÁTSZANI

Tanáraink nem tudtak leosztályozni minket,
mert folyamatosan elkéstünk, és a legtöbb órán
a padra borulva feküdtünk, de aztán az utolsó
pillanatban kicsaptuk az asztalra az igazolást,
kijátszottunk az ingujjunktól egy szakvéleményt,
és ellenőrzőink lassan megteltek pecsétekkel.
Az osztályfőnökünk egy álló évig veszekedett
velünk, míg nem egy kiránduláson beavattuk,
elsírta magát, és a szövetségésünk lett. És voltak,
akik nem foglalkoztak ilyen ügyekkel, mert
magányosan ittak, vagy jobb dolguk volt ennél.
Mások azt mondták, „én nem tudom, mi van
ezekkel a mai gyerekekkel”, és
„mi is felnőttünk pszichiáterek nélkül”.
Volt, aki egy antikváriumból halászott pár száz
forintos verseskönyvet adott a kezünkbe néhány
bátorító szóval, miután kijöttünk a kórházból,
és attól kezdve, hogy eljöttünk otthonról,
minden albérlet könyvespolcára kítettük.
Tudtunk róla, hogy a tanáriban rólunk beszélnek.
Voltak, akik ballagás után a barátaink lettek,
és beengedtek minket a konyhájukba,
hagyták, hogy megismerjük a férjüket
vállalva a kockázatát a bonyodalomnak,
amely kiszámíthatóan be is következett.

ISTEN A PADON

Szememet marja az álmatlanság, mint azon a jégeső verte tavaszon, gyermekkoromban, szinte magam előtt látom, ahogy szorosabbra zárom a szemhéjamat, és a fülemre tapasztom a kezem, nem akarok hallani, se látni, egyre sűrűbb ráncot sző a szemem köré a félelem, összeszorítom, lassan enged, először csíkká, azután vékony réssé tágul, a fény felé fordítom az arcom, a szoba apró ablakához húzom magam, a Hold sötét, szinte vörös a felszálló füstben, a csillagok, akár a fa gyümölcsei, földre hullanak, talán nem is csillagok, hanem jelzőfények zuhannak alá, bambulok, miközben megjíjdek, egy fa ágai vinnyogó hangot adva karcolják az ablaküveget, hol farkasembert, hol nyitott szájú sárkányt fest az árnyék a szemközti falra, fülledt benn a levegő, a pánik megáll közepén, besűrűsödik, mint a tej, érzem a savanyú szagát is, testszag ez, nem más, bár lenne tejünk, de nincs, csak az örült zavarodottság van kint és belül. Amint a ház benuvátsága múlni kezd, egy pillanat alatt ugranak az utcára a többiek, kétségbeesett harc dúl a még életben maradtakért, én résnyire nyitom az ablakot, de nem hallok a cinkék énekét, pedig tavaszodik, a természet reménykedve éled, apró bimbók remegve dugják ki a fejüket a bokrok közül, erre gondolok, látni szeretném, de helyette széttroncsolt csontok, üres szemüregek, leszakadt ujjak filmkockái váltakoznak szemhéjam képernyőjén. Vízét forralok, türelmetlenül várom a buborékokat, forrjon már, siettetem az időt, hátha előbb vége a borzalomnak, elszáll, elpárolog a buborékokkal együtt az örület, hátha aludhatunk végre, s közben pihen az agy, mezőkről álmodik, szép épületekről, amiknek ablakában virág, és mosolygó, integető nagymamákról, a nagymamámra gondolok, mennyit stoppolt és varrt szegény, elbambulva cernát, tűket, késeket fertőtleníték, majd üvöltést hallok, amint a barackpálinkát a sebbe locsolják, a nővérem halkán nyöszörög a szalmazsákon, lehet, hogy a baba előbb érkezik. Mekkora szívás az élet, egyből egy szétesett, hideg világba zuhanni, ki tudja, meddig bírja majd, körbenézek, keresem az őrangyalokat, nagyfi mondta, hogy vannak őrangyalok, és azért vannak, hogy vigyáznak ránk, talán már a kicsi őrangyala is itt van valahol, hogy a kezébe fogja, hogy magával vigye, butaság, erre gondolok, miközben a lepedőket szaggatom, és valamiféle megkönnyebbülést ad, ahogy az anyag a kezemben széthasad, recsegő ritmus, miként egyik a másik után kettévál az ujjaim között, egy

aprócska ütem, amihez igazodni lehet, amire mozoghat a láb, amire dúdolni kezdek egy dallamot, szabályos, egyforma csíkokra szelem az anyagot, a plafonra nézek, minden földrengésnél újabb és újabb repedések születnek a földém és a fal találkozásánál, a gyarapodó hajszálereket számolgom, csak ez jelzi az idő múlását, az idő, ami nem sebes, de sebes lábbal jár, vonszolja magát, a víz is gyorsabban folyik nála, a tető alatt befolyt, és a cérnavékony járatok betűket rajzolnak fölém, olvasni kezdem, talán évszámok, talán megmondják a jövőt, talán az ember bűnbeeséséről beszélnek, nem, értelmetlen szavak, értelmetlenek, mint a könyvek, a könyveink, rég a tűz martalékává lettek, fáztunk, tűzre dobtuk, ahogy a hajópadlót, a képeket, csak néhány megrágcsált fatöredék van elszórva itt-ott a padlón. Van egy kedves lakótársunk, aki minden reggel hatkor előmászik az előszobát és a kamrát elválasztó fal apró járatából, hogy tovább rágcsálja a deszkát, várni szoktam, minden reggel falattal várom, és ő jön, bár nem látok a fejébe, de azt gondolom, hogy magányos, olyan szomorú a szeme, szomorú, ebben biztos vagyok, mert sokáig néz rám, mielőtt enni kezdi, amit a járat elé rakok, ropogtatása elnyomja a sebesültek reszelős lélegzetvétélét, otthagynom, feltápáskodom, hogy inni adjak a betegeknek. Van egy másik lakótársunk is, a hét lábú keresztespók, felettem hintázik az erősnek vélt játszóterén, és rendületlenül dolgozik az elszakadt hálón, és amikor egy zengő légy a fogságába esik, a kusza szöttes fő szála, mint a hegedű húrja, remegni kezd, szeretem nézni, ahogy remeg, vicces, azt is szerettem, amikor apa régen hegedült, a hegedű sír, mindig azt mondta apám, és igaza volt, a hegedű sír, talán a hegedűk a jövőt mondják, amikor megszólaltatjuk őket, ezért sírnak, és én nem hallom a sírástól a cinkék énekét.

Mikor a lepedőcsíkokkal végzek, egy kopott hokedlin eligazgatom, és szép rendben felcsavarom őket egymás mellé, anyám azt mondja, így könnyebb rátekerni a sebesült végtagra, szép kupacokat építek, egy kis fonott kosárba rakom, megint az ablakhoz megyek, az utcán szétfolyt a naplemente, és összegyűl az ágyúgolyók által ütött mélyedésekben, pirosuló medrek mindenütt, a bátyámat várom, aki nem ért még vissza.

Amikor a sebesültek már a házban vannak, mindenki tudja a helyét, apám végzi a metszést, anyám a varrást, az olyan női dolog, apám szigorú ráncai közt halvány élvezet villan, amikor szúr, de azonnal megbánást mutat, és imát mormol a kampós orra alatt, úgy, ahogy nekem is tanította annak idején, nézem az arcát, de máshol járok, nem hallom a cinkék énekét, én is imádkozni kezdek, és fogalmam sincs, hogy hallja-e Isten az apám imáját, vagy az enyémet, nem tudom, hol van, sosem láttam még, talán a forraló mellett áll, és

rendezgeti a felcsavart lepedőfoszlányokat a hátam mögött, vagy kint, keresi azokat, akik túléltek, vagy mindenhol ott van, itt és ott, ahogy mi is kint és bent vagyunk egyszerre, de azt hiszem, valójában anyám mögött áll, miközben valahol másutt, egy titkos kert rusztikus padján galambokat etet, és figyelemreméltó módon a föld fölé hajlik, az arcán békesség, gyönyörködik a köré gyűlt, könnyű csontú, buta tömegben, odarebben a bíbic, a rozsdafarkú, a fekete rigó, és a távolban hallani vélem, hogy nyitni-kék, nyitni-kék...

VÉRES HATÁRVONAL

Aznap először érzékeltem magamon, hogy irigykedem, hogy csavarja a gyomrom az akarás, nem hagyott nyugodni a gondolat, hogy valami nem az enyém, hogy én is, én is akarok olyat, ami a másé, ahogy mama mondaná, belém bújt a kisördög, de ezen mindig nevettem, mert tudom, hogy én jó vagyok, csak néha csinálok butaságokat. Ott állt a folyosón a fal mellett, guggolt, mutogatta a színes golyókat. Körbeadták, megcsodálták a többiek, gurigáztak is vele, az nyert, akié messzebb gurult. Én is akartam üveggolyót. Apa megígérte, hogy venni fog, de nem lett belőle semmi, hát kifigyeltem, hova teszi el. A táskája külső zsebébe rakta.

Éjjel arra ébredek, hogy izzadok, átázott a hálóingem. Az ágyam felett egy meztelen Krisztus. Nem kellett volna elvennem az üveggolyókat. Az ágy szinte magába nyel, mintha az ingem zsebébe és végig az alsó szegélybe izzó golyókat varrt volna valaki, amik húznának a mélybe. Olyan súlyosak, mint-ha tüzes mágnesgolyók volnának, amik a föld magja felé zuhannak, húznak rendületlenül. A forró gömbök a csípőmhöz érnek, a térdemhez szorulnak, lyukat égetve a bőrömn és az ágyam közepén, amely egyre csak süpped, olyan, akár egy nagy tölcsér, amin keresztülfolyok a semmibe, és nincs egy rece vagy egy kidudorodás, amibe belemélyeszthetném a körmöm, hogy a tölcsérmélység el ne nyeljen végleg. A bőröm hullámos hólyagokat szül, mint a kipattogzó rózsabimbók tavasszal, közben feszít és ég, egyre jobban hasonlít egy sárosan kint hagyott focilabda bőrére, amit a nap kíméletlenül felhasít. Forró homokban fekszem, talán nem is tölcsér, hanem egy óriási homokóra szippantott magába, kígyóként tekergek körbe, dobálom magam, számolom a homokszemeket, mind egyformák, hiába számolom, elrontom, újrakezdem. Vedleni kezdek, pikkelyes, kipattogzott bőröm továbbreped, végigszalad a testemen, víz után sóvárgok, hogy csillapodjon a fájdalom, de

a tenger sója tovább marja a repedések alól kivillant húst, az izzó golyók már rég szertegurultak, a felhők formáit bámulom.

Északi szél a távolból egy aprócska felhőt fúj fölém. Eltakarja a Napot, s ez jó.

Észembe jutnak a nyári balatonozások, amikor a tűző nap elől, hol a fák árnyékába húzódtunk, hol a vízbe rohantunk, delfinek voltunk, kacagtunk, fittyet hánytunk a fölöttükre, akik önszántukból kinn aszalódtak a parton, lehunyt szemmel hallom a gyerekzsibongást, érzem a büféből szálló palacsinta illatát, a kalipszó hűvös érintését az ajkamon. Elájulok. Mikor felébredek, látom, hogy angyal vagy galamb alakú a felhő, hajszáltrepedések keletkeznek rajta, majd lassan kettéválik, és ömleni kezd belőle az eső, egyre csak zuhog, zuhog, emelkedni kezd a víz, betakar, mint egy selyempaplan, ez jó, enyhül a fájdalom, a száraz bőröm felpuhul, és mint harisnyából gyermeklábat, kibújtat belőle egy kéz. A régi bőröm gyűrötten lebeg a vízen, majd süllyedni kezd. Lélegzik a testem. A homokszemek hamar magukba szívják az esőt, magamra meredek, szégyellem a meztelenségem, és szórni kezdem magamra a nedves homokot, homokruhát tapasztok, el akarok bújni a férfi elől, aki az imént lenyúzta a bőröm. A tekintetében szép vagyok, tükrében látom, hogy egy szempillantás alatt behegednek a sebeim, újra csecsemő vagyok, szép, puha újszülött, és ahogy az én bőröm gyógyul, az övé hasad, hólyagosodik, végül négy izzó golyó, ami a hálóingem zsebéből gurult szét, lyukat éget a kezébe és a lábaiba. Megérintem a sebek helyét. Ő rám mosolyog, kitarja a karját, mintha csak megfeszítenék, majd vetkőzni kezd. Ruhát cserélünk. Ő a meztelenségemet veszi fel, én a palástot, amit a vállamra terít. Felébredek.

LENNI VAGY NEM LENNI

Fehér ingbe öltöztetni, ráadni a legszebb nadrágot, öltönyt és nyakkendőt, át a hurkon és vissza, mindig elrontani, újrakezdeni, de minek is? Levágni a körmököt, azt mondják, a köröm tovább nő, meg a haj is, de csak a test sorvadása miatt tűnik hosszabbnak egy idő után. Az ő haja már rég nem nő, kopaszodik vagy kopaszodott, nem érzem, melyik a helyes, nem tudom, meddig tart a létezés, és honnan a nem létezés vagy a máshogyan létezés. A

szomatikus halál pillanatában elernyednek a végtagok, de a bélmozgás még folytatódik, a száj kinyílik, a pupillák kitágulnak, olyan, mintha működne még a test. A szív leáll, és néhány perc múlva az arc sápadni kezd, a test hőmérséklete lassan felveszi a környezet hőmérsékletét, változik, tehát még létezik, talán még benne van a lélek, vajon tudja-e, mi történik vele? A halál beállta után a sejtek bomlásnak indulnak. Ez is történik, cselekszik, a test dolgozik, még él, takarít, elhordja, ami már nem kell. Régen azt hitték, a sejtek halhatatlanok, újrateremtik önmagukat, de aztán kiderült, hogy 70 osztódás után leállnak, és nem reprodukálják magukat többé, az elmúlás a DNS-ünkbe van kódolva, de melyik elmúlás? A földi, az anyagi vagy minden létezésünk elmúlását hordozzák a génjeink? Vagy nem múlnak el végleg és könnyedén? Van olyan részünk, ami örökké él? Az új testünknek van bármi köze a földi DNS-szekvenciák és -kromoszómák hosszúságához vagy osztódásához? Az életünk vége megjósolható a telomerek hosszából, vagy azok hossza már csak egy tünet, ami azt jelzi, hogy eddig és nincs tovább? Lehet-e manipulálni a telomerek hosszát, hogy megállítsuk az öregedést, hogy örök ifjúk legyünk, vajon Isten milyen módon újít meg minket a halál után, belenyúl a DNS-programjainkba, vagy egészen újat alkot belőlünk? Mennyire marad meg az ember odaát? Megismerném, ha találkoznék vele? Édesanyád és a nevelőapád kiszed a fotelból, ahol elköszöntél a világtól. Vagyis nem köszöntél el, mert mindig is utáltál búcsúzkodni, úgy tűnsz el állandóan, hogy senki nem tudja, hova mész, mit csinálsz, mikor jössz vissza. Most se szóltál egy szót se, és csak találgatom, hol vagy most. Emlékezni kezdek rólad, szigorúan jelen időben, mert nem bírom ki a múlt időt. Te mindig a jövőről beszéltél, mindig álmodoztál, és varázslatosan mégis ott voltál a jelenemben, figyeltél és tanácsokat adtál. Nem ismertem senkit, aki egyszerre ott tudott lenni a jövő és a jelen létezésében anélkül, hogy ez bármi nehézséget okozott volna, időgép nélkül voltál egyszerre két helyen. Most is egyszerre két helyen vagy? Nemcsak a tested, az új meg régi, hanem te is, aki már, nem tudom, mennyire vagy te, de azt tudom, hogy két helyen létezel, a mennyi telkeden szívod a cigit, és közben hallom, ahogy beledumálsz most ebbe a szövegbe is, amelyet írok, és mondod, hogy hülyeségeket ne írjak, és ne bonyolítsam túl az életet, miközben nálad nagyobb bonyolítót nem ismerek. Vajon odafent is folyton dumálsz és bonyolítod a dolgokat? Mennyire maradtál te, és mennyire változtál Krisztus arcához hasonlóvá? Megszűnt-e végül a szakadékod, az ürügy-távolságod, hogy az Atya ölébe mássz? Egybeolvadtál-e vele, mint a kék és a sárga vízfesték, ha összefolyatjuk? A zöld az élet, és te élsz. Vajon már a jövőd jelenét élvezed az örökkévalóság küszöbén?

A MÉLYSÉG NÉPE

a mélység népe a felső világba érkezve a nappal vívott háborúban egyiptomi golyccsal köti be a szemét fényvisszaverés céljából. a golycs természeténél fogva finom ívű tükörként viselkedik, és magára ölti a nap arcát, amellyel szembenézve az ég napja meghasonul önmagával és visszavonul saját korongja mögé. a mélység népe így otthonává változtatja a földet, amelyet a nap gyermekei laknak, mert a mélység vakságának hártájába csomagolják. de kétélű fegyver az egyiptomi golycs, mert nemcsak a napot töri igába és tartja korongját örök ostromzár alatt, de a gyermekeinek is hazudik, akiké a felső világ. hiszen a nap gyermekei a tükörré lényegült golycsban saját anyjukat és apjukat látják, és jobban hisznek a szemüknek, mint a szívüknek, mert a szemüket nem érte még bántás. a mélység népe ezáltal nemcsak otthonává teszi a felső világot, de rabszolgasorba is dönti, mert az anya szolgálja a gyermek. a túlélés érdekében a mélység népének tehát szükség-szerű úrrá válnia az idegenen, hiszen hatalmának hiányában elpusztul. őszökként tisztelik így a nap gyermekei a mélység népét, de a vallásos tisztelet testét összetöri az alkonyat, és szilánkjainak ügyetlen párosodásából megszületik a harag. mert a golycs az ég napjának tengerbe merülése után elveszíti tükör mivoltát, és felfedi a mélység népének titkát, mégpedig, hogy a mélység népét csak sötétben látni tisztán. a nap gyermekei ezért szilánkos haragjukban leölik a mélység népét, amiért arcára vette anyjuk arcát. a pusztulástól csak azok menekülnek meg, akik a holdfénybe futnak, mert a holdfényt a nap gyermekei nem érinthetik: a golycsba tekert nép megrémülve és isteni alakját levetkőzve kivonul a felső világból, és visszamenekül a mélységbe, amelyet egykor elhagyott.

AZ ÁLOMFUTÁR

az álomfutár (*vermis somniculosus*) az elme nagyobb termetű elősködőinek harmadik osztályába tartozó vak féreg. alkonyatkor születik, hajnalban petézik, és amikor a nap levetkőzi első arcát, és a másodikért nyúl, rövid életének fájdalmai között megtörve szájába veszi a farkát, és felfalja önmagát. az agy hátsó tekervényei mögött, a koponya belső árnyékában rak fészket, és nappal a csontok rezgéseit és az izomrostok csusszanásait hallgatja, éjjel pedig, amikor a test zajai megritkulnak és elcsendesednek, elhagyja fészket, és célba veszi az agy belső régióit. a tájékozódásban vakságra és kúszásra termett csupasz teste miatt csupán öt pár szíve segíti. sűrű szívdobbanásai visszhangot vernek az agy tekervényei között, és az álomfutár a hangrezgések segítségével felépíti elméjében a teljes koponya szerkezeti képét – másik, kevésbé gyakori elnevezése, az ekhóféreg ebből a tulajdonságából ered. síkos szelvényeinek köszönhetően könnyedén siklik az agy legszorosabb zónáiban is. amikor a külvilág az éjszaka legmélyebb rétegei közé ereszkedik, az álomfutár belerágja magát az agytestbe, és a rágás által betekintést nyer a gazdatest gondolataiba. a gondolatok kivetülése félelemmel tölti el az elmét, amely az álomfutárral egyszerre rogy össze a szellem megosztásának súlya alatt, és rendszertelen képek sorozatát bocsátja a féregre. az álomfutár addig táplálkozik az elme belső képeiből, amíg kilenc milliméter vastagra nem dagad. ekkor féltudattalanul megszakítja az osztott állapotot, és fészke felé indul. az agy védekező mechanizmusainak hatékonyságától függően a tekervények bizonyos erővel pulzálni kezdenek a betolakodó elpusztításának céljából. a nagyobb álomfutárok gyakran az agy áldozatául esnek, és testük kipukkanásakor visszaoltják belé az elragadott emlékeket. a kisebb férgek ellenben, mivel általában sikerül kicsusszanniuk a tekervények szorításából, túlélnek az éjszakai háborút, ám a félelemtől megtörten gyűrűt alkotva felfalják önmagukat, és a gazdatest tudta nélkül megsemmisítik az elragadott emlékeket.

NÉZŐTÉR

Turner Anna

JÓ EMBER VAGY?

Te sem olvasol, helyesebben nem *lapozgatsz* magazinokat, ugye? Sokkal inkább könyveket, melyekben valódi *okosságokat* írnak. Téged sem lehet csöbe húzni olcsó marketingfogásokkal, ugye? Átlátsz rajtuk, csak nem vagy jó a visszautasításban. Vegyél, fogyassz, csapj le rá! Veszel, fogyasztasz, lecsapsz rá. Akkor az állam van érted, vagy te vagy az államért? Hasznos polgár és jó ember vagy? Az emberiség bárkájára kit vinnél magaddal? Készen állsz a halálra? Egyáltalán beszélni mersz róla? És gondolni rá? Temetés vagy hamvasztás? Köztemetőbe vagy a házad előtti kiskertbe?

Bocsárdi László másfél évtized után rendez újra a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatánál. A kortárs Preszknnyakov fivérek szövegét állítja színpadra, *Csónak, avagy előttünk az özönvíz* címmel. *Tragico-comico-biblikus színjáték*, tűnik ki a színház műsorrendjéből az előadás önmeghatározása. Polonius is velünk, *va bene*, lesz itt minden akkor, ahogy a *Hamlet* óta tudjuk: „korlátlan színváltozás” és „a legjobb játékosok a világon”. Elvégre mégsem hallgathatom el, hogy a nézőtéren ülve egy jelentős részem a színész szakos osztálytársaim stúdiószínpados debütálását várja türelmetlenül. Színpadon az osztályvezetőm, Berekméri Katalin is, nem kizárt, hogy őt is szubjektívebb szűrőn át látom. A transzparens intermezzót követően viszont ígérem, hogy ezt a *tragico-comico-criticót* a továbbiakban a tárgyilagos teatrológus hallgató elkötelezettsége iratja velem. Kezdem.

A színpadképet nem választja el függöny a nézőtértől. Míg megtörténik a fénycsere – itt le, ott fel –, ülünk székeinken, Pavlov százhusz nyáladzó kutyája, éhezünk a kortárs magaskultúrát. Meg azt a három polcfalnyi sós csipszet, amelytől nem választ el a függöny. Ezen a ponton még nem tud nem eszembe jutni a budapesti Katona *EMBTRAG* díszletének neonfényes bevásárlóközpontja, kilométeres hűtővitrineivel. Ott tej és alma, itt csipsz. Ekkor még nem sejttem, hogy dacára a stúdiótér képzelt korlátainak, a falak itt hány és hány új térbe vánszorognak majd át, szkafanderes hordozóik karjaiban. Sokszoros az elidegenítés. Kezdve a Polonius-féle műfaji meghatározással, ami lendületből előrejelzi a színház a színházban szituációt; át a

helyszínelő hacukába öltöztetett díszítőkön, ami talán valamiféle büntényt sejtet; de még egy teljes jelenetről is kiderül utólag, hogy hosszú percekben keresztül színházi próbát néztünk. Azonban kérdéses számomra, hogy a történet fikciós jövőképe nem hordoz-e önmagában is elég elidegenítést.

Nézzük Jon, egy európai fehér férfi hétköznapi induló hétköznapiját, és ahogy közeleg az özönvíz napja a színpadon, úgy öntenek el bennünket is a gondolatok. Mert a Föld és az emberiség szerves átalakulása megszűnt pusztán konspiratív vagy tudományos-fantasztikus koholmánynak lenni. „Noénak se hittek! Akkor senki se gondolta, hogy a megszokott világuk elpusztulhat. Most viszont mindenki tudja, hogy ez bármelyik pillanatban bekövetkezhet” – mondja Artúr, a kiválasztott kiválasztottja: a gorilla, akit Jon megvásárol a jövőnek. A klímaváltozás és tájfun; a génmanipulált, sejt-módosított és kiborg lények; a mesterséges intelligencia és az álhírek világa közeleg. Most, amikor emberfelettivé lényegülni és legyőzni a halált már sokkal inkább projekt, mintsem blaszfémia, korunk kérdéseit mégiscsak muszáj önironikusan elbagatellizálni, elvégre nem lehetünk az a generáció, amely mélységesen hiszi, hogy a Föld majd pont most kezd el visszafelé forogni. Vagy a teremtő Jóurunk végre tényleg eláraszt bennünket? Meddig hagyja még, hogy istent játsszunk?

Jon elvált, a fiánál stílszerűen alig idősebb másik társat talált magának, újra is nősült, a gyermeke születését nem tartja észben, de mikor kell – „mennyi kell?” –, ad pénzt. Mindent „a maga erejéből” ért el, és nem csalja meg szeretteit – hangsúlyozza, pedig befolyása révén rendszeresen kínálkozni kezd neki nők. Íme hát, napjaink legigazabb embere, akire a sors ráerőlteti a szerencsét. Kérdés persze, hogy ez valódi szerencse-e. Kedves Jon, itt egy zacskó csipsz – tukmálja rá hősünkre árucikkét a titokzatos bolti eladó –, nem, ez nem marketingfogás –, *tényleg* van benne egy nyerőszelvény, csecse yachttal, a tiéd lehet, csak meg kéne menteni az emberiséget. Meg hát, ha jóérzésű vagy, kedves Jon, az állatokat is. Igaz, őket már nem lehet füttyel összeterelni – elvégre vagy azokat a szerencsétleneket birtokolják az állatkertek, vagy azt a területet, ahol ők úgynevezetten *szabadon* élnek, következképp a bürokrácia előbb-utóbb mindenképp közbeszól. Ja, és Jon! Itt van Salinger *Zabhegyezője* is. Igen-igen, csak így a csipszek között: „árukapcsolás”.

Gondos szétszórtságban állnak a kellékkötetek a polcokon: ahogy az öblítőket szokták összekötözni plüssmedvékkel, hogy kedvet csináljanak a házimunkához. Salinger *Zabhegyezője* eggyel szomorúbban várakoznak rá, hogy valaki levegye őket. Régi fordításban, klasszikus formában mondhatni

egy letűnt korból, egy még letűntebb korról, amikor a világ még éppen csak kezdett belenyugodni az új felosztásba. A keleti és nyugati társadalmakra – a szocialista és kapitalista –, a fejlett és fejlődő pólusokra tagolódásába. Utána lett széles a választék, vált hétköznapivá a tejfölös-zöldses csipsz például, és még a könyveket is az erre a célra épített polcokon tárolták. De pont ez a széles választék, és a mindennek parttalan kizsákmányolása vezetett ahhoz az özönvízhez, amely elől most létfontosságú volna megmenekülni.

Bocsárdi László rendezése – azt gondolom – pontosan azokkal a globális, világmindenséget érintő (a mi nyugati, kicsit balkáni buborék-világmindenségünket érintő) kérdésekkel állítja szembe a nézőt, amelyekkel a színháznak ma foglalkoznia kell. Üdítő, hogy ezt Marosvásárhely színháza is megteszi.

Egy lehetséges jövőképben járunk. Se nem utó-, se nem disztópikus ez a jövő, csupán egy esetlegesen bekövetkező kép. Mert ugyan a hatalmi viszonyok egyértelműen átrendeződtek: „elárasztottak bennünket ezek a...”, hangzik el – de nem tudhatjuk, pontosan kik. Ezek a valakik – sugallja az előadás – bizonyára a Közel-Keletről és a muszlim világból érkeztek. Itt, a bölcsesség bölcsőjében, Európában még egy fiktív jövőképhez is csak így állhatunk hozzá. Hogy nem tudjuk, kik, de elárasztottak. Pont úgy, ahogyan az özönvíz. Az meg ugye nemcsak árad, de ki is mos, nem csoda hát, ha a mentőcsónakot egy *rendes európai* kapja. Noha ebben a fiktív valóságban olyan behemót multinacionális vállalatóriások küzdenek a létfenntartásért, mint a Lay's, és a boltokban csak sós csipsz kapható, és a szépirodalom legfeljebb manipuláció útján értékesíthető, Bocsárdi rendezésében ez a valóság nem ördögtől való, csupán eltér az általunk megszokottól, következtetésképp helyenként nosztalgia hatja át. A berendezkedés megváltozott ugyan, talán az országhatárok is, nem tudni, de az ember nem változott. Szeret és féltékeny, hisz és hiteget, dolgozik és elfelejt élni. Magazinokból tájékozódik. Továbbra is a foglalkozása és a rendszerben betöltött szerepe határozza meg identitását; neve az emberek közül csak Jonnak van. Az előadás tökéletesen rávilágít, hogy bár törvényekkel és szabályokkal van kikövezve az életünk, ezek úgy változnak, ahogy a politikai és a vallási vezetők szele fúj. Rávilágít a szabályok közmegegyezéssel, ilyesformán gyakran következtetés és értelmetlen voltára. A drogfogyasztás is addig legitim, míg az anyag bolíviai, és nem iráni. „Képzeljük csak el, ha mindenki elkezdene úgy tenni, ahogy neki kényelmes. Az állam tennivaló nélkül maradna” – hangzik el a tenyérbemászó és felelősségteljes *hivatalnokot* játszó Kovács Botond szájából.

Az előadás fajsúlyos témaválasztását jó ízlésű humor ellenpontozza. László Csaba fásult *Jonja*, ahogy női fehérmeműt szaglászik; Biluska Annamária bájos és előrelátó *idős hölgye*, aki békében van a másvilág gondolatával; Bokor Barna, ahogy mondhatni tűzijátékozik a szűk látókörű, de semmiképp sem ostoba *rendőr* szerepében; mikor Berekméri Katalin *színésznője* robotikus érzékletességgel meséli, hogyan elégítette ki vén szomszédját, mintegy nagylelkű életmentő gesztusként; Moldován Orsolya és Meszesi Oszkár szupervicces *Kent tács dísz!* etűdje; vagy Németh B. Kristóf *gorillája*, aminek súlyos jelmeztéstébe Németh nevéttetően könnyed mozgással lehel életet – mind jó ritmusban lazítják a darab filozofikus világvége hangulatát.

Bartha József színpadképe váratlanul sokszor alakul át, váratlanul sokfélévé és váratlanul lassan. Gördülő-guruló, kétoldalú falpanelek jelenítenek meg bevásárlóközpontot, lakásbelsőket, hivatali szobát, hátsó udvart, de még konyhát is csapteleppel és igazi folyóvízzel. A részletgazdag színpadi tér nem egyszerűen módosul, de állandóan változik mérete, formája és színe is. Az óhatatlanul felmerülő kérdésre, hogy az átállások miért történnek ennyire feldolgozhatatlanul lassan, hiába nincs másom se, csak időm gondolkodni, nem kapok egyértelmű választ. Igaz, a mellettem ülők cukorkapapír-bögyörgetése és telefonképernyőik felvillantása sem jótékonyan járul hozzá az amúgy érdeklődő elmélyülési szándékomhoz. Miközben a védőruhába öltöztetett díszítő munkatársak koncentrált kényelmességben sétálnak kezeikben a díszletelemekkel, olyasmik jutnak eszembe, hogy mi, akik azonnal és készen akarunk kapni mindent, most kénytelenek vagyunk tudomást venni az emberi léptékről és a láthatatlan munkáról.

Mikor már mindenki értesült az özönvízről és a menekülési szükségéről, mikor Jon elbúcsúzott volt feleségétől, és megvett egy gorillát is: az egyetlen állatot, amit magával tudna vinni a yachtra, mikor Jon fia bizarr családi körben megünnepelte a születésnapját, fiatal mostohaanyjával és egy kisebb terrorelhárítási szervezet társaságával becucozva, akkor a csőd szélén álló Lay's vállalat képviselői házhoz jönnek, és alkut ajánlanak. Ők nem gondolták komolyan ezt a nyerőszelvényesdit, csak elfogadták a piackutatók javaslatát. Nekik nincs forrásuk ekkora nyereségjátékra, de yacht helyett itt ez a csónak, fogadd el bátran, Jon, mert a pereskedéssel úgylis többet veszítenél.

Tragico-comico-biblikus színjáték, avagy felfújható csónakban az emberiség jövője. Artúr, a gorilla csillapítja a kedélyeket. Bedobja, hogy mind Noék vagyunk. Bennünk van a sok, szelídítésre váró állat, testünkben az özönvíz. A lélek a csónakunk. Ellensúlyozva a szöveg szentimentális példabeszéd jellegét, meg persze a gigantikus és szőrös gorillajelmez tagadhatatlan

komikumát, a lehető legegyszerűbben, már szinte közönyösen szólal meg. Nem is igazán üti meg a társaság ingerküszöbét, kijózanulásukkor azonnal racionalizálni igyekeznek profetikus élményüket – csak a buli hevében hallucinálhattak.

Az ember nem változik. Az ember félti pondró kis életét, hitvány kis ingóságait. Ha gumicsónakon kell megmenekülni, hát azon fogunk, és minden taktikát bevetünk, hogy az *újrakezdésnél* majd felülvizsgálás nélkül tölthessük be régi szerepünket. „Állam, pénz, haza, útlevelellenőrzés, színház... ugyanaz a baromság!” De ahogy Jon a három órával ezelőtti csipsz- és könyvvásárlás közben belengette John Lennon gyilkosságának konteóját, úgy mondhatni csehovi pisztolyként születik újjá hősünk fiában a Zabhegyező fanatikus alakja, és rezignált arccal lövi hátba apját. Mint aki a nagyobb jóért cselekszik. Hiába, „mostanában nem kifizetődő fiatalnak lenni”. Úgy fest, valójában sosem az. Meg lehet nyugodni, nem lesz itt semmiféle változás, kérem. Jól van minden így. Hitványan és pondrón.

Csakhogy Artúr – és egyedül ő – mégis csónakba száll. Zúdul az özönvíz, hömpölyögve munkához lát, és bizonyára mindent elmos a Föld felszínéről.

Presznyakov, Oleg & Vlagyimir: *Csónak*. Fordította: Kozma András. Szereplők: Jon – László Csaba; A supermarket dolgozója – Rózsa László; Feleség, *Jon felesége* – Kádár Noémi; Kamasz fiú, *Jon fia* – Berencsy Martin e. h; Színésznő, *Jon volt felesége* – Berekméri Katalin; Színész – Sebestyén Aba; Hivatalnok – Kovács Botond; Idős nő – Biluska Annamária; Idős férfi – Kilyén László/ Makra Lajos; Rendőr – Bokor Barna; Nő, *a cég képviselőjében* – Moldován Orsolya; Férfi, *a cég képviselőjében* – Meszesi Oszkár; Artúr, *a gorilla* – Németh B. Kristóf; Rendőrök – Csiky Csongor Ábel e. h., Dull Bence e. h., Kiss Péter e. h; Helyszínelők – Csiki-Tarcali Szabolcs, Fock Romulus, Magyar Aurelian, Sárosi László-Levente, Szávics Zalán, Trucza Samu, Zólyomi Endre . Zeneszerző: Bocsárdi Magor. Koreográfus: Bezsán Noémi. Díszlettervező: Bartha József. Jelmeztervező: Irina Moscu. Light designer: Bányai Tamás. A rendező munkatársa: Kiliti Krisztián. Súlygó: Simon Noémi. Ügyelő: Rigmányi Lehel. Rendező: Bocsárdi László. Az előadás plakátja: Csóka Szilárd Zsolt alkotása.

Kovács Petra

A MÁSIK ISTENEK A BORBÉLY SZILÁRD- FÉLE BUKOLIKÁBAN

„Közönyösen vették el az állatok életét. Ha kellett, egymásét is. Az öregek temetésén nem illett sírni. Az állatok és az emberek kínzásában örömet találtak. A sérelmeiknek és a megmagyarázhatatlan rossz érzéseiknek így adtak kifejezést. A birtoklás volt talán az egyetlen szenvedély, amelyet ismertek, és amelyre mániákusan vágytak” – írja Borbély Szilárd az *Egy elveszett nyelv*¹ című esszéjében, melyben felidézi nyelvvesztésének és egyben árulásának történetét, s mely önmeghatározása, végső diagnózisa a *kulturális migráns*² hasogatóan, sőt, az ént teljesen szétfeszítően fájdalmas, végtelenül magányos léthelyzetének. Ebben az írásában a *Nincstelének*hez és a már akkor készülő, szinte befejezett *Bukolikatájban* című lírakötethez hasonlóan egyfajta röntgenszemes, egykor beavatottként a sajátos valóságot átélő, mára már kítaszított beszélői pozícióból nyilatkoztat ki húsba vágó látteleletet egy „súlyosan elmaradott térségről”, mely „valahol még az archaikus időben, a modernitás előtti világban élt”.³

Írásom szempontjából Borbély a falu és állatok viszonyával, illetve az állatok ellen elkövetett erőszak természetességével, mindennapiságával kapcsolatos reflexiója az igazán lényeges aspektus. Ugyanis ez a problematizálható, megannyi kétséget felvető viszonyulásmód, a nonhumán és humán tér, az állati(as) és emberi(es) kapcsolódási lehetőségei, a két minőség és létforma egymásba olvadó mozgásterei, társasságra tett kísérlete, illetve az alárendeltség rétegzettsége nemcsak a fent idézett Borbély-esszében kerül előtérbe, hanem tekinthető olyan tematikának, amely poétikai szempontból, irodalmilag is foglalkoztatja a szerzőt. A falu időn kívüli brutalitását, az erőszak és elhallgatások újratermelődését elsősorban emberi, azon belül is sok esetben gyermeki nézőpontból tárja olvasói elé, ám a *Nincstelének* egyes részeiben, illetve a *Bukolikatájban* hosszúversei közül jó néhányban fedez-

hetjük fel a lénytársak, társállatok sorsa felé fordulást, illetve a nyelvnélküliségből, másságból adódó szenvedésre és kiszolgáltatottságra való érzékenységet. Tanulmányom ökokritikai olvasat alapján készült, ilyen szempontok mentén vizsgálom a *Bukolikatájban* című Borbély-kötet egyes verseit, feltárva a nonhumán ellen elkövetett erőszak irodalmi megjelenítési módjait, az állatiasság jegyeit és az állatjogok iránti érzékenység nyomait.

A *Bukolikatájban*, amely posztumusz jelent meg 2022-ben, Borbély Szilárd más kötetéhez híven egyszerre *áll* a hagyományban, s ehhez a *benne létezéshez* már önmagában is reflexíven viszonyul, ugyanakkor szembe is fordul minden kötöttséggel, kitágítva a jelentéshorizontot, valamint növelve a feszültségeket. Margócsy nem szokványos kritikájában⁴ azt a fontos megállapítást teszi, hogy nem problémamentes az, ahogyan beszélünk erről a kötetéről, hiszen hiába ez a legfrissebb Borbély-megjelenés, már nem új, de nem is utolsó mű az életmű kronológiáját tekintve. Szerinte „olyan az egész kötet hangulata, mintha a mitológiából ismert varázsos költő, a halottakat felidézni képes Orpheusz már rettenetes sorsának, széttépetésének bekövetkezése után *kezdené* énekét a hajdani életről, a halálba torkolló folyamatokról”.⁵ Ez persze elsősorban a verseskötet címéből is kiérezhető, erősen görög-római mitologikus hagyományokhoz kötöttségre és a hagyományok kimozdításának szándékára mutat rá. A mítosz itt mintegy tökéletes keretet nyújt⁶ ahhoz, hogy Borbély „kitágítsa a szöveg határát, és megállítsa az időt” (114.),⁷ s ez az időn kívül helyzettség, létbe vetettség már önmagában újraírja, egyszersmind feleleveníti a *Nincstelene*kben már megidézett falut és fő történelmszálát, az ott működő dinamikákat és épp zajló történelmet.

A címben megnevezett *táj* nem a versek *bukolikusságára* utal, hanem magára a helyszínre: azt mondja ki, hogy a vidék, amelyről a kötetbeli versek szólnak, a bukolikából lehet ismerős, de nem annak szó szoros értelemben vett mása, lenyomata. Inkább valami mélyebb és sötétebb, sokkal inkább táj és ágens, mint környezet, olyan értelemben, hogy nem háttere, hanem a történelmi-politikai helyzet mellett legfőbb meghatározója a benne-vele élő emberek sorsának, boldogulásának, reakciós terének. Mindezt Krupp József úgy fogalmazza meg, hogy Borbély kötetében a bukolikus magában foglalja a posztbukolikust is, mely nem a pásztori költészet utánit jelenti, hanem „azt a szemléletmódot, amely túllép a bukolika keretein, de a bukolika hagyományainak talaján áll”.⁸

A kötet alcíme *Idjyllek*, mely szó sajátos írásképe egyrészt visszacsatolás-ként értelmezhető ahhoz a korszakhoz, amelyre több szempontból is utalnak a kötet mitikus figurái és mítoszokra rájátszó képisége, másrészt viszont

utal arra a hagyománnyal szembeállni kívánó költői-szerzői attitűdre, amelyet az előbbieken Borbély Szilárd egyik fontos jellemzőjeként említettem. Ám az alcímet egyfajta műfajjelölőnek is láthatjuk, mely „épít az idill kettős jelentésére”⁹: elsősorban felidézi a „szép vagy az ideális konfliktusmentes megjelenítését”, másodsorban pedig az életközeli kép verstípusát.¹⁰

Ám ezen a ponton rá kell kérdeznünk, hogy mi is történik tulajdonképpen ezen a vidéken? Milyen elmondhatatlan valóság sejlik fel Borbély soraiban, melynek megfogalmazására prózájában addig az „önéletrajzi dadogás” módszerét¹¹ alkalmazta? Mi is irányítja rá az olvasói figyelmet a bukolikus körüli archaikusba ragadt település valódi brutalitására?

A kötet úgy jeleníti meg az alá- és fölérendeltség kőbe vésettségét, illetve az erős hierarchizáltság társadalmi-közösségi normájában többé-kevésbé nyílt és elfogadott erőszakcselekvéseket, mint a látható, direkt agresszió mögött meghúzódó rendszerszintű, évtizedekkel a jelen történései előtt berögzült abúzus következményei.¹² De mit kezdünk az abszolút alárendelt hangjával, annak csontig hatoló némaságával, a periférikus, s épp ezért nyelvtelenségbe száműzött látószög sajátos adottságaiban létrejövő poétikával? A *Nincstelenség*ben a gyermek a mégisbeszéd révén jut valamilyen formában szóhoz, képes eldadogni az elmondhatatlant, megragadhatatlant, a nyomort és a szenvedést. Mi a helyzet az ugyancsak elnyomott és minden esetben néma állatokkal, amelyek a *Bukolikatájban* önmagát minduntalan megbontó pásztoridillnek éppolyan szerves részei, mint az istennek kikialtott felnőttek és fenytett-fegyelmezett-lenyomott porontyaik?

A kötet négy részre tagolódik, minden rész, avagy ciklus egyszavas címei a következőképpen olvashatók össze: *Amikor. Valaminek. Vége*, s ezt követi a *Függelék*. Vagyis a gyászverssel indító és gyászverssel záruló első három ciklus egysége a halál felé mutat, a halálról kíván tanúskodni, külső nézőpontból, ahogy azt maga a lírai én is teszi a ciklusok verseiben. Ám véleményem szerint itt nem csupán az élőhalottságról, az osztársadalom által láthatatlannak és értéktelennek bélyegzettségéről van szó, hanem arról az erőszakkulturáról, amelynek kapcsán tanulmányom elején Borbély Szilárdot is idéztem: egy olyan zárt és szigorú szabályok szerint élő közösség minden napjairól olvashatunk a hosszúversekben, amely közeg tagjai kénytelenek a nincstelenségben és a nyomorban mindent gondosan kímélni, újrahasznosítani, igába hajtani: a tehenek nevei megegyeznek, hisz egyik olyan, mint a másik, a névrepertoár korlátozott, a gyermekeket és az állatokat ugyanúgy veréssel nevelik, a levágott állat belsősegeiből egy másik lakik jól, a letört szárnyakból pedig előbb seprű lesz, aztán játékszer. Ezen emberek számára

létszükséglet az önuralom, a folyamatos önfegyelmzés, önmaguk és társaik figyelése, a takarékoskodás, valamint a találékonyság. Az állatokkal szembeni erőszak normalizált és szükséges mozzanat, az állati test instrumentálizálásának mindennapisága lényegi része az önellátásnak és öfenntartásnak. A nonhumán testen elkövetett brutalitás, a *haszonlények* legyilkolása nem egyfajta szakrális, súlyos áldozatként értelmeződik, hanem több ízben is egy groteszk módon automatizálódott, berögzült és szenttelen cselekvéssorként: „Mert az istenek elveszik azt, ami az / övék.” (*Kirké, disznószíve*, 103–104.)

A kötet végén található *Kirké, disznószíve*nek kezdősorai egy disznóölés kellős közepére kalauzolják a már addig is erőszakos jeleneteken *edzett* olvasót: az *apaistent* egypár pillanattal azelőtt kivágott disznószív súlyának latolgatása közben érzük tetten: „mondta, hogy látod, milyen szép egészséges / szíve van neki, csak a háj körülötte már / nyomta a mangalicának, azért szuszogott, / kapkodta a levegőt, fuldokolva a nappalt, / hörögve az éjt, ha aludt, mert anyád jól meg- / etette szegényt.” (101.) Azaz a leölése már időszzerű, sőt szükséges volt, hiszen a tületetés miatt amúgy is csak szenvedett. Ez a természetességével elborzasztó, elidegenítő világlátás tulajdonképpen megbontja a parasztság természetközelségéről alkotott képünket anélkül, hogy a versben megszólaló lírai én bármilyen olvasói értelmezést befolyásoló kommentárt hozzáadna az emlék felidézéséhez. Az éppen elég, hogy az *apa* felidézett, illetve többé-kevésbé időbeli távolság miatt átmásított szólamában részletesen megjelenik a disznó szenvedése, a fulladásos halál veszélye. A szívet mint élettelen, feldolgozásra, újrahasznosításra váró szervet látjuk (a kutyafülnek hívott részt a kutyáknak adják, amelyek szűkülve várják jusukat), melyet a lírai én sem tud megnevezni, csak körülírni („szívurokból kivágott”, 101.). Az épp megkeményedő izomkötegek látványa fogva tartja a tekintetet, s már-már az olvasónak is majdhogynem fegyelmznie kell magát, hogy egy egykor szenvedő, majd leölt állat részeként tekintsen a szívre: „[...] és nem / volt ott egy makk se, csak izom, meg a / sűrű takonyszerű hája fehéren. Meg a két lilás, / már kiürült zacskó, kutyafülnek mondta / apám.” (101.) Sorjáznak a feldolgozásra szánt testrészek, a disznó eltűnik, hús, majd étel lesz belőle: „[...] A kígyókként / tekergőző csomóban ott volt a teknőből / kilógatott, spárgával elkötött végbéltől / indulva a fodros vastagbél, a tengernyi / vékony, amibe majd a kolbász lesz / beletöltve, a gyomor, melybe a sajtot / rakja anyám, deszka nyomja laposra / majd, a tetején egy szikla bazalt.” (102–103.) A gyermeki képzelet sajátos mintázatait utánzó felnőttkori visszaemlékezés kígyót vél felfedezni a tisztított belekben.

A darabjaiban láttatott, védtelen disznó haláltusája közben kínjában elharapta a nyelvét, mivel az apaisten „nem találta a késsel meg a / szívet, sem a szív melletti verőereket, / (7a) / ezért addig nyiszálta szegényt, amíg / valahogy bevérzett a tüdő vagy csak / a félelem és a kövérség miatt szörnyet / halt ijedtében az állat”. (102–103.) Ugyan a lírai énré nem jellemző az ítéletmondás, inkább ömlesztve, a hitelesség álarcát magára öltve mindent felidéz a falusi múltjából, amit csak tud, az „ijedtében” és a „szörnyet halt” antropomorfizáló vagy még inkább a nonhumánra lénytársaként, egyenrangú félként utaló megfogalmazások körvonalazzák álláspontját, a falusi istenektől eltérő világlátását és érzékenységet.

Talán épp ennek a magyar falu világában szokatlan érzékenységnek köszönhető, hogy a vers egy pontján ugyan közvetetten, emberi szavak révén, de az igazi alárendelt, a disznó is megszólal: szemében a gazdái istenek, akik az archaikus világ íratlan, de mindennél fontosabb törvényei szerint elveszik, ami az övék, és „[a]mit adtak, egyszerre veszik / vissza, mind és örökre, nem adnak érte cserébe / semmit”. (104.)

A verscím csak később válik értelmezhetővé: az eredetileg egymással birtokosi viszonyban álló főnevek közé vessző kerül, így eleinte egymástól elválasztva, izoláltan értelmeződik a jelöltségi viszony két tagja, ám a vers végére, a Kirké szigetének és a falu csendjének időn kívüli hajnalát mintegy egyszerre felhasító fájdalmas üvöltés összekapcsolja a szívek elvesztésének történetét: az egyszerű haszonállat szokványos halálát egy irodalmakat évezredekken keresztül termékennyé tevő istennő alakjával, elhagyottságának történetével kapcsolja össze. A disznó halála, a testén kívül kerülő szíve így emberhez méltatlan halállá, sőt magának Kirkének a szenvedésével egyenrangú szentségtöréssé emelkedik.

Az állattal szembeni kegyetlenség és az állati test újrahasznosításának motívumai visszaköszönek a kötetzáró versben is, melynek a *Kirké, disznó-szíve* cím mintájára *Pegazus, szárnyak* címe is egy vesszővel szétválasztott, s ezáltal felsorolássá átszervezett birtokos szerkezetként értelmezhető. A méhesben talált elszenesedett végű, halott szárnyak új feladatkörbe lépésének története ez a hosszúvers. A szárnyakkal az apaisten a méhkasok körül sepert mindenfélét, szemetet, elhullott rovar tetemeiket, s a használati tárgyakat gyökeresen átalakítja, megszépíti a gyermeki fantázia.

A zsákmányolás aktusa is megjelenik ebben a versben, hiszen a méhek méztől való megfosztásának módszerességét is feleleveníti a versbeszélő: „Aztán csak elvettek tőlük, leseperve / a makacs dolgozókat, vigyázva az anyára.” (106.) A méhek elvannadt, túlhajszolt kicsiny tetemeit egy olyan

tollseprűvel takarították el az istenek, amely valaha egy élő, lélegző libához tartozó szárnyakból készült: a szárnyakat azonnal levágták róla, amint el-metszették a nyakát. A funkcionalitás elvétől vezérelve ismételten nem az állat látszik, hanem a hasznos, értékes testrészei, az egész test felismerhetetlen részekre szakad szét: „Csak a szárnyacsonkra / volt szükségünk, a véres csontot ekkor / a fahamuba nyomtuk bele azonnal, / és ettől mint valami múmia, maradt / minden egyben, tollak a beszáradt / bőrben és kész volt a seprű máris. / Használtuk mindenütt, ahol láda alját, / asztal lapját kellett tisztára söpörni. / Csak a fekete csont emlékeztetett / (4a) / arra, hogy egykor repült ez a csont, / hogy úszott a vízben vagy csak csapkodott, / hajtotta maga körül a levegőt.” (107–108.) Vagyis csak a gyermeki emlékezet, a megelevenítő, feltámasztó képzelet ragasztja össze s illeszti egymásba a liba testrészeit, ekképpen láttatva elevenként, ereje teljében a szárnyast, ám már hiába. A liba szárnyaival ellentétben a kacsaszárnyak nem bizonyultak tartósnak, s ezek hamar a magukra hagyott gyermekek játszószereivé váltak, akik nemcsak a lapockáikra kötötték a szárnyakat, hanem a bokájukra is, s ezáltal nem annyira angyalra, mint inkább Hermészre hasonlítottak, azaz a játék erejéig kicsit ők is istenülhettek.

A cím itt is csak a vers második felében nyer értelmet, ugyanis egy ló haláltusáját követhetjük nyomon a hátralévő szakaszokban. A szerencsétlen, túlhajszolt pára hógutát kap a nyári menetelésben, cipekedésben: „Gyorsan leszerszámozták, / hogy kényelmesen fekhessen el. / Amikor mi lecsúsztunk a szalma / tetejéről, már mozdulatlan volt / az oldalán, és rándult még a / lába néha. Alatta pedig hatalmas / nedves tócsa a porban, amely ettől / első-tétült és a tűző napsütésben / olyan volt, mintha árnyékot vetne / ide valami, pedig mégsem. Akkor / már éreztem a szagról, hogy ez / húgy, amelyet a megszakadt állat / eresztett. Hogy tudott ennyi kifolyni / belőle, mintha minden kijött volna, / ami víz volt benne szegényben.” (109–110.) A ló nem igazolja be a hozzá fűzött reményeket, nem válik táltossá, nem születik újjá pegazusként, nem támad fel, hanem kiszenved. Ez a történet ugyan nem rendíti meg sem a faluközösséget, sem addig az állat társaságában dolgozó, mezőről hazatartó férfiakat, de valamiféle primitív együttérzést vált ki belőlük: kegyeletből előbbre vezetik a másik lovat, és körülállják a tetemet. Ám a „Legalább nem szenvedett”, „Én is így szeretném kívánni a véget” megállapítások, kívánalmak, naivitást és ignoranciát tükröző megnyilvánulások a spontán idillből kétségkívül visszarántanak a rideg valóba. A ló némaságba száműzöttsége és haszonállati szerepköre elhomályosította szükségleteit, nem hívta fel gazdái figyelmét a halálos szenvedésére.

Ennyi, istenek tekintetében reflektálatlan, a versbeszélő tekintetében pedig csak utólagosan boncolgatott, értelmezett kegyetlenség közepette azonban ez a szenvedéssel terhelt és naturalista vonásokkal felruházott kötet is kínál olyan passzusokat, amelyek reményteljesek, s amelyek képesek úgy felmutatni, megmutatni a nonhumán lénytársakat, mint akik az emberistenekhez hasonlóan még életükben részesülhetnek a mítoszi derengés dicsőségéből, hiszen egyes kivételes részekben rájuk is vetül a szakralizáló fényből és melegségből.

Ilyen idilli részletekként említhetők az *Árkádiai legelő, alkonyi angyal* azon passzusai, ahol többek közt arra történik utalás, hogy a nonhumán nem erőszakosan alakítja képére a tájat, hanem szelíden, a benne levése által hagy rajta benyomást, lassanként átváltoztatja azt: „Az Árkádiában lakó lassú mozgású állatok lépte / bordásra vágta a földutat, és olyan lett, mint a / liba-gege vagy a mángorló lapja, amelyre oldalt / szép betűkkel véste rá a mester tulajdonosa / nevét. A csordaúton nem lehetett biciklivel menni.” (50.)

Ebben a harmóniában majdhogynem leoldódik minden emberi sajátosság a csorda kísérőjéről, a gulyásról is, aki nemcsak „gunárnyakával”, hanem érthetetlen, állatokhoz igazított *nemnyelvével*, nyelvvalatti beszédével is kilóg a falusi parasztok sorából: „Csahos kutyái ismerték / (1b) / a hangokat, amelyeket a csordás adott. Füttyögés / volt ez, sziszegés inkább, csak néha mondott egy / szót, hogy *gyeridete, az anyakinnyátennek, hozod- / visszate!*” (50.)

Krupp József hangsúlyozza a kötet cím és a gulyást megjelenítő szövegek kapcsán, hogy a *bukolos* görög szó eredetileg 'marhapásztor'-t jelent,¹³ ám erre a *bukolosra*, ahogy a csordásra sem, nem nyílik teljes rálátás a szövegekben. Ők mindketten rejtélyes, periférián mozgó, határhelyzetben élő, létező figurái az archaikus falu világának: lényükben nemcsak a nyelvvel rendelkező és a nyelv alatti, a tört és kítaszított viselkedésmódok, hanem az emberi és állati minőségek is keverednek: a *Merkúr a határba* egy szöveghelyében a csordásról kiderül, hogy a kucsmájában nem izzad a legnagyobb hőségben sem, a „tinószemű” jelző pedig a csordás tekintetére is utal, nem csak a tehénre.

A *Tinószemű* és az *Árkádiai legelő, alkonyi angyal* című hosszúversek középpontjában nem annyira az istenek, illetve a csordás, mint inkább a *Mancik*, azaz a tehének állnak. A már sokszor előtérbe kerülő nyelvi takarékoság és nyelvnélküliség, valamint a beszéd megvetése, gyanús, kétes és úri mivolta talán itt nyer leginkább értelmet: „De mindent türelemmel viseltek el / a tehének, amelyeket Mancinak neveztek / anyámék. A Mancik tehén volt, ahogy a Virág is. De voltak kutyanevek, ahogy lónevek is / voltak, és azok

közül lehetett választani. Az / (4a) / istenek nem szerették, ha ezeket a szabályokat / megtöri bárki. Nem is szegték meg soha. Vagy ha mégis, azt nem viselték el. A macskáknak meg a disznóknak nem volt neve.” (51.)

Az első Mancsi különleges, hiszen az anyaisten ragaszkodik hozzá, nem engedi, hogy elvigyék, s már nem haszonállatként tartják, hanem önmagáért. Tulajdonképpen ez az első jele annak a kötetben, hogy az istenek nemcsak vágyakozásra, de valamiféle szeretetre, ragaszkodásra és törődésre is képesek. Az „akkor és ott” gyermeki hangjának naivsága, ártatlansága és az emlékeivel „itt és mostban” elszámoló felnőtt versbeszélő érzékenysége keveredik az állatok természetes és nem természetes elhalálozási módjairól szóló passzusban: „A házi állatok nem szoktak végelegyengülésben / halni meg. Akkor sosem gondoltam erre. Az életnek / (4b) nyilván ez a maga rendje, és nem volt zavaró, hogy / azokat az állatokat, akik velünk éltek, és akiket / szerettünk és gondoztunk néha több évig akár, / mindegyiket megöltük így vagy úgy.” (51–52.) Ebbe a részletbe sűrítődik tulajdonképpen mindaz a sorssal szembeni tehetetlenség és önmagukkal szembeni kudarcérzés, amely erőszakot szül a faluközösség tagjai között, és legitimmé teszi annak alkalmazását a náluk védtelenebbekkel szemben, arra irányítva a kezüket, hogy uralkodjanak, amin és akin csak lehet, örök életükben tartva a kismiszettségre már rég bekövetkezett állapotától. Borbély Szilárd ennek kapcsán a már idézett esszéjében így fogalmaz: „A parasztok a falu és az állam hasznosságát a hosszú évszázadok alatt a zsigerekbe égett éhség alapján ítélték meg. A túlélés egyetlen módja, tapasztalatuk szerint, az egyéni önzés kizárólagos és együttérzés nélküli érvényesítése.”¹⁴

Kiemelkedő jelentőségű az a mozzanat, hogy a reflexív viszonyulásmód első, szavakkal is artikulált szöveghelye épp az első Mancsi halálával hozható összefüggésbe, közvetlenül a tehén haláláról tudósító szövegrész után helyezkedik el a versszövegben. A tehén kitüntettségét, különlegességét abban is kereshetjük, hogy úgy tűnik, a *Bukolikájában* szövegeiben ez az állat sok esetben mintegy kikerül eredeti szerepköréből, s a kutyát felváltva az ember elsődleges társállatává lép elő. E megfigyelés kapcsán úgy is fogalmazhatunk, hogy a szövegvilágban a kutya helyett a tehén válik a társállat prototípusává.¹⁵ Hiszen addig csak a kutyák kapnak nevet, de ebben a falusi világban sokszor már kölyökkorukban halál a sorsuk, mivel túl sokan születnek. Ám a tinó értékes: tejet ad, megbízható igavonó, és szemei visszatükrözik az istenek önmagukban is fellelt szomorúságát (*Árkádiai legelő, alkonyi angyal*, 51–52.).

Ennek az idilli emberiesülésnek, társállattá válásnak a legszebb és legexplicitebb kifejezője az a jelenet, amikor a második Mancira a templomkapuban rávetül az alkonyi angyal szerepe. A versbeli tehén besétál a restaurálás alatt álló szakrális térbe, majd mélyen és szomorúan belenéz a szárnyas angyal szobrának festett szemgödrébe. Itt a nonhumán teljesen magára ölti a szakrális funkciót, azonosul vele, vagy még inkább, önmagára talál ebben az egyetlen, elnyújtott, kora nyáresti pillanatban, identitása, szuverén jelleme mintegy megszilárdul: „Állt a nagy állat megmerevedve / a szárnyas angyal szobra előtt. És nagy puha rózsaszín / orrával közelített lassan az angyali archoz. Nem / hitt a szemének. Nagy orrlyukaival fujtatva próbálta / szagolni az angyalt, aki csak nézett festett szomorú / szemével a Mancsi barna szemébe. És amikor halkán / szólítottam: *Mancsi gyere*, rám nézett, nem ijedt meg, / nem borította fel a szobrokat, hanem lassan kifordult / az udvarról. Nagy hordó hasa ringott, csapódtak két / oldalra a tögyek. Zavart volt és mintha még csalódott.” (54.)

Tanulmányom címében *másik istenekként* utalok a nonhumánra, elsősorban a Borbély-kötetben megjelenő állatokra, akiknek sorsát a szenvedés és a kiszámíthatatlan, bármelyik pillanatban várható halál keretezi, tereli mederbe. Ám úgy gondolom, hogy az általam elemzett versek, versrészletek is elegendő példának bizonyulhatnak annak körvonalazására, hogy az állatok helyzete nem ilyen egyszerűen és problémamentesen behatárolható a Borbély által líraian, ám közben fájdalmasan naturalista eszközökkel, látványtechnikával megidézett falusi valóságban. A visszatekintő, önmagát eseményektől és traumáktól több-kevesebb sikerrel leválasztó versbeszélő ugyanis éppen a nyelve, beszédmódjának sajátosságai révén emeli az istenek alternatívájává az állati minőséget, az állati-lénytársi létezőt. A nonhumán alárendeltsége a megidézett, elbeszélte valóságban ugyan kőbe vésettnek tűnik, de legalább az irodalomban, a nyelvben megkérdőjeleződik, kétségessé válik. A hagyomány tehát kimozdul, az asszociációk pedig az állati létezőt is a görög-római korból ránk maradt isteni derengésben mutatják tovabicegni az örök nyári mezőn.

JEGYZETEK

¹ Borbély Szilárd, Egy elveszett nyelv, *Élet és Irodalom*, 2013/27. sz., 12., online: <https://www.es.hu/cikk/2013-07-05/borbely-szilard/egy-elveszett-nyelv.html> (utolsó megtekintés: 2024. március 11.)

² Uő, *Egy elveszett nyelv*, 11.

³ Uő, *Egy elveszett nyelv*, 10.

⁴ Margócsy István, Nincstelen istenek, *Élet és Irodalom*, 2022/16., 2022. április 22., online: <https://www.es.hu/cikk/2022-04-22/margocsy-istvan/nincstelen-istenek.html> (utolsó megtekintés: 2024. március 11.)

⁵ Uo.

⁶ Nagygéci Kovács József, A halhatatlan beszéd. Borbély Szilárd: Bukolikájában. Idýllek. *KULTer.hu*, 2022. április 6., online: <https://www.kulter.hu/2022/04/borbely-szilard-bukolikatajban-kritika/> (utolsó megtekintés: 2024. március 11.)

⁷ A *Bukolikájában* c. kötetből vett idézetek oldalszámát a továbbiakban szövegközi zárójelekben adom meg, a következő kiadást használom: Borbély Szilárd, *Bukolikájában*, Idýllek. Jelenkor, Bp., 2022.

⁸ Krupp József, A Tinószemű, Kirké és az „istenek”. Borbély Szilárd *Bukolikájában* című kötetének antik vonatkozásai, *Studia Litteraria*, 2022/1-2., 187.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Csondor Soma, „Emlékeket találok ki”. *A referencialitás és fikcionalitás forgójátója Borbély Szilárd Nincstelenek című regényében*, Pécsi Egyetemi Archívum, 2022, 10. számozatlan oldal, online: <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/34211> (utolsó megtekintés: 2024. március 11.)

¹² Ebben a témában Csenki Nikolett írt egy érzékeny és éleslátó tanulmányt, melyben a *Nincstelenek* narrátoráról beszél, de megállapításait hiánytalanul érvényesnek és alkalmazhatónak vélem a *Bukolikájában* esetében is. A tanulmány adatai: Csenki Nikolett, Megszólal az alárendelt? Borbély Szilárd: *Nincstelenek*, *Forrás*, 2022/3., 80–94.

¹³ Krupp József, *i. m.*, 186.

¹⁴ Uő, *Egy elveszett nyelv*, 13.

¹⁵ Hernádi Anna és Topál József tudományos munkájukban arra törekedtek, hogy bizonyítsák: a kutya viselkedésbeli sajátosságai és alkalmazkodókészsége révén az ember mentális tárában a társállat prototípusává vált. Bővebben lásd: Hernádi Anna, Topál József, Gyógyító állatok: Tudomány vagy kuruzslás?, *Magyar Tudomány*, 2011/6 sz., 678–686.

Urbán Andrea

VISSZAVARRT SZÁRNYAK

KALI ÁGNES: *MEGVAKULT ANGYALOK*. KALLIGRAM–BOOKART,
BUDAPEST–CSÍKSZEREDA, 2023.

„Ha minden máglya, amin égtem, itt összegyűlne, nem férne el a földön, és megvakulnának az angyalok.” Jorge Luis Borges Kali Ágnesnél kötetmotóként szereplő szavaiban egy olyan beszélő szólal meg, akinek fájdalmai, sérülései és sérelmei együttesen felmutathatatlanok, a nyelv metaforikus természete által mégis érzékeltethetővé válnak. A vakság motívumát néhez innovatív módon működtetni – a tisztánlátás megjelenik többek között Oidipusz, az áldozatiság Szent Lúcia történetében, nem is beszélve a vaksággal összefüggésbe állított meg nem értettség vagy ellehetetlenítés mítoszokban és szépírásokban cirkuláló jelentéseiről. Kali Ágnes *Megvakult angyalok* című verseskötete a *látásvesztést* már végbement, visszafordíthatatlan történésként tünteti fel, a múlt elfogadásával ugyanakkor előirányozza a reflexió, a belső munka, a szembenézés lehetőségét. A bántalomért, a megvakításért nem okolhatók kizárólag külső tényezők vagy önpusztító mechanizmusok, az a kettő rossz együttállásának kimenetele. A tapasztalatok verbalizálásán túlmutató feldolgozás révén azonban, ha a versbeszélő szárnyai nem is nőnek vissza, de helyükre szavakból újat varrhat, és megpróbálhatja velük a repülést.¹

A szerző első, *Ópia* című kötete (2018) után a *Megvakult angyalok* (2023) ismét női szerepekre és helyzetekre fókuszál, ugyanakkor karakterei – akik nem meglepő módon különböző hitvilágbeli és világirodalmi nagy nőalakok eklektikus csoportját adják – ezúttal az erő képviselői, akik tudnak fordítani sorsuk kerekén.² Versekben szereplésük, írástevékenységgel való kapcsoltságuk okán cselekvő, önmagukért felelősséget vállaló nőként, a nőjog manifesztumaként tűnnek fel. Ők teremtenek fúziós mitológiát a kötetben, amely számszimbolikájával szerkezetében is kapcsolódik misztikus világ-

rendekhez, bibliai történetekhez, továbbá az egészlegesség megtalálásának és az egyensúly elérésének ígérését hordozza: három ciklusra tagolódik (*Kasszandra vacogása*, *Kali pánikszobája* és *Lilith holdjai*), melyek mind hét verset tartalmaznak.

A *Megvakult angyalok* könnyen jellemezhető olyan trendhullámba illeszkedő fogalmakkal mint *traumairodalom*, *hangkeresés* és *hangadás*, *női líra*. Más alkotókhöz hasonlóan a történetek megírása Kali Ágnes verseiben sem feltétlenül csak irodalmi motiváltságú cél és tett, mindazonáltal a művészi kivitelezés kérdése nem maradhat háttérben. S ez az esztétikai-poétikai szempont talán beláthatóbban és adekvát módon mérlegelhető; hiszen nem dönthetjük el, legfeljebb állást foglalhatunk, hogy például a fenti témákban folytatott beszéd nem éppen biztosítója-e a művekben kritika alá vont rendszerszintű berögződések fennmaradásának. A szavakba öntés jelentőségteljes gesztus, viszont a megírás életben is tartja az aszimmetrikus viszonyokat: Medúza a szembenézést, ezáltal a hatalmi pozíciót választva kirögzíti támadóit, így a kőszobrok mindig körülötte vannak – persze nem mindegy, miként. Bár a kötet központi kérdései, hogy mi a női hagyomány, és mit kezdhetünk vele, számomra a legemlékezetesebb versrészletek a belső ellentmondásokat feltáró szövegek voltak. Míg Kali egy interjúban az alanyi olvasatok elbizonytalanításáról/kizárásáról, vagyis az önreferencialitást, a „magánmitológia” elemeit leépítő poétika létrehozásának szándékáról szolt,³ a személyes narratívára felfűzött versek kinyílnak a kötetben. Önmagát beteljesítő jóslatról, internalizált cenzúráról, megfelelési kényszerről, vágyott(á tett) képbe simulásról közvetítenek a sorok. A hang pedig nagyon is ismerős, hiszen visszhangra talál bennünk. Az előzményeket ugyanakkor nem fedheti lepel, amint az elhagyatottság és a kiszolgáltatottság érzete a *Kopásig* című versben nem egyszerűen az önszabotálás okozataként jelenik meg, hanem az öröklött fájdalmak hordozásának terhével is összefüggésben áll: „Üvegfalat építesz magad köré [...] túl régóta már, hogy csak a csontjaidban hiszel, / könnyek helyett óvatos kígyók folynak szemgödrediből, / elfelejtett örmény nők sírását viszed tovább.”

A *Virginia Woolf elmenekül a könyvklubból és az Ouse-ba rohan* című vers a kötet felütése, egyike annak a három feljegyzésszerű cikluskezdő darabnak, amelyek megmutatják a soron következő versek fókuszát. Az élpozícióba állított figurák mind az azonnali távozás mellett döntenek, az elszaladás viszont nem egyenlő a megfutamodással. Ezek a női előhangok valami újnak a kezdetét szimbolizálják, Woolf, Medúza és Anahit mind vállalják végzetes lépésük beláthatatlan, olykor kontraproduktív következményeit, hiszen

nem tudjuk őket nem áldozatként, sorsukat izolált irodalmi témaként látni. A versek tehát ugyan cselekvést rendelnek a nőkhöz, ők mégsem léphetnek ki a fennálló struktúrák, szerepek és pozíciók kereteiből. Történeteik saját irodalmi kategóriába rendeződnek, ezzel különállók maradnak. A kezdőpozícióba helyezett vers rámutat egy fontos jelenségre (jöllehet, számonkérő hangon), a befogadói felelősségvállalásra: „Nem értem a citrus illatú műkedvelőket, akik / fel vannak mentve minden felelősség alól, és / csak meghatódniuk kell szétnyitott sebeimen.” Milyen az adekvát olvasásmód és reakció? Mi a feladatunk a nyitottságon túl? A kérdésfeltevés, ahogy a válaszadás is, személyes feladatunk.

A megértés korlátaira reflektál az első ciklusbeli *Két mondat között* („és ha érted ne értsd rosszul / nem akarok belesétálni az életedbe”), miközben a másik személlyel kialakított, az összeforradásban egymás birtoklását implikáló egység vágyát fogalmazza meg („valami lehetetlen közös hibát akarok, / ami kétszemélyes, / amiben senki másnak és semmi másnak nincs helye”). A versben izgalmas feszültségek épülnek, hiszen míg a versbeszélő határozottan nemet mond a két élet egybenyitására, addig a „kétszemélyesség” szavak szintjén – egybeírás révén – is az összetartozást fejezi ki. A távolodás és a közeledés, a nyitottság és a bezáródás, a hallgatás és a kimondás ambivalenciája érvényesül ebben a verssorokba tördelt mondatban – ami lehetett volna valóban kettő is, például a beszéddinamikához illeszkedve a „hangjával” és a „tátongsz” szavak között egy pont pauzájával.

Bár jellemzően közismert utalásokkal dolgoznak a *Megvakult angyalok* versei, a mítoszok felfrissítése vagy megismerése olvasást megszakító tájékozódást kíván, ha szeretnénk, hogy a nevek jelentéshordozó funkciója is megmutatkozhasson. A *Szucsásvai sirató* szintén kifelé mutat a szövegvilágból, a szerző pretextusként ugyanis egy YouTube-linket adott meg. A moldovai altóra mutató hivatkozás formátuma azonban nem igazán felhasználóbarát – böngészőbe másolása nem épp meditatív tevékenység. A vers a siratóasszonyokhoz köthető szakrális műfaj modernizálására tett kísérletként is olvasható. Oltárképekre emlékeztet a költemény szerkezete, mely *Az atyáról*, *A lányról*, *Az anyáról* és *A szentlélekről* szóló részekből áll. Személyes feldolgozási folyamatot jelenít meg a vers, háborús és menekült jelenetek beíródása mellett a lánygyermek elvesztését és hiányának fájdalmát tematizálják az anya élettörténetét vázoló, érzelmi és lelkivilágát mélységeiben érzékeltető szakaszok („Egy hete nem alszom, mert téged siratlak, / arra gondolok, hogy milyen nehéz nekem”).

Kali pánikszobája a hinduizmus istennőjét, Shiva feleségét idézi meg, és egyben önreferenciális cím. Mégsem a keleti hitvilág a fő inspirációja a ciklusnak, helyette olyan sablontörténetek kerülnek elő, mint a nők bibliái Évától eredeztethető másodrendűsége (*Oldalbordalét*), eltárgyasítása és passzív királylányszerepbe kényszerítése (*Tegnapig trófea*). A versek témái tagadhatatlanul megrázók. Nem hallgatnak arról, hogy a nő eltakar dolgokat, hogy azok ne látsszanak, hogy a nő eltakarja a szemét, hogy ne lásson, hogy a nőt eltakarják. A szövegek által kiváltott hatás ugyanakkor főként a témaválasztásban keresendő, a bátor mondatok pedig az olvasók mellett a szerzőnek is érezhetően fontosak. A *Tegnapig trófea* például az irodalmi szcénában történő visszaélések, az ambivalens önértékelés, a belső helyreállítás verse. Helyenként a naplószövegek patetikus túlírttsága jellemzi, de a mondatok áramlása ezzel együtt lesz nyílt, a sémákat sajátta formáló megnyilvánulás: „Ma múlt időre írom át. / Ma kiszabadítom magam. [...] Nincs szükségem daliás hercegekre, hogy / megmentsenek tőletek.”

A második ciklus szintén felfed önellentmondásokat és gondolatcikázásokat: „[m]ennyi mindenért szégyellhetnéd magad. // Szeretnél ezek miatt szégyenkezni.” (*Oldalbordalét*); „dolgok, amiket nem lehet leírni anélkül, hogy / túlzásnak ne tűnjenek [...] csak Baász meg Plugor műterméről mesélsz neki, // arról nem, amikor a harmadikon valaki úgy szeretett, / hogy biciklilánccal akart megfojtani” (*105-ös blokk*); „mi van, ha terhes vagyok / ha vetelés / ha nemi betegség / mi van, ha fantomfájdalom” (*Trubadúrok és lovagok*). Összetett helyzetek szerveződnek, amint a szégyenkezés megkérdőjelezése mellett fennáll a szégyenkező szereppel való azonosulás készítése is, tagadás és kimondás egyszerre jelentkeznek, illetve a versbeszélő a túlgondolás önfelszámoló csapdájába esik, de nem fél megmutatni magát.

Lilith holdjai egymás mellé fűzve vizuálisan egy égi gyöngysort adnak ki, és a harmadik ciklus verseivel is azonosíthatók. Valóban esztétikus képekkel teli szövegeket olvashatunk („fölköttem feszített ívben szállnak skarlát íbiszek” – *Poszeidón*; „minden kitömött hatyú torkában ott lapul a gyilkos hallgatása” – *Hazugság*). A vörös szín szervezi *A helyeken, amiket elhagysz* című verset, amelyben férfiak és nők egyaránt szenvednek, míg a *You do not do, you do not do* Sylvia Plath örökségével és a kikerülhetetlenségek közötti párhuzamokkal vet számot.

A *Megvakult angyalok* a kötet egyik legkidolgozottabb versével zárul. Az *Ilyenek ezek a régi Daciák* című prózavers anya és lánya traumáinak elmondása. A szöveget ismétlődő mintázatok szervezik: az épületrészek egymásmellettsége a tapasztalatok közös vonásait szemlélteti, az ajtónyitás több-

letjelentéseket kap. A vers román sorai bár korlátozzák a nyelvet nem bírók számára az értelmezést, ezzel a versbeszélő idegenségtapasztalatában részese-
sítene. Mozaikszerűség, visszatérő elemek variációi, szerzői önreflexiók
dúsítják ezt a verset, amely a zárlatban megható anyaverssé alakul: „Mama
ajtót nyit”, mi pedig belépünk rajta.

Kali Ágnes második kötete elmozdul az *Ópia* nőképétől, a szövegeket
viszont nem kizárólag az önmaguk igazáért kiálló alakok felvonultatása te-
szi emlékeztetéssé – a mitológiai és világirodalmi figurák összetett lelki- és
gondolatvilágában mindannyian ráismerhetünk saját ellentmondásainkra.
A folyamatos válaszkeresés készítése nem csillapodik, de valamivel tisztá-
bban láthatunk.

JEGYZETEK

¹ A kritika a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-I-DE-49
kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és
Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Vö. az *Ópiáról* írottakkal: „[a] női szerepek tragikuma tárul fel egy olyan
szövegvilágban, ahol nincs megérkezés, csak út, nincs feloldozás, csak bűntudat, a
test roncsolódik, a megváltás lehetősége pedig már csírájában holt, hiszen az anya
teste vagy eleve terméketlen, vagy azzá váló föld.” (CZUCZ Enikő, „Egyszemélyes
haláltánc” – Kali Ágnes *Ópia* című kötetéről, *Irodalmi Szemle*, 2018/12., 77.)

³ Vö. „Önmagammal is vitázom, mert nagyon hangosan képviselem, hogy
hogyan építem le a magánmitológiámat, miközben ugyanezekkel a kijelentésekkel
egyszerre építem is.” (ANTAL Nikolett, „Régi daciák” – *Beszélgetés Kali Ágnessel, Élet
és Irodalom*, 68. évf., 11. sz., [https://www.es.hu/cikk/2023-12-08/antal-nikolett/
regi-daciak.html](https://www.es.hu/cikk/2023-12-08/antal-nikolett/regi-daciak.html))

Varga Nóra-Erzsébet

NINCS ITT SEMMI LÁTNIVALÓ

SZÉCSI NOÉMI: *ROHADT ÁLLATOK*. MAGVETŐ KIADÓ,
BUDAPEST, 2023.

A lepel nem hullhat le, hiszen nincs miről, amiről a szavazópolgár nem tud, az meg sem történt. Áldemokrácia, önkényuralom, hatalommal való visszaélés, korrupció, szőnyeg alá söpört botrányok, tüntetések, feláldozható kispolgárok, alkalmatlan vezetőség. Nem, nem valamelyik pártfüggetlen híroldal főcímét olvasod, ezek a témák Szécsi Noémi *Rohadt állatok* című kötetét fűzik össze – bár, ahogy a fülszöveg is írja, „minden hasonlóság a valósággal a természetes kiválasztódás eredménye”. A Magvető Könyvkiadó gondozásában megjelent kötet tizenhárom, felnőtteknek szóló állatmeseszerű novellát tartalmaz, melyek létrejöttét a szerző 2002-ben megjelent első kötete, a *Finnugor vámpír* egy részlete ihlette. Szécsi újonnan megjelent művében epizódszereplői státuszból főszereplőkké avanszálta a bemutatkozó kötetből átvett Hörcsög és Vakond figuráját. Az állati figurák szerepeltetésével a mű Orwell *Állatfarm* című regényének atmoszféráját idézi, az elnyomó hatalom úrrá lesz a polgári társadalom felett. Szécsi szövegének alaphelyzete: a Hörcsög, a Biokert korrump vezetője, kinek tekintélyét már a pocakja is sugározza, és a Vakond, a Hörcsög tanácsadója, aki bár vak, mégis ő látja legtisztábban a valóságot, együttesen küzdenek meg a Biokert gazdasági problémáival. A kaotikus történetek Voltamper Jerne képzeletbeli szerző – a 2002-es kötet egyik szereplője – tollából származnak, aki játszi könnyedséggel, szinte tét nélkül ölti le az álarcot az aktuálpolitika helyzetéről.

A konnotációk áthatják a kötet egészét, a figyelmet tudatosan magára irányító cím is a többletjelentéssel játszik. A *rohadt állatok* szókapcsolat nemcsak a szereplők életszínvonalát minősíti, hanem magában hordoz egy erős politikai bírálatot is, amely a mű zárlata alapján népbírálat is. A kötet alapos és okosan kidolgozott, a közel 20 év leforgása alatt megírt mesék összefüggése és a témák naprakészsége meglepő, hiszen az olvasó azt feltételezné, hogy a felkapott témák megélik a 15 perces hírnevüket, aztán elévülnek. Ezenfelül kitöltetlen rések sem érzékelhetők, és a felvetett kérdések megválaszolásra kerülnek. A mű rájátszik a közelmúlt aktuális trendjeire és

eseményeire, visszatérő szerepe van a közösségi médiának, groteszk pillanat többek között a nőtény földikutyák kényszerített szaporodás elleni *my body, my choice* mozgalma vagy éppen a Hörcsög meghökkentést keltő, ugyanakkor felettebb korszerű, hashtagekkel operáló bejegyzése – „#földikutyáéve, #fájmentés, #hajrázoknik, #dugjatoksokat”. Bemutatásra kerülnek a társadalmi peremvidék, a prostituált patkányok, az ellehetetlenített művészek; segélyből élők és kiháló félben lévő földikutyák küzdenek a túlélésért egy olyan világban, ahol a szexizmus, rasszizmus és az elnyomás a mindennapi. Mindezek ellenére nem titok, hogy a mű nem szeretné magát túl komolyan venni, az elmúlt évek társadalmi problémáiból inspirálódott ironikus részletek gyakran csak utalások szintjén jelennek meg, nem kerülnek kifejtésre. Az ilyesfajta olvasóközeli szituációk halmozása néhol erőltetettnek hat, azt az érzést kelti, hogy a szerző egyes témákat kizárólag egy poén elsütésének reményében hoz szóba, ilyen a Vakond fejfájása a „sok ide-oda vonulगतó fronttól. Hidegfront, melegfront, orosz front, ukrán front” (82.), vagy a visszaemlékezés a karanténjárvány előtti utolsó két napra.

Az első novella, az *Előhang. Néhány sérelem* – melyet a szerző szintén a *Finnugor vámpírból* emelt át – tartalmát tekintve nem kapcsolódik szorosan a többi meséhez, hiszen egy évek távlatából történő retrospekció. Ahogy a cím is utal rá, a Vakond és a Hörcsög a közös munkával kapcsolatos sérelmeiket osztják meg egymással egy cigaretta társaságában. A Hörcsög indítványozása, hogy az ősenek, „amelyik nekiugrott egy császári katona torkának” (6.), szobrot állítsanak 1848 emlékére – amely egyébként a Vakond számára is fontos esemény – ízelítőt ad a teljes kötetre jellemző könnyed humorból. Ennek a jeles alkalomnak a megszervezéséhez a Hörcsög a vak állat segítségét kéri, aki nem lepődik meg a nonszensz ötleten, hiszen ismerve a Hörcsög kommunikációs készségeit – melyek megtapasztalásától a szerző a következő fabulákban az olvasót sem kíméli –, a botrány megelőzésének érdekében visszautasítja a felkérést, majd rövid ideig folytatják a felületes diskurzust.

Ebben a rendszerben a kisemberek – akarom mondani, a kisállatok – igényei háttérbe szorulnak, a népszuverenitás több szinten is megkérdőjeleződik, ugyanakkor a polgárságnak nem lehet oka panaszra, hiszen „sohasem a legrosszabb történet, mindig a középszar” (45.). A *Földikutya éve* című novellából kiderül, hogy az OGU-s (Organic Gardens United) pénzeket a Biokertben élő állatok életszínvonalának megemlése helyett a kormány javarészt kampányokra és transzparenszre áldozza, illetve a korrupció is megengedett, ameddig nem túl látványos, így kerülhetett a Güzü gyakoronoki pozícióba, „hiszen kicsi, ezért csak apránként lop, és olyan keveset visz

egyszerre haza, hogy nem bántó a szemnek” (63.). A Hörcsög, kinek tettei jó vezetőhöz méltóan tükrözik a kimondottakat, a *Minősíthetetlen* című novellában összefoglalja ennek a világnak a működési elvét: „Az lesz a legbölcsebb, ha kizárólag a saját boldogulásomra összpontosítok. Az én szarom az én szarom – morogta, és betemette a tél során megtelt latrináját.” (42.) A vezető kommunikációs nehézségeinek köszönhetően a Vakond politikai stróman szerepet kényszerül felölteni, a kellemetlen incidensek elkerülése végett ő válaszol az ellenzéki sajtó kérdéseire, hiszen volt már rá példa, hogy „a főnöke egyik Twitter-üzenete miatt kellett magyarázkodnia, amelyikben azt taglalta, hogy az igazi hím attól dül be igazán, ha a nőstény szőrzete dúsabb, mint az övé” (68.).

A kötet szereplői archetipikus emberi jellemeket testesítenek meg, a Hörcsög a csúnya, műveletlen, mégis hatalommal rendelkező egyén, a patkányok kártékonyak, a Vakond pedig a fejet meghajtó alkalmazott, bár az utóbbi állat figurája jóval összetettebb. Mivel a narrátor a legtöbb fabulában őt helyezi fókuszba, és ezzel egyidejűleg betekintést is enged a gondolataiba, tanúbizonyságot kapunk arról, hogy ő a leginkább emberi az állatok közül, hiszen képes logikusan gondolkodni és ok-okozati összefüggéseket felállítani. Jellemét tekintve ambivalens, hiszen bár nem ért egyet az elnyomó hatalmi rendszer működésével, mégis része annak, és szándékában sem áll kilépni belőle. Hűségesen elvégzi a rá bízott feladatokat, függetlenül attól, hogy ezzel szerepet vállal a Biokert fejlődésének ellehetetlenítésében. Így lesz a Vakond karaktere bizonyítékává annak, hogy ebben a világban a pénz és a hatalom az úr.

A szöveg egészen végigvonul a kérdés, hogy a Hörcsög hogyan kerülhetett vezetői pozícióba, hiszen a politikai megnyilvánulásai erősen megkérdőjelezhetők, észre sem veszi, hogy folyamatosan bántó hangnemet üt meg a beszédeiben és a közösségi médiás bejegyzéseiben. A *Több fényt* című novellában a polgárság a változás reményében szembesíti a tarthatatlan életszínvonalukkal, a tüntetés tömegverekedésbe torkollik, melynek során egy civilizálatlanabb fekete vándorpatkány elharapja a Hörcsög egyik fiának torkát, és az életét veszti. A tüntetések hiábavalók, a változás nem következik be, a Biokert kispolgárai kénytelenek megelégedni a majálissal és a szavazást megelőzően kiosztott fél mázsa kukoricával. Mindezek ellenére nincs élhetőbb opciójuk, hiszen mindkét oldal nevétség tárgya a politikában. Az ellenzéki DK-nak, azaz a Diótörő Koalíciónak – ismétlem, „minden hasonlóság a valósággal a természetes kiválasztódás eredménye” – csak egy százéves tölgyfát sikerült elfoglalnia a Biokertben.

Felvetődik a kérdés, hogy az emberi szereplők hol foglalnak helyet ebben a világban, vagy egyáltalán léteznek-e. Az első tizenkét állatmese azt sejteti, hogy az állatok elszeparálódtak az emberektől, hiszen a humán karakterek csupán említés szintjén jelennek meg, leginkább tárgyakhoz kötve (emberi gumicsizma, zokni). A kötet ezt a rejtélyt csak az utolsó mesében oldja meg, az *Epilógusban*. *A nőstény meséje* című rész végül időben is elhelyezi a művet, leleplezi, hogy az első tizenkét történet eseményei a jelenünkben zajlanak. Az említett novella viszont egy negatív jövőképet vetít, egy jól átgondolt utópisztikus világban játszódik a 2120-as évek elején, amikor „a humán hallgatók száma annyira lecsökkent, hogy már állatok is mehettek egyetemre” (111.). A mű egészére jellemző szatirikus hangnem új szintre emelkedik ebben a novellában, Szécsi kifordítja a fabulák toposzát, amikor az állatok antropomorfizálása mellett az emberi szereplőket is animalizálja. A rész nyelviileg is rájátszik az állati és az emberi jegyek összemosására, amikor a professzor asszony az ismeretterjesztő csatornákra jellemző nyelvezettel mutatkozik be a beszédében – „Mert ki voltam én a 2020-as évek elején? Legyünk őszinték: senki. Egy viszonylag jó alomból származó, éppen csak ivarérett nőstény emberállat. Vagy ahogy akkoriban mondták: fiatal lány.” (112.) –, majd a továbbiakban egy erős társadalomkritikus vonalra helyeződik a hangsúly. Felvetődik többek között a figyelemzavaros fiatalok problémája vagy éppen a trendek mulandósága *A majmok bolygója* című film, a TikTok és a Tesla gyártotta bébiőr említésével. A nyelvvel való játék a kötet egészét áthatja: a Petflixen népszerű vírusthrillert néző vakondfeleség, a „templom egere” reklámfigura, a poloska kettős jelentése vagy az olaszosabb vonalat érintő *aglio e olio* (egy mélytányér giliszta) nemcsak a szereplők hétköznapi életét színesíti meg, hanem olvasmányossá teszik a rövid, ugyanakkor tömény művet.

A nyelvi szkeccsek, a politikai áthallások, a jellem- és helyzetkomikum halmozása az olvasónak is szívességet tesz, a könnyed, iróniával telített dialógusok és szituációk emészthető formában tárják elénk a kapitalista valóságot, amely, ahogy az utolsó mese is sugallja, még jó ideig változatlan marad. Az ilyesfajta parodisztikus megnyilvánulások fokozzák a kötet kritikus hangnemét, hiszen azáltal, hogy az aktuális politikai helyzetet nevetség tárgyává teszik, hangsúlyozzák annak tarthatatlanságát. Végül az utolsó novella frappáns zárlatában az emberi lét dilemmájára vonatkozó nagy kérdésre is választ kapunk, amely, ha nem is örök érvényű, de a következő száz évben kétségtelenül aktuális marad. A professzor asszony végtére is ráeszmél arra, hogy: „...elsősorban élőlény vagyok, és csak másodsorban ember. Hiszen mindannyian állatok vagyunk!” (121.)

LÁTÓHATÁR

Ugron Nóra

„LEHETSÉGES EGY MÁSİK VILÁG, AHOL MINDEN EGYES LÉNY SZERENCSES”

MARIA MARTELLI: *CEA MAI NOROCOASĂ FIINȚĂ*. FRACTALIA,
BUKAREST, 2023.

Volt szerencsém Maria Martelli cea mai norocoasă ființă ('a legszerencsésebb élőlény') című kötetének – amellyel elnyerte a romániai Agenția de Carte által kiosztott Az Év Fiatalköltője díjat – útját végigkövetni a kéziratától a publikálásig, majd a kolozsvári bemutatón beszélgetni is a műről. A szerzőre Maria névvel hivatkozom, ami emlékeztet baráti viszonyunkra, de egyfajta feminista beavatkozásnak is tekinthetjük, eltávolodásnak a hivatalos hangnemtől, így a szerző is egy másik olvasó, és az olvasó egy beszélgetőtárs.

Amióta először olvastam a kéziratot, úgy gondolom, hogy nagyon fontos jelensége a kortárs román irodalomnak, és nem tudom, íródott-e már hozzá hasonló. Ahogy a kötet borítóján is összefoglaltam röviden, három fő tematikai csoportba sorolnám, miért találom egyedinek Maria Martelli írásait. Először is, Maria dekonstruálja a liberális kapitalista szerencse fogalmát mint egyszeri, váratlan és rendkívüli, a kontextustól független, kivételes eseményt, és kidolgoz egy olyan szerencsefogalmat, amelyet én közösségi szerencsének hívnék. Ahogy Maria írja, a szerencsén meg lehet osztozni, meg lehet azt testesíteni és többszörösíteni: „Norocul e de împărțit, întru-pat, multiplicat.” (12.) A kötet ajánlása pedig így szól: „pentru tine / ființă norocoasă // (și dacă nu te-ai simțit / vreodată / norocoasă // – cred că știi – / o altă lume e posibilă / în care ficare suntem / norocoase, / măcar o dată / dacă nu în ficare zi)” (5.), magyarul: „neked / szerencsés élőlény // ha pedig nem érezted magad / valaha / szerencsésnek // – talán tudod – / lehetséges

egy másik világ / ahol minden egyes lény / szerencsés / legalább egyszer / ha nem minden egyes nap” (minden magyar fordítás tőlem származik – U. N.). Tehát már az első oldaltól fogva világossá teszi a költői én, hogy a szerencse, amelyről a kötetben szó van, egy másik, igazságosabb világ része, mondhatni politikai prefigurációja.

A „lehetséges egy másik világ” kijelentés a Carolina Vozian által szerkesztett *Lumile noastre posibil* ('A mi lehetséges világaink', Literatură și feminism & Hecate, 2020) spekulatívfikció-antológiára utal, amelyben Maria egy novellája is megjelent. Ugyanakkor „a lehetséges egy másik világ” gondolata az anarchista politikai imaginárius része is, amelyre mind Maria, mind Carolina utalnak. Maria versei ezen a szlogenen túl is gyakran inspirálódnak anarchista politikai gyakorlatokból, aminek egyik jele a kötet közösségi hangulata. Tulajdonképpen a kötetben kifejeződő vegán és antispecista meggyőződés is ehhez kapcsolódik, ugyanis mindhárom összefonódva alkotja azt a radikális politikai gyakorlatot, amely a versek világában lehetővé tenné egy másik szerencsefogalom és szerencseérzet kialakulását. Ennek a kötet utolsó sorai adják talán legpontosabb leírását: „Ai primit, cândva, oricând, ceea ce căutai? / Ai dăruit, cândva, oricând, ce altcineva căuta?” (148.), magyarul: „Megkaptad, valaha is, akármikor, amire vágytál? / Felajánlottad, valaha is, akármikor, amire más vágyott?”

A második tematikai eggyüttes, amit fontosnak találok a kötetben, a hálaérzet jelenléte. Maria versei egy olyan világgépet performálnak, amelyben a hála az ember mindennapi rituáléinak alapja. Ezt a világgépet és gyakorlatot a költői én az úgynevezett „három nővértől”, azaz a babtól, kukoricától és sütőtöktől tanulja, ahogy a *Cele trei surori mă învățã recunoștința* ('A három nővér hálára tanít', 33–34.) című versben olvashatjuk. A három nővér gondolata, illetve valamelyest a hála gyakorlása és a növényektől való tanulás Robin Wall Kimmerer potawatomi bennszülött botanikus és író *Braiding Sweetgrass* (2013) című munkájából inspirálódik, amelyről egyébként a Maria Martelli, Aron Nor és Mina Mimosa alkotta *just wondering...* trió készített online videoesszét¹ angolul. Kimmerer többek között azt írja le, hogy egyes bennszülött gyakorlatokban a három nővért egymás mellé ültették, mivel kedvezők egymás növekedése szempontjából.

Érdekes azt is megfigyelni, hogy Maria kötetében milyen fontos szerepe van a kertnek, amely a költő saját kertjére utal. Megszámlálhatatlanul sokszor jelenik meg valamelyik növény, a vetés ideje stb., az évszakok változása függvényében. Az évszakok váltakozása egyébként a kötet szerkezetét is strukturálja, a négy rész körülbelül a tavasznak, a nyárnak, az őszenek és a télnek felel meg, ebben a sorrendben, bár inkább két tél-fejezet van

(III–IV.), mintsem ős és tél. Nemcsak a növények és a versek tematikája, hanem a versek hangulata is az évszakok váltakozásához kötött, a reménytelen, napsütéses versektől a negyedik részben elérkezünk a hideg, depresszív, szorongó és félelemteljes gondolatokhoz.

Visszatérve a hálaérzethez, a kötet egészében a költői én háláját fejezi ki többek között a nap melegének, a cseresznyefának, amely telis-tele van cseresznyével, a testnek, a megterített asztalnak, a kapcsolatoknak, illetve a kötet szerkezete révén az évszakok múlásának is, ahogy erre a *Recunoștință* ('Hála') című vers vége is utal: „mulțumesc pentru viață / și pentru toate ale lumii / care ne-au fost date / și cele ce pot fi cunoscute și cele nu pot / și cele ce pot fi schimbate și cele ce nu pot” (56.), magyarul „köszönet az életért / és a világ összes dolgáért / ami megadatott nekünk, / azokért is amelyeket meg lehet ismerni és azokért is amelyeket nem, / azokért is amelyeket meg lehet változtatni és azokért is amelyeket nem”. Az évszakok múlása a megváltoztathatatlan dolgok közé tartozik, azonban a klímakrízis, ami félelmet és szomorúságot kelt a költői énben, a megváltoztatható dolgokhoz sorolható: még ha ez a változás nehezen is érhető el, a versekben mindig pislákol egy kis remény, amelynek „az íze közel van” („gustul speranței e aproape”, 18.). Az egész kötet a klímakrízist kitermelő és egyre inkább gyorsító rendszer ellen íródott manifesztum a maga hétköznapi jeleneteivel, amelyek egy másféle hétköznapot posztulálnak, túlmutatnak a dolgok általunk megszokott rendjén, azon a renden, amely az elnyomó rendszereket fenntartja.

A harmadik témakör, ahová a fent soroltak is elvezetnek, a humán és nonhumán kapcsolata, amely rendkívül fontos szerepet játszik a kötet egészében. Különösen az embernek az úgynevezett „háziállatokkal” való kapcsolata kerül előtérbe, de ahogy láthattuk, fontos a növényekkel és az egész ökoszisztémával való viszony is. Megjelenik egyfajta nonhumán érzékelés, és számomra ez teszi a kötetet a legkülönlegesebbé és -egyedibbé. Már az első verstől fogva rendszerint előfordul, hogy bizonyos sorokban a költői én nézőpontja egyaránt olvasható emberi és nem emberi nézőpontként. Már-már azt mondhatnánk, hogy néha egy nem emberi költői énnel van dolgunk, bár ez teljes mértékben nem lehet igaz, ahogy a *Recunoștință* vers végén is láthattuk: vannak megismerhető és megismerhetetlen dolgok a világon, és a nem emberi állatok és lények érzékelése és nézőpontja teljes mértékben sohasem megismerhető. Mégis bizonyos fokig átérezhető, és az olvasó is átérezheti az olyan sorokban, mint:

„Și poate că nu știm exact cum e norocul, poate că nu putem ști decât atunci când suntem în el, când norocul ne cuprinde cu totul și plutim un pic în aer deasupra pământului, și poate că nici atunci nu știm, doar simțim ceva

ca o aripă care ne bate din coaste, ca niște branhii care primesc oxigen, ca niște copite care aleargă nestingherit, fără vreun gard la orizont.”

Magyarul: „És talán nem tudjuk pontosan, hogy milyen is a szerencse, talán nem is tudhatjuk, csak akkor, amikor benne találjuk magunkat, amikor a szerencse egészen körbevesz minket, és kicsit lebegünk az éterben a föld felett, és talán akkor sem tudjuk, csak *érezzük*, mint egy szárnyat, ami az oldalunkból verdes, mint néhány kopoltyút, amelyek levegőhöz jutnak, mint néhány patát, amelyek megállás nélkül vágatnak, mindenféle kerítés nélkül a láthatáron.”

A szárny, a kopoltyú vagy a pata érzékelése a szerencseérzethez kapcsolódik, ami ezáltal megmutatja minden élőlény, de főleg a nem emberi lények szépségét, főleg, ha szabadok, ha szabadon szállhatnak, lélegezhetnek és galoppozhatnak anélkül, hogy be lennének zárva. A kötet mind az emberi, mind a nem emberi lények szabadságát keresi abban a lehetséges, utopisztikus más világban, amelyet megtestesíteni kíván. Azt a kérdést is felteszi, hogy mit jelent a szerencse, amikor el van véve tőlünk a választás lehetősége, az emberektől is a kapitalizmusban, de főleg a nem emberi állatoktól, ahogy a *Privindu-le cum dorm* ('Megfigyelve ahogy alszanak') című vers tematizálja. A költő kutyái, Aki, Nuna és Mushi, illetve Aria fontos szereplői a kötetnek, és ebben a versben a költői én számba veszi, hogy csak részlegesen irigyelheti az állatok alvását és játékát, hiszen ők nem választhatják meg, hogy ki gondoskodik róluk, és azok a szerencsések közülük, akikről valaki gondoskodik.

A kutyákról szóló versekben dekonstruálódik az a humanista mítosz, miszerint a kutya az ember legjobb barátja, a mítosz, amely elfedi, hogy ez a barátság mennyi szenvedést okoz a kutyáknak, akik az utcán kóborolnak, autók között kéregetnek, kölyökként egyedül maradnak, és nem találnak ételt és szeretetet, de még a sterilizálás is egy olyan döntés, amely akárhogy is, okozhat szenvedést. A *cea mai norocoasă ființă* ezáltal az emberek és nem emberi állatok együttélésének gyakorlati valóságát mutatja meg egy igazságtalan világban, ahol a költői én mégis az igazságosságra és békés együttélésre törekszik. Ezen a ponton, de a hálaérzet szempontjából is, Maria Martelli költészete az amerikai Mary Oliver (1935–2019)² munkásságára hasonlít.

A tanulás fontos eleme a kötetnek, már az első oldalakon is kijelenti a költői én, hogy talán minden cselekvés egy próbálkozás, újbóli és újbóli próbálkozás (9.). Tulajdonképpen így a kötet minden verse egy-egy próbálkozás ama más világnak, a közösségi szerencsének és a boldog együttélésnek a megteremtésére. A tanulás a nem emberi lényektől való tanulást

is jelenti, ahogy a költői én a három nővértől, azaz a babtól, kukoricától és sütőtöktől tanulja a hálaérzetet, de ahogy tulajdonképpen az amerikai bennszülött törzsektől is, Kimmerer közvetítése révén. Illetve az emberek, kutyák és macska viszonyát is a játékos tanulás jellemzi. A nonhumán érzékelés szempontjából pedig egyes mindennapi cselekvések más formát öltenek, így hagyja a költői én a gondolatokat, hogy szaladjanak, és a gondolatok galoppozva szaladnak (57.).

Ha már játékos tanulásról volt szó, akkor legvégül megemlítenék egy másik szempontot, amely nem tematikai, hanem nyelvi: a kötet verseinek gyönyörű ritmusuk van, ami olykor a hangulathoz illő – például a szorongáshoz és elkeseredettséghez a *Frig* ('Hideg') című versben: „cu cât se face mai frig și mai întuneric cu atât se face mai frig și mai întuneric cu atât se face cu atât se coase cu atât e mai întuneric și gradele costă fiecare grad în plus costă” (92.); vagy a Mushi kutya félelméhez és szuprastimulált érzékeléséhez első útján a városban: „zgârrr zgaaang iahahaa! / unde? unde? / dreapta stânga / dreapta stânga / ciment ciment / iarbă! pământ ah! / ciment ciment ciment / ciment ciment ciment / excrement! [...] ciment ciment ciment / iarbă! lemn! pământ! urină? străină! / cine e acolo? cine e? văd! aud! Ne / jucăm?” (129.); vagy egy intim közelség és erotika megtestesítője: „corpul meu / jumătate-adormit, și-a deschis gura, / și-a amintit, o nouă venire, un / val înspre un nou mal, venind / din nou, curiozitatea, un val, / înspre un nou mal, un nou val, / înspre un nou mal, din nou / și / din nou” (51.); és így tovább, végtelenül sorolhatnám a példákat. Magyarra nem fordítom, talán a ritmus még szebben látszik, ha nem teljesen tiszta a jelentés.

Maria Martelli *cea mai norocoasă ființă* című kötete tehát a közösségi szerencsét nemcsak tematikailag próbálja megteremteni, belevarázsolni igazságtalan világunkba, hanem egy bizonyos fajta szépség materiális, testi eleme is ennek a költészetnek, a ritmus révén mintegy beleszövődik a kötet anyagába. Olvasni és hangosan felolvasni ezt a kötetet – szerencsés érzés.

JEGYZETEK

¹ Indigenous Knowledges and the Teachings of Plants – after Robin Wall Kimmerer, <https://www.justwondering.io/indigenous-knowledges-and-the-teachings-of-plants/>

² Lásd például: *New and Selected Poems* (1992), *Dog Songs* (2013).

Sütő István

(1949 – 1987)

DÁNIEL LÁTOMÁSA

nem látom gondolom a látomást
 lehunytt szemhéjam vörös napfényben fürdik
 előbb fekete vastraverzek beomlott híd
 eldobott csipkézete egy kiszáradt folyómederbe
 hulltan itt állnak megkövült emlékeim
 a szobrok szürke gránit alapzaton
 melyikhez nyúljak eltűnik minden mint a visszhang
 ha kezem eléjük kerül csak anyám
 fehér márvány kőfeje szeméből vakon néz a kő
 pillanat és kéken lát reám nyugalmasan ennyi
 volt az élete apám bronzszobra hanyatt
 döntve kifosztva kulcsolja kezét és
 fölizzik a vörös némaságban emlékeimben
 füstöl a hajnal és a köd alattuk
 szörnyű fekete vasszobor
 ők már halottak súlyosak mint az emlék
 és látom magamat mint fénylő körvonal ember-
 buborékot megcsillan rajtam a fény
 lebegni a levegőtlen levegőben a meder közepén
 és látom az élők fénylő létét és emlékeiket
 ott lent szilárd és szilárd mert végleges
 és lassan lassan a folyó üres medre mozog
 mozog a vörös márga folyik folyik a láthatár felé
 ahol mélytüzűen kék az ég és átlátszó
 gömbök lebegünk emlékeinkhez kötözötten nincs
 szél sem hogy egymáshoz közelítsen és a látóhatáron
 a meder lebukik hová hová nem Istenem
 és vele a szobrok és a társak nem szól vissza

senki sem a közös múlt beomlott hídja óta
nincs történelem nincs tömeghalál
csak a folyó légüres száraz ága és csak önmagunkban
van még levegő várunk és haladunk
és nézzük egymást sokmillió lebegő magány
így épül bennem a látomás békés csendje már
nem kínoz mint egykoron rettegés sem hiszen
ott nem érzünk semmit az szenved csak
aki mindezt láttatja velem

NÉVJEGY

A uimfű, a uimfű meherülve
az Almásy tere a börtön prisió
férfi elől, fehérsegnié libben
a pingpongasztal mellett,
a galambokar pettyese betonon,
a motyimejék ropognának talpuk
alatt, ha nem lennének dy könnyűek

Szeres Lili Hanca

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap,
Petőfi Kulturális Ügynökség – Magyar Kultúráért Alapítvány



A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzi meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszük föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982